

o/a p/b. Gackala

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWIE

Prot. 616/27.09.2000

Matgorata

Dnevidue

Daj -

13.10.2000

ASG WP wewn. 3803/B4

~~XXXXXX~~

Egz. Nr.....

Płk dypl. Stanisław KALINOWSKI
Ppłk dypl. Józef GADZAŁA

**METODYKA OPRACOWANIA ĆWICZEŃ
TAKTYCZNYCH W WOJSKACH OPL**

Skrypt

53378

WARSZAWA MARZEC 1984

0412

1111

otto pl. Beckhoff

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Prot. 616/27.09.2000

Majgonata

Dzieńdzis

Dm-

13.10.2000

ASG WP wewn. 3803/84

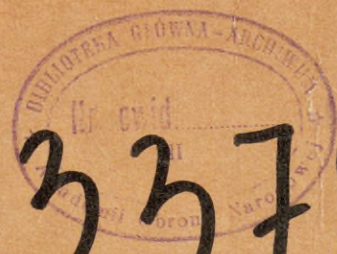
Egz. Nr.....1

Płk dypl. Stanisław KALINOWSKI
Płk dypl. Józef GADZAŁA

**METODYKA OPRACOWANIA ĆWICZEŃ
TAKTYCZNYCH W WOJSKACH OPL**

Skrypt

53378

WARSZAWA MARZEC 1984

2760

*Włk
Włk*

KATEDRA TAKTYKI WOJSK OBRONY PRZECIWOLOTNICZEJ

ASG WP wewn. 3803/84

ZATWIERDZAM
SZEF KATEDRY TWOPL

płk dr E. NOWAK

Prot. 676/27.09.2000

Matygonata

Dzieńca

DŁ -

13.10.2000

JAWNE

Egz.nr 1

Płk dypl. Stanisław KALINOWSKI

Płk dypl. Józef GADZAŁA

METODYKA OPRACOWANIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W WOJSKACH OPL

Skrypt

SPRAWDZIŁ
KIEROWNIK ZAKŁADU TAKTYCZNEGO
KATEDRY TAKTYKI WOJSK OPL

płk dr Z. BANASIAK

1875

SPIS TREŚCI

	Strona
WSTĘP	5
ROZDZIAŁ I. Podstawy teoretyczne metodyki ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL	7
1. Istota i przedmiot metodyki ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL	7
2. Rola ćwiczeń taktycznych w szkoleniu wojsk OPL	9
3. Metody opracowania i prowadzenia ćwiczeń w wojskach OPL	12
ROZDZIAŁ II. Ogólna charakterystyka ćwiczeń taktycznych w woj- skach OPL	15
1. Ćwiczenia grupowe	15
2. Trening sztabowy	17
3. Ćwiczenia dowódczo-sztabowe	18
4. Ćwiczenia taktyczne z wojskami	19
ROZDZIAŁ III. Zasady opracowania ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL	22
1. Obowiązki dowódcy w zakresie opracowania ćwiczenia	22
2. Czynności głównego autora /zespołu autorskiego/	23
ROZDZIAŁ IV. Organizowanie i prowadzenie ćwiczeń w wojskach OPL.	42
1. Ustalenie składu aparatu kierowniczo-rozjemczego i ćwiczących.	42
2. Organizacyjno-metodyczne przygotowanie aparatu kierowniczo- rozjemczego do ćwiczenia	45
3. Organizacja czynnej łączności kierownictwa ćwiczenia i cwi- czących	46
4. Organizacja materiałowo-technicznego i medycznego zabezpie- czenia	47
5. Przygotowanie /urządzenie/ rejonu ćwiczenia	48
6. Przygotowanie pozoracji pola walki	49
7. Przygotowanie szkolonych do ćwiczenia i przeprowadzenie sprawdzianu	52
8. Opracowanie rozkazu organizacyjnego	53
9. Prowadzenie ćwiczeń	54
9.1. Niektóre problemy z zakresu OPL w ćwiczeniach taktycznych z wojskami	54
9.2. Niektóre problemy z zakresu OPL w ćwiczeniach dowódczo- sztabowych	55
9.3. Właściwości prowadzenia treningów sztabowych w wojskach OPL	57

9.4. Właściwości prowadzenia ćwiczeń grupowych w wojskach	
OPL	58
BIBLIOGRAFIA	60
ZAŁĄCZNIKI:	
Załącznik 1. Plan przygotowania ćwiczenia taktycznego	61
Załącznik 2. Zamiar taktyczny stron - wklejka 1 po str.	66
Załącznik 3. Zarys dynamiki walki - wklejka 2 po str.	66
Załącznik 4. Plan przeprowadzenia ćwiczenia	67
Załącznik 5. Założenie taktyczne	76
Załącznik 6. Plan pozorowania nieprzyjaciela - wklejka 3 po str.	78
Załącznik 7. Decyzja dowódcy prplot - wklejka 4 po str.	78
Załącznik 8. Rozkaz organizacyjny dowódcy	79
Załącznik 9. Opracowanie metodyczna zajęcia	85
Załącznik 10. Zestawienie dokumentów ćwiczenia wojsk OPL oraz zakres prac dyplomowych /kursowych/ w ASG WP	108
Załącznik 11. Plan przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego /forma graficzna/ - wklejka 5 po str.	108
ARKUSZ UWAG O OPRACOWANIU	109

W S T Ę P

Opracowanie niniejsze jest rozwinięciem "Instrukcji o ^{przygotowaniu} organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych", wydawnictwo MON 1976 r. sygnatura Szkol. 520/76 oraz podręcznika "Metodyka ćwiczeń taktycznych", wydano go w ASG WP 1981 r. sygnatura ASG 3558/80, a także unacześnieniem, uzupełnieniem i wzbogaceniem pod względem treści skryptu: "Właściwości opracowania ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL", wydanie ASG WP 1970 r. numer biblioteczny pf 16244.

Celem głównym opracowania jest podanie zasad obowiązujących autora /zespół autorski/ przy opracowaniu ćwiczeń w ZT, oddziałach i pododdziałach wojsk OPL uwzględniających właściwą ich specyfikę. Specyfika ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL wyraża się w:

- dość ogólnym rozwiązywaniu /rozgrywaniu/ działań wojsk lądowych, bazowaniu na określonych "z góry" sytuacjach ~~nieziemnych~~ oddziałów i związków ogólnowojskowych, a w przypadku samodzielnych ćwiczeń taktycznych oddziałów /pododdziałów/ OPL występujących umownie;

- szerokim i szczegółowym opracowaniu /rozwiązaniu, problemów/ działań nieprzyjaciela powietrznego oraz przeciwdziałających mu środków OPL wojsk własnych na płaszczyźnie powietrznego pola walki /walka systemów/;

- możliwościach prowadzenia ćwiczeń taktycznych z wojskami, połączonych ze strzelaniem amunicją i rakietami bojowymi /S-1, S-2, S-60, ZSU-23-4, ZU-23-2/ oraz strzelaniami szkolnymi w przypadku zestawów oddziałów rakiet przeciwlotniczych /KRUG, KUB, OSA/;

- organizowaniu pozoracji lub podgrywki działań nieprzyjaciela powietrznego i maskowaniu pracy stacji radiolokacyjnych w terenie przed rozpoznaniem ich przez wywiady państw obcych.

Podporządkowania stosunkowo niskich szczebli organizacyjnych wojsk OPL /batalion radiotechniczny, pułk rakiet przeciwlotniczych/ ogólnowojskowym związkom operacyjnym /armia, front/ oraz stosunkowo duży obszar, na którym działają oddziały /pododdziały/ OPL powoduje konieczność opracowania w ćwiczeniach tła taktycznego - ogólnowojskowego na wyższym szczeblu.

Podgrywanie sytuacji naziemnej i powietrznej dla ćwiczących oddziałów przeciwlotniczych angażuje dużą ilość sił i środków technicznych i jest bardzo pracochłonne.

Celem szkoleniowym /dydaktycznym/ opracowania jest służyć pomocą kadrze dydaktycznej Katedry Taktyki Wojsk OPL ASG WP /i nie tylko/ oraz słuchaczom grup przeciwlotniczych w opracowaniu materiałów szkolenio-

wych wynikających z programów nauczania, a także opracowania prac dyplomowych i rocznych prac kursowych.

*Skrypt
w
recenzji*
Skrypt opracowany jest w czterech rozdziałach. Treścią rozdziału I są teoretyczne podstawy metodyki ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL; rozdział II to ogólna charakterystyka ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL. Rozdział III podaje zasady opracowania ćwiczeń w wojskach OPL i wreszcie rozdział IV organizowanie i prowadzenie ćwiczeń taktycznych. Ponadto skrypt zawiera szereg załączników, które stanowią przykłady /wzorce/ dokumentów graficznych i tekstowych obowiązujących przy opracowaniu ćwiczeń w wojskach OPL.

Generalnie przyjęto jako bazę do rozwiązywania problemów związanych z opracowaniem, organizacją i prowadzeniem ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL pułk rakiet przeciwlotniczych "KUB" wychodząc z założenia, że pozostałe oddziały /pułk rakiet przeciwlotniczych OSA, pułk artylerii przeciwlotniczej S-60 oraz brygada rakiet przeciwlotniczych "KRUG" i jej dywizjony/ w zakresie taktyczno-ogniowym działają według tych samych zasad.

Akcentem nowym w opracowaniu jest między innymi to, że uwzględnia się w nim zasady nauczania grupowo-problemowego, zgrywania systemów OPL, organizację i prowadzenie ćwiczeń połączonych ze strzelaniem amunicją /rakietami/ bojową oraz to, że opracowano dział teoretycznych podstaw metodyki ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL.

Tak więc, użytkownik skryptu winien traktować go jako ogólny wzór i każdorazowo uwzględniać specyfikę ćwiczenia /treningu/ z uwagi na rozgrywany szczebel organizacyjny, własne potrzeby szkoleniowe oraz postanowienia dyrektywne w danym roku szkoleniowym.

Rozdział I

PODSTAWY TEORETYCZNE METODYKI ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W WOJSKACH OPL

1. Istota i przedmiot metodyki ćwiczeń taktycznych w wojskach obrony przeciwlotniczej

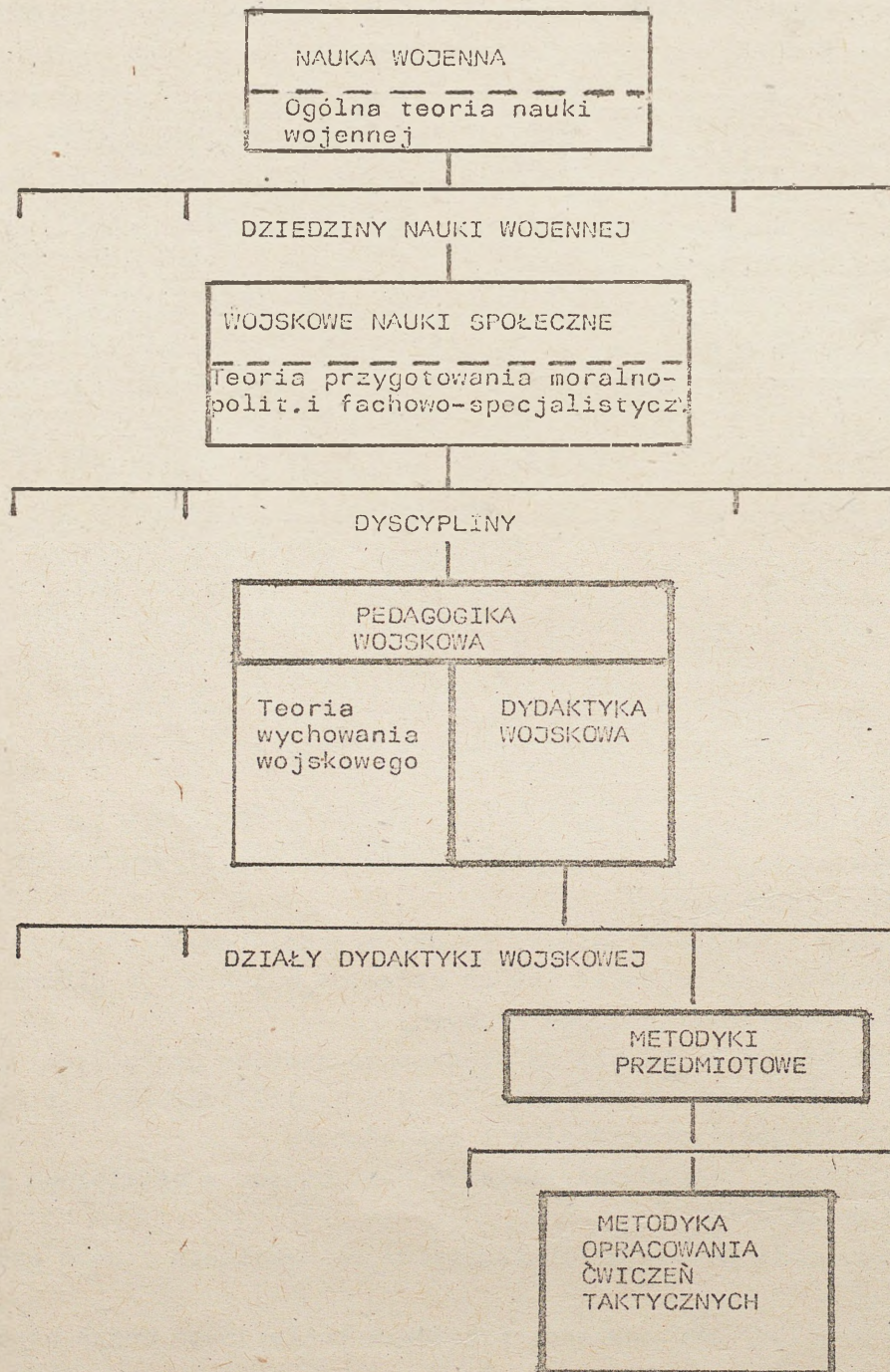
Metodyka ćwiczeń taktycznych jest częścią składową metodyki szkolenia taktycznego, która z kolei jest działem dydaktyki wojskowej. Metodyka szkolenia taktycznego jest więc - w porównaniu z dydaktyką wojskową - dyscypliną szczegółową, ukierunkowaną na niektóre problemy procesu szkolenia wojskowego.

Metodyka ćwiczeń taktycznych wojsk OPL zasadniczo nie różni się od zasad stosowanych w oddziałach /pododdziałach/ ogólnowojskowych. Jest ona ściśle powiązana z taktyką ogólną oraz taktyką innych rodzajów wojsk /artyleria i wojska raketowe, łączność, lotnictwo itp./. Ma więc ona odpowiedzieć na pytanie: jak należy uczyć dowództwa, sztaby, oddziały i pododdziały wojsk OPL, aby zgodnie z założeniami taktycznymi prowadzić sprawnie i w sposób zorganizowany działania bojowe na przyszyłym polu walki, w jaki sposób maksymalnie wykorzystać możliwości bojowe /oddziałów, pododdziałów OPL/ w walce ze środkami napadu powietrznego nieprzyjaciela w interesie ogólnowojskowych i specjalistycznych oddziałów oraz pododdziałów danego szczebla organizacyjnego.

Przedmiotem rozważań i badań metodyki szkolenia taktycznego w wojskach OPL są:

- sposoby określania celów i doboru treści szkolenia z zakresu obrony przeciwlotniczej wojsk z uwzględnieniem poszczególnych szczebli organizacyjnych /dowodzenia/;
- korelacja i wzajemne związki między przedmiotem obrona przeciwlotnicza, a działaniami bojowymi innych rodzajów wojsk, w tym głównie oddziałów /pododdziałów/ ogólnowojskowych;
- podział treści szkolenia na międzyprzedmiotowe grupy tematyczne: w zakresie taktyki oraz w zakresie ognia przeciwlotniczego, formy organizacyjne /szkolenie indywidualne i zespołowe/;
- organizacja i prowadzenie ćwiczeń taktycznych z oddziałami i pododdziałami wojsk OPL;
- przygotowanie dowództw /wykładowców/ do szkolenia stanów osobowych;
- ocena /pomiar/ skuteczności szkolenia taktycznego wojsk obrony przeciwlotniczej.

Miejsce metodyki opracowania ćwiczeń taktycznych w systemie nauki wojennej obrazuje schemat 1:

W metodologii nauk - metodyka obejmuje szczegółowe normy /przepisy/ określające pewne swoiste dla danej nauki /dyscypliny/ sposoby postępowania. W rozwinięciu ogólnym metodyka jest zbiorem wytycznych przy wykonywaniu określonej pracy lub dla osiągnięcia określonego celu^{1/}.

Metodyka to "...zalecony do stosowania sposób postępowania polegający na racjonalnym łączeniu różnych metod i technik... w jeden prowadzący do celu system działania"^{2/}.

Metodyka szkolenia taktycznego w wojskach OPL zajmuje w dydaktyce wojskowej ważne miejsce. Spełnia ona w stosunku do metodyki wszystkich pozostałych przedmiotów szkolenia wojskowego funkcję integrującą i ukierunkowującą.

2. Rola ćwiczeń taktycznych w szkoleniu wojsk OPL

Przez ćwiczenie taktyczne rozumie się formę /rodzaj/ organizacyjną praktycznego szkolenia oficerów, sztabów i wojsk w terenie lub w pomieszczeniach, w którego ramach ćwiczący powinni działać zgodnie z zasadami taktycznymi /operacyjnymi/ zakładającymi istnienie warunków zbliżonych do warunków rzeczywistego pola walki^{3/}.

W wojskach OPL ćwiczenia taktyczne bazując na zasadach taktyki ogólnej łączą w sobie szkolenie ogniowe, techniczne, rozpoznanie nieprzyjaciela powietrznego w swoisty rodzaj taktyki - taktyki wojsk obrony przeciwlotniczej, która wspomagana jest taktyką innych rodzajów wojsk /OPK i lotnictwa, artylerii i wojsk raketowych, łączności, inżynierskich itp./. W zależności od szczebla organizacyjnego ćwiczenia taktyczne wojsk OPL mają na celu:

- zgrzywanie związków taktycznych, oddziałów bądź pododdziałów OPL z działaniami osłanianych wojsk i sił współdziałających w prowadzeniu zdecydowanej walki z ŚNP w warunkach dużej możliwości manewru /ogniem, sprzętem i pododdziałami/, ciągłych skomplikowanych i dynamicznych działań bojowych;

- doskonalenie sposobów zdobywania i utrzymywania przewagi nad nieprzyjacielem powietrznym w wybranym miejscu i czasie oraz stosowanie zaskakujących form prowadzenia walki z ŚNP;

- doskonalenie umiejętności dowódców i sztabów OPL w organizowaniu walki, zabezpieczeniu działań bojowych oraz w utrzymywaniu ciągłości dowodzenia i współdziałania;

1/ Encyklopedia Powszechna PWN. .7. s. 235.

2/ A. Madejski: Metodyka prognozowania rozwoju nauk wojskowych. ASG WP, Warszawa 1979 r., s. 8.

3/ Podręcznik: Metodyka ćwiczeń taktycznych. ASG 3558/80, rozdział I, punkt 2.

- doskonalenie organizacji systemu OPL, w tym podsystemu rozpoznania ŚNP, ognia przeciwlotniczego oraz raketowo-technicznego zabezpieczenia;

- doskonalenie dowodzenia oddziałami /pododdziałami/ w zakresie ich taktycznego działania, jak też realizacji ognia dla maksymalnego wykorzystania możliwości bojowych poszczególnych zestawów;

- doskonalenie form i metod działania aparatu partyjno-politycznego, służb zabezpieczenia i obsługi w jak najlepszym wykonaniu zadań szkoleniowych;

- sprawdzenie stopnia gotowości sztabów, oddziałów i pododdziałów OPL do wykonywania zadań we wszystkich rodzajach walki, w różnych warunkach terenowych i meteorologicznych;

- sprawdzenie gotowości alarmowej, umiejętności skrytego mobilizacyjnego rozwinięcia, wejścia i działania w system OPK, a następnie wojsk operacyjnych;

- badanie nowej problematyki wojsk OPL /taktycznej i strukturalnej/, wypracowywanie nowych zasad wykorzystania sił i środków, a także według potrzeb sprawdzenie projektów regulaminów, instrukcji i podręczników wprowadzanych do użytku w wojskach OPL.

Poprzez ćwiczenia taktyczne wyrabia się u żołnierzy odporność psychiczną i fizyczną na trudy życia wojennego, wzbogaca świadomość polityczną i umacnia kolektyny żołnierskie.

W zależności od stopnia zbliżenia ćwiczebnych działań bojowych do rzeczywistej walki w szkoleniu taktycznym wojsk OPL rozróżnia się następujące główne formy /rodzaje/ ćwiczeń:

- ćwiczenia grupowe;

- ćwiczenia dowódczo-sztabowe /gry wojenne i ćwiczenia szkieletowe/;

- ćwiczenia taktyczne z wojskami;

- ćwiczenia taktyczne połączone ze strzelaniem amunicją /raketami/ bojową;

- treningi doskonalące /sztabowe, systemowe/.

Układ rodzajów ćwiczeń taktycznych i ich podział przedstawia tabela 1.

Aby ćwiczenia taktyczne oddziałów /pododdziałów/ OPL osiągnęły zamierzony cel, muszą być organizowane, przygotowywane i prowadzone według określonych zasad, do których należą:

- zasada realizmu ćwiczeń taktycznych;

- zasada prowadzenia ćwiczeń zgodnie z decyzjami dowódców ćwiczącego szczebla;

- zasada zachowania tajemnicy koncepcji ćwiczenia;

Tabela 1

Główne rodzaje ćwiczeń taktycznych	Kryteria Podziału										Uwagi					
	według celów szkoleniowych					według zakresu tematów i liczby stron ćwiczeń										
	zgrwyające	doskonałe	metodyczne	pokazowe	kontrolne / sprawdza- jące, inspek- cyjne / doświadczal- ne	baterijne	dywizyjne	pułkowe	brygadowe	epizodyczne	kompleksowe	Jedno- szczeblowe	dwu /wielo- szczeblowe	Jednostron- ne	według liczby stron ćwiczeń	
Ćwiczenia /zajęcia/ grupowe	x	x	x	x	x					x	x					typowe w szkolnictwie wojskowym
Treningi sztabowe	x	x	x	x	x		x	x	x	x		x		x		
Ćwiczenia dowódczo- sztabowe	x	x	x		x			x	x	x	x	x		x	x	
Ćwiczenia taktyczne z wojskami	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x			x	x	
Ćwiczenia taktyczne połączone ze strzela- niem amunicją /rakietą- mi/ bojową	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x			x	x	

Rodzaje ćwiczeń taktycznych prowadzonych w wojskach OPL

- zasada kompleksowości nauczanych przedmiotów osadzona na taktyce wojsk obrony przeciwlotniczej.

W każdym rodzaju ćwiczeń stosować należy różne metody nauczania /szkolenia/. Podstawowe metody stosowane w ćwiczeniach wojsk OPL to:

- metoda praktycznego działania;
- metoda problemowa;
- pokaz;
- trening;
- metoda sytuacyjna;
- metoda inscenizacji oraz instruktaż;

Powszechnie zastosowanie w ćwiczeniach znajdują metody aktywizujące, a zwłaszcza problemowe /jednostkowo-problemowe, grupowo-problemowe bądź też zbiorowo-problemowe/.

Problemem bowiem jest między innymi każde zadanie bojowe otrzymane przez dowódcę /pododdział, oddział/ na polu walki.

3. Metody opracowania i prowadzenia ćwiczeń w wojskach OPL

W zależności od szczebla dowodzenia, rodzaju i rozmachu ćwiczenia, ćwiczenie może być opracowane i prowadzone różnymi metodami.

Przy opracowaniu ćwiczenia jako kryterium wyboru metod przyjmuje się ich podział ze względu na: sposób opracowania oraz technikę opracowania. Ze względu na sposób opracowania wyróżniamy dwie zasadnicze metody:

- a/ metoda - "od szczegółu do ogółu";
- b/ metoda - "od ogółu do szczegółu".

Metoda "od szczegółu do ogółu" polega na tym, że w pierwszej kolejności dokonuje się ustaleń, od których zależy przebieg ćwiczenia, lub które uwarunkowane są zewnętrznymi ograniczeniami, jak np. ustalenie przedniego skraju i odcinka przełamania, wykonywanych ogni przez artylerię, strzelań amunicją bojową /rakietami/ przez oddziały /pododdziały/ przeciwlotnicze, a w przypadku ćwiczeń specjalistycznych OPL: wejście w system OPK, współdziałanie z LM w systemie OPL OW /armii/ bądź też odbycie strzelań szkolnych z wykorzystaniem realnych lotów własnego lotnictwa pozorującego ŚNP. Ta metoda opracowania ma zastosowanie w ćwiczeniach taktycznych z wojskami i w ćwiczeniach szkieletowych.

Metoda "od ogółu do szczegółu" polega na tym, że w pierwszej kolejności ustala się koncepcję taktyczną, do której dopasowuje się warunki organizacji i przebiegu ćwiczenia. Jest to typowa metoda stosowana w szkolnictwie wojskowym. Ma ona głównie zastosowanie w grach wojennych, treningach wszelkich typów, ćwiczeniach grupowych itp.

Ze względu na technikę opracowania ćwiczenia stosuje się metodę jednospobowego lub zespołowego opracowania.

Metodę jednoosobowego opracowania przyjmujemy zwykle w ćwiczeniu specjalistycznym wojsk OPL. Całość opracowania łącznie z sytuacjami i decyzjami dowódców ogólnowojskowych i specjalistycznych szczebla ćwiczącego i przełożonego wykonuje autor ćwiczenia bazując na własnej koncepcji organizacji ćwiczenia i zasadach walki ogólnowojskowej.

Metodę zespołowego opracowania przyjmujemy zwykle w ćwiczeniach OPL, w których uczestniczą oddziały /pododdziały/ ogólnowojskowe i inne specjalistyczne. Wówczas współautor ćwiczenia /specjalista wojsk OPL/ wykorzystuje rozwiązania przyjęte przez głównego autora i współautorów specjalistycznych.

Przy prowadzeniu ćwiczenia wykorzystujemy następujące metody:

- metoda działania praktycznego polegająca na wykonywaniu przez żołnierzy, pododdziały czy oddziały określonych czynności. Stosowanie tej metody zapewnia wyrabianie u szkolonych umiejętności praktycznych oraz myślenia kategoriami operacyjno-taktycznymi;

- metoda sytuacyjna polega na stwarzaniu umownych, ale teoretycznie uzasadnionych sytuacji bojowych, w ramach których dowódcy i sztaby rozwiązują określone sytuacje /zadania/ taktyczne. Umożliwia ona nabycie umiejętności, stosowania wiedzy teoretycznej do rozwiązywania konkretnych zadań taktycznych;

- metoda inscenizacji polega na wprowadzaniu do umownej sytuacji elementów inscenizacji jako fragmentów realnie występujących w toku danego ćwiczenia np. wprowadzenie elementów rozpoznania r/lok. i środków dowodzenia do ćwiczenia dowódczo-sztabowego lub strzelań szkolnych z wykorzystaniem realnych lotów samolotów w ćwiczeniu taktycznym z wojskami.

Należy dążyć do tego, aby w każdym ćwiczeniu stosować wiele różnych metod tak z grupy metod praktycznych, słownych, poglądowych, biernych, poszukujących i problemowych. Szczególnie pożądane są metody problemowe, w których źródłem wiedzy jest samodzielne i aktywne rozwiązywanie problemów taktycznych i ogniowych przez szkolonych na podstawie ich wiedzy i doświadczenia. Istota tej metody polega na stwarzaniu podczas ćwiczeń sytuacji poznawczych i praktycznych obfitujących w trudności, które zmuszają ćwiczących do zwiększenia aktywności i pobudzają do twórczego myślenia.

Problemem może być np. konstrukcja systemu ognia w zwalczaniu nisko lecących celów powietrznych w warunkach zakłóceń radioelektronicznych stosowanych przez nieprzyjaciela, organizacja i działanie zgrupowania

przeciwlotniczego czy też elaboracja i uzupełnienie rakiet w oddziałach /pododdziałach/ itp.

Dla rozwiązania danego problemu można wyłączać szkolonych z czasu operacyjnego i dany fragment ćwiczenia przeprowadzić metodą ćwiczenia grupowo-problemowego. O tym, które metody i w jakim etapie ćwiczenia stosować decyduje kierownik ćwiczenia.

Rozdział II

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W WOJSKACH OPL

1. Ćwiczenia grupowe

Ćwiczenia grupowe są rodzajem ćwiczenia taktycznego stosowanym w indywidualnym szkoleniu taktycznym oficerów i stanowią najprostszy rodzaj ćwiczeń taktycznych. Ich celem jest nauczenie dokonywania prawidłowej analizy zadania i oceny sytuacji w różnych mniej lub bardziej złożonych warunkach, wysnuwania z tych analiz i ocen, logicznych wniosków, budowania w oparciu o nie-poprawnych decyzji, opracowywania i wydawania rozkazów i zarządzeń oraz organizowania współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych.

Istota ćwiczenia grupowego polega na tym, że wszyscy szkoleni wchodzący w skład danej grupy szkoleniowej pod nadzorem wykładowcy /kierownika/ występującego w zależności od potrzeb w określonej roli /np. dowódcy, szefa OPL, bądź oficera sztabu określonego szczebla dowodzenia/ rozwiązują te same zadania na tle jednolitej dla wszystkich uczestników zajęcia sytuacji taktycznej, sprawując w toku zajęć identyczne funkcje: dowódcy, szefa lub oficera sztabu pułku /dywizji/ bądź też danego rodzaju wojsk lub służby. W ćwiczeniu grupowym szkolonym nie wyznacza się jednak stałych funkcji. Kierownik grupy może w każdej chwili zmienić obowiązki ćwiczących.

Podczas ćwiczeń grupowych w celu przygotowania uczestników do działania zespołowego szczególnie w grupach bardziej zaawansowanych dopuszcza się przy przerabianiu określonych fragmentów ćwiczenia tworzenie z jego uczestników zespołu, z przydziałem im niezbędnych w danej sytuacji funkcji. Jest to wówczas ćwiczenie grupowe z elementami ćwiczenia dowódczo-sztabowego. W tym wypadku kierownik grupy wyznacza szkolonym różnorodne funkcje, tworząc w ten sposób w ramach grupy jeden lub kilka zespołów sztabowych. Tok pracy w takim zespole /zespołach/ reguluje wyznaczony przez wykładowcę - dowódcę /szef/.

W ćwiczeniach grupowych wykorzystuje się różnorodne metody szkolenia. Szerokie zastosowanie znajduje w nich metoda sytuacyjna. Umożliwia ona realne i obiektywne przedstawienie umownego położenia wyjściowego wojsk własnych i nieprzyjaciela, a następnie zilustrowanie zmian, jakie zaszły w tym położeniu w toku prowadzenia walki. Podczas zajęć główną rolę spełniają metody działania praktycznego oraz dyskusji. Przed rozpoczęciem zajęć szkoleni oficerowie samodzielnie rozwiązują zadania taktyczne lub opracowują odpowiednie dokumenty sztabowe, a na

samych zajęciach referują swoje rozwiązania, co dla wykładowcy może stanowić sposobność do wywołania dyskusji.

Do ćwiczeń grupowych należy również wprowadzać elementy metody problemowej, zwiększając zakres jej stosowania w miarę wzrostu poziomu przygotowania szkolonych. Wymaga to od wszystkich ogniw systemu dydaktycznego poszukiwania takich form i metod oddziaływania, które pozwolą uczyć treści poprzez myślenie - tym samym przygotować dowódcę /oficera sztabu/ wojsk OPL zdolnego rozwiązywać najbardziej skomplikowane problemy na powietrznym polu walki.

W świetle powyższego szczególne preferencje winny być nadane heurystycznej metodzie nauczania. Metoda ta pozwala wyrabiać u szkolonych trwałe nawyki poszukiwania odpowiedzi na pytania za pośrednictwem operacji myślowych oraz kształtuje umiejętności wykrywania nowych faktów, zjawisk i związków między nimi. Wymaga to przygotowania określonego scenariusza działań wykładowcy i słuchaczy oraz wypracowania metodyki prowadzenia różnych form zajęć.

Ćwiczenia grupowe są w zasadzie jednostronne i jednoszczeblowe. Ich tematem może być cała operacja /walka/ lub tylko jej część, a nawet niewielki epizod. Ćwiczenia grupowe składają się najczęściej z wielu kilkugodzinnych zajęć poświęconych zagadnieniom taktyki /sztuki operacyjnej/ i użycia rodzajów wojsk w walce /operacji/. Ćwiczenia grupowe mogą być również ćwiczeniami jednozajęciowymi. Na zajęciach dopuszcza się dyskusję, wymianę poglądów przez szkolonych, kilkakrotne występowanie oficerów w tej samej roli i w tym samym epizodzie ćwiczenia.

Ćwiczenia grupowe stosuje się przede wszystkim w uczelniach wojskowych. W Akademii Sztabu Generalnego WP stanowią one ponad 50% wszystkich ćwiczeń. Zaleca się również, aby odgrywały one określoną rolę epizodyczną w procesie szkolenia wojsk i sztabów.

Ćwiczenia grupowe prowadzi się w zasadzie w pomieszczeniach stałych z wykorzystaniem map, stołów plastycznych, piaskownic, odpowiednich środków technicznych /np. magnetofonów/ oraz innych pomocy naukowych. Nie jest to jednak regułą. Ćwiczenia te prowadzi się także w terenie z wykorzystaniem pociągu i transportu samochodowego lub tylko tego ostatniego.

Z planowanej do rozegrania sytuacji wybiera się wówczas najciekawsze z punktu widzenia taktycznego /operacyjnego/, geograficznego i topograficznego kierunki i rejony działań oraz wyznacza punkty dowodzenia, będące punktami pracy ćwiczących, gdzie rozstrzyga się problemy kierowania walką. W tej formie ćwiczenia grupowego często występują właśnie elementy ćwiczenia dowódczo-sztabowego, a całości ćwiczenia

lub jego fragmentom nadaje się wówczas charakter ćwiczenia dwuszczeblowego i dwustronnego.

W jednostkach wojskowych i sztabach wojsk OPL przydatność ćwiczeń grupowych jest mniejsza niż w wyższym szkolnictwie wojskowym, chociaż mogą one również spełniać skuteczną rolę w indywidualnym szkoleniu dowódców i oficerów sztabu.

Odmianą ćwiczenia grupowego jest ćwiczenie sprawdzające, nazywane również kontrolnym. Wszyscy szkoleni występują w nim w tej samej roli i samodzielnie rozwiązują określone zadania stanowiące z zasady jeden epizod walki.

Ćwiczenia sprawdzające /kontrolne/, w szczególności w uczelniach wojskowych, przeprowadza się zazwyczaj po zakończeniu cyklu wyżej omówionych zajęć z zakresu ćwiczenia grupowego.

2. Trening sztabowy

Trening sztabowy jest rodzajem epizodycznego ćwiczenia taktycznego stosowanego w praktycznym szkoleniu oficerów sztabów różnych rodzajów wojsk i służb. Celem treningu sztabowego może być: doskonalenie umiejętności indywidualnych oficerów sztabu w zakresie wykonywania obowiązków funkcyjnych w przygotowaniu danych do decyzji dowódcy, jej opracowywaniu, przekazywaniu zadań /rozkazów, zarządzeń/ i meldunków za pomocą technicznych środków łączności, w dokonywaniu zmiany punktu dowodzenia itp.

Treningi sztabowe są z reguły ćwiczeniami jednoszczeblowymi, jednostronnymi i epizodycznymi. Ich treść stanowi rozwinięcie jednego tematu np. z zakresu planowania działań bojowych, organizowania przegrupowania, zmiany stanowiska dowodzenia, lub wybranego fragmentu z dynamiki działań bojowych. Podczas treningu sztabowego ćwiczący pracują w zasadzie bądź na etatowych swoich stanowiskach służbowych, bądź na stanowiskach przewidywanych dla nich w planach mobilizacyjnych.

W treningu sztabowym główną metodą nauczania jest metoda działania praktycznego, aż do osiągnięcia pożądanego stopnia umiejętności lub nawyków. W treningu sztabowym mogą też występować elementy metody inscenizacji, zwłaszcza na zajęciach w terenie.

Ze względu na zakres przerabianej tematyki treningi sztabowe dzielą się na szczegółowe i ogólne. Szczegółowy trening sztabowy przeprowadza się oddzielnie w poszczególnych komórkach danego sztabu lub z określoną kategorią oficerów sztabu /np. z szefami służb i zabezpieczenia/. Sprowadzają się one w zasadzie do doskonalenia oficerów w wykonywaniu zadań służbowych lub pełnieniu funkcji zastępczych oraz w działaniu zespołowym.

Ogólny trening sztabowy organizuje się w zasadzie dla całego stanu osobowego dowództwa i sztabu oddziału. Celem takiego treningu jest przede wszystkim zgranie sztabu oddziału, przygotowanie go do ćwiczeń dowódczo-sztabowych lub ćwiczeń z wojskami.

Szczegółowe i ogólne treningi sztabowe powinny się wzajemnie uzupełniać. W większości wypadków przygotowując oficerów sztabu do ćwiczeń dowódczo-sztabowych lub z wojskami należy najpierw zorganizować i przeprowadzić szczegółowe treningi w różnych komórkach danego sztabu, w następnej zaś kolejności - trening ogólny z całością sztabu.

W procesie szkolenia oddziałów, pododdziałów OPL oraz doskonalenia kadry należy uwzględnić również takie rodzaje treningów, jak:

- ogólnorozwojowe/musztra, wychowanie fizyczne/;
- specjalistyczne /taktyczno-specjalne, ogniowe, strzeleckie i inne/;
- systemowe /doskonalenie funkcjonowania poszczególnych ogniw w ramach danego systemu i systemu w całości np. powszechnego ostrzegania, współdziałania z wojskami OPK, powiadamiania i łączności, dowodzenia itp./.

3. Ćwiczenia dowódczo-sztabowe

Stanowią wyższą niż treningi sztabowe formę ćwiczeń. Głównym celem ćwiczeń dowódczo-sztabowych jest doskonalenie umiejętności dowódców i sztabów w zakresie zespołowego działania podczas planowania, organizowania i kierowania działaniami wojsk w czasie walki. W ćwiczeniach dowódczo-sztabowych dowódcy i oficerowie sztabu występują najczęściej na swoich stanowiskach, tj. na stanowiskach przewidzianych dla nich w planach mobilizacyjnych, lub na stanowiskach o szczebel wyższych od aktualnie zajmowanego. Tego rodzaju ćwiczenia realizowane mogą być w dwóch zasadniczych postaciach: gry wojennej oraz ćwiczenia szkieletowego w terenie ze środkami łączności.

a/ Gra wojenna - to rodzaj ćwiczenia dowódczo-sztabowego, w którym rozmieszczenie ćwiczących dowództw i sztabów jest umowne w stosunku do ich rozmieszczenia przewidywanego w planie rzeczywistej walki /operacji/. Na przykład w ćwiczeniu poświęconym przerabianiu tematu "organizacja i prowadzenie OPL dywizji w ramach operacji na drezdeńsko-frankfurckim kierunku operacyjnym" ćwiczące dowództwa i sztaby mogą się znajdować w pomieszczeniach sztabu czy uczelni w miejscu stałej ich dyslokacji lub w terenie na skróconych odległościach od garnizonu. Gra wojenna może być prowadzona ze środkami łączności lub bez nich. Decydują o tym cele szkoleniowe konkretnego ćwiczenia. Treścią gier wojennych są przede wszystkim zagadnienia dotyczące organizowania i prowa-

dzenia działań bojowych. W grze wojennej działania bojowe można usytuować w dowolnym miejscu, bez względu na istniejące granice państwowe. Można więc staczać umowne walki z przeciwnikiem /przy uwzględnieniu jego faktycznej organizacji, uzbrojenia i zasad działania/ oraz zakładać ich prowadzenie na kierunkach i w rejonach najbardziej prawdopodobnych z punktu widzenia przyszłych działań. Gry wojenne umożliwiają ponadto weryfikację niektórych teoretycznych założeń taktyczno-operacyjnych, lepsze poznanie możliwości potencjalnego przeciwnika i wypracowanie nowych koncepcji prowadzenia z nim walki.

W grach wojennych może być w całej pełni wykorzystana metoda problemowa zmierzająca do kształtowania wyobraźni taktyczno-operacyjnej i zdolności przewidywania poprzez rozwiązywanie skomplikowanych problemowych sytuacji taktycznych - z uwzględnieniem całej złożoności warunków przyszłego pola walki.

Gry wojenne stanowią zazwyczaj etap przygotowawczy do bardziej skomplikowanych ćwiczeń, a mianowicie ćwiczeń szkieletowych.

b/ Ćwiczenia szkieletowe - to ćwiczenia dowódczo-sztabowe prowadzone wyłącznie w terenie, zawsze ze środkami łączności. Istota ćwiczenia szkieletowego polega na tym, że dowództwa i sztaby ćwiczące rozmieszcza się w takim ćwiczeniu na stanowiskach dowodzenia rozlokowanych na odległościach rzeczywistych zarówno między nimi, jak i w stosunku do linii styczności walczących wojsk.

W ćwiczeniach szkieletowych biorą niekiedy epizodyczny udział wojska. Polega on na włączeniu do ćwiczenia pododdziałów OPL w celu przerobienia jednego lub kilku /ale nie wszystkich/ etapów /zagadnień szkoleniowych/ ćwiczenia. Udział w ćwiczeniu szkieletowym rzeczywistych wojsk umożliwia sprawdzenie realności różnych kalkulacji taktyczno-operacyjnych i celowości podejmowanych decyzji. Poza tym dowódcy i sztaby nabierają większej wprawy w dowodzeniu faktycznie działającymi wojskami, a pododdziały uczestniczące w takich ćwiczeniach szkolą się w prowadzeniu działań bojowych.

Z uwagi na znaczny koszt ćwiczeń szkieletowych powinny one być starannie przygotowane oraz poprzedzone treningami sztabowymi i grami wojennymi.

4. Ćwiczenia taktyczne z wojskami

Ćwiczenia taktyczne z wojskami są zasadniczą formą szkolenia oddziałów /pododdziałów/, dowództw i sztabów we wszystkich rodzajach wojsk. Prowadzi się je w warunkach maksymalnie zbliżonych do warunków pola walki. Zmuszają one szkolonych do pełnego wykorzystania umiejętności

oraz walorów sprzętu bojowego podczas wykonywania zadań stanowiących treść ćwiczenia.

Celem głównym ćwiczeń taktycznych z wojskami jest:

- zgrywanie związków taktycznych, oddziałów /pododdziałów/ wojsk OPL z działaniami bojowymi osłanianych oddziałów /pododdziałów/ w prowadzeniu zdecydowanej walki o dużej możliwości manewru, ciągłych skomplikowanych i dynamicznych sytuacjach taktyczno-operacyjnych;

- doskonalenie sposobów zdobywania i utrzymywania inicjatywy operacyjno-taktycznej, tworzenia zdecydowanej przewagi nad nieprzyjacielem w wybranym miejscu i czasie oraz stosowania zaskakujących, nieszablonowych form prowadzenia obrony przeciwlotniczej wojsk /objektów/;

- doskonalenie umiejętności dowódców i sztabów w organizowaniu walki, zabezpieczeniu działań bojowych oraz utrzymywaniu ciągłości dowodzenia i współdziałania;

- doskonalenie organizacji podsystemu ognia przeciwlotniczego i dowodzenia nim w walce;

- doskonalenie dowódców pododdziałów przeciwlotniczych w umiejętności przyjmowania właściwego ugrupowania bojowego oraz maksymalnego wykorzystania możliwości bojowych i właściwości taktyczno-technicznych zestawów rakietowych i artyleryjskich sprzętu;

- doskonalenie metod i form działania aparatu partyjno-politycznego w mobilizowaniu do jak najlepszego wykonania zadań bojowych /szkoleniowych/;

- sprawdzenia stopnia gotowości sztabów i pododdziałów do wykonania zadań w różnych rodzajach walki oraz w różnych warunkach;

- badanie nowej problematyki taktycznej i organizacyjnej wojsk oraz wypracowania zasad wykorzystania nowych wzorów uzbrojenia, a także zależności od potrzeb - sprawdzenie projektów regulaminów /instrukcji/ i podręczników.

Tematyka pułkowych /brygadowych, dywizjonowych/ ćwiczeń taktycznych z wojskami powinna być zgodna z przeznaczeniem tych wojsk /oddziałów, pododdziałów/ i wynikać z zadania głównego związku taktycznego /operacyjnego/, w skład którego wchodzi, a które wynika z rozkazu szkoleniowego odnośnego dowódcy na dany rok /okres/ szkolenia. Ćwiczenia te powinny mieć kompleksowy charakter, tzn. szkoleni /ćwiczący/ powinni w czasie jego trwania wykonywać praktycznie wszystkie czynności związane z działaniem na polu walki, a mianowicie:

- zajmować rejony alarmowe z równoczesnym wchodzeniem w system OPK

- prowadzić działania bojowe w różnych rodzajach walki /natarcie, obrona/;

- wykonywać wszelkie przedsięwzięcia związane z powszechną obroną przeciwlotniczą wojsk;
- wykonywać zadania inżynierskiej rozbudowy rejonów stanowisk startowych /ogniowych/ i rozwinięcia;
- wykorzystywać rezultaty własnych uderzeń bronią masowego rażenia i likwidować skutki uderzeń wykonywanych przez nieprzyjaciela;
- wykonywać przedsięwzięcia zakresu techniczno-materiałowego i medycznego zabezpieczenia i inne prace odpowiednio do sytuacji bojowej. Ćwiczenia taktyczne do szczebla pułku /włącznie/ prowadzi się w etatowym składzie, na głębokość nie mniejszą niż: pułkowe - 60 km, dywizyjne - 40 km, bateryjne - 15-20 km. Prowadzi je osobiście dowódca o jeden szczebel wyżej od szczebla ćwiczącego, występując jako kierownik ćwiczenia, natomiast dokumentację ćwiczenia opracowuje i przygotowuje jego sztab.

Ćwiczenia taktyczne z wojskami mogą być:

- programowe /planowane/;
- zgrywające i doskonalące;
- kontrolne /inspekcyjne/;
- pokazowe i doświadczalne.

Każde z nich może być jedno lub dwustronne. Ćwiczenia takie z pułkiem prowadzi się raz na dwa lata, w brygadzie - co trzy, cztery lata. Jako zasadnicze metody w ćwiczeniu stosuje się: metodę działania praktycznego, problemową oraz metodę sytuacyjną i inscenizacji. Jako metody pomocnicze mogą służyć: metody słowne i pogładowe.

Niezależnie od metody i formy, każde ćwiczenie taktyczne z wojskami musi spełnić funkcję pedagogiczną /szkoleniową/ i naukowo-badawczą /weryfikacja/. Rangę szczególną nadaje się funkcji pedagogicznej ćwiczenia, która składa się z kolei z:

- elementów poznawczych: wiedza, umiejętności, nawyki;
- elementów kształcących: doskonalenie i rozwijanie wszystkich procesów psychicznych;
- elementów wychowawczych: patriotyzm, internacjonalizm.

Niezależnie od elementów ww. uwzględnia się takie czynniki, jak: pobudzanie, motywacje, satysfakcja uczenia się, poczucie odpowiedzialności itp. Tak więc główne cele ćwiczeń z wojskami to: "nauczyć", "doskonalić", "sprawdzić", "zbadać". Autor /zespół autorski/ musi odpowiedzieć sobie na następujące pytania:

a/ czego nauczyć /kogo zgrać/?	c/ co sprawdzić?
b/ co doskonalić?	d/ co zbadać?

Sposób organizacji, opracowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych z wojskami jest treścią kolejnych rozdziałów skryptu.

Rozdział III

ZASADY OPRACOWANIA ĆWICZEŃ TAKTYCZNYCH W WOJSKACH OPL

Jakość i efektywność ćwiczenia w znacznym stopniu zależy od poprawności koncepcji taktyczno-metodycznej oraz wartości opracowania dokumentacji ćwiczebnej.

Zakres pracy w tym względzie określa się w zależności od rodzaju ćwiczenia oraz jego skali i rozmachu. Zawsze jednak wskazane jest przestrzeganie określonej kolejności w opracowaniu poszczególnych dokumentów, co zapewni zrealizowanie celów szkoleniowych i uwzględnienie w szczególności problematyki taktycznej ćwiczenia.

W związku z tym, że zasady opracowania ćwiczenia bez względu na rodzaj, mają wiele cech wspólnych, niniejszy rozdział dotyczy zasad opracowania wszystkich ćwiczeń na szczeblach taktycznych. Niemniej jednak w treści rozważań została uwzględniona specyfika konkretnych ćwiczeń pułku rakiet przeciwlotniczych typu "KUB".

Kierownikiem takiego ćwiczenia jest dowódca ZT /dowódca wojsk OPL OW lub jego zastępca/. Autorem zaś może być szef OPL ZT /główny autor/ lub starszy specjalista dowództwa wojsk OPL OW. Uzależnione jest to od rodzaju ćwiczenia. W ćwiczeniach grupowych, treningach sztabowych oraz w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych specjalistycznych będą to z reguły oficerowie specjalności OPL, w pozostałych rodzajach ćwiczeń dowódcy /oficerowie/ ogólnowojskowi.

1. Obowiązki dowódcy w zakresie opracowania ćwiczenia

Obowiązki każdego dowódcy w zakresie opracowania i prowadzenia ćwiczenia określa "Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" Szkol. 520/76, strona 14, punkt 3a.

Z obowiązków tych wynika, że przed przystąpieniem do opracowania ćwiczenia dowódca /przyszły kierownik ćwiczenia/ powinien uświadomić sobie treść tematu, rodzaj i cel ćwiczenia, przeanalizować warunki i potrzeby oddziału co pozwoli mu na skoncentrowanie uwagi na tym, co w danym ćwiczeniu jest najistotniejsze oraz jakie warunki muszą być spełnione aby osiągnąć zamierzony cel główny ćwiczenia. W wyniku tego ustala, jakie zagadnienia były przerobione w poprzednich ćwiczeniach i w jakim stopniu zostały opanowane, a następnie konkretyzuje, które zagadnienia należy obowiązkowo przećwiczyć, przy czym dąży do tego, aby zachować ciągłość tematyczną zagadnień. Rezultatem tej analizy jest koncepcja ćwiczenia, czyli wstępny projekt /idea/ układu ćwiczenia pod względem taktycznym i metodycznym.

Treścią koncepcji ćwiczenia są np. przemyślenia:

- temat /treść/ ćwiczenia;
- cel ogólny i cele szkoleniowe;
- wytyczne szkolenia bojowego na dany rok;
- obowiązujące zasady walki wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- rodzaj ćwiczenia;
- skład i stan wyszkolenia ćwiczących;
- czas trwania ćwiczenia;
- warunki materiałowe /limity kilometrów, motogodzin, rakiet i amunicji, środków pozorowania pola walki itp./;
- warunki terenowe i inne dane.

Następnie dowódca wyznacza zespół autorski, w tym głównego autora, któremu w wytycznych przekazuje przyjętą przez siebie koncepcję ćwiczenia.

Treść wytycznych jest uzależniona głównie od stopnia przygotowania teoretycznego i praktycznego autora ćwiczenia i z reguły zawiera:

1. Temat ćwiczenia i jego rodzaj.
2. Cel główny i zagadnienia szkoleniowe.
3. Rejon /kierunek/, czas /termin/ ćwiczenia.
4. Skład ćwiczących.
5. Terminy opracowania dokumentacji ćwiczenia.
6. Inne dane wynikające z koncepcji ćwiczenia.

Wskazane jest, aby wytyczne dla głównego autora ćwiczenia wydawał dowódca w obecności swoich zastępców. Umożliwi to równoległą pracę przygotowawczą we wszystkich komórkach organizacyjnych oddziału /ZT/. Zespół autorski winien być ograniczony do minimum.

2. Czynności głównego autora /zespołu autorskiego/

2.1. Czynności wstępne

Podstawę przystąpienia do opracowania ćwiczenia są:

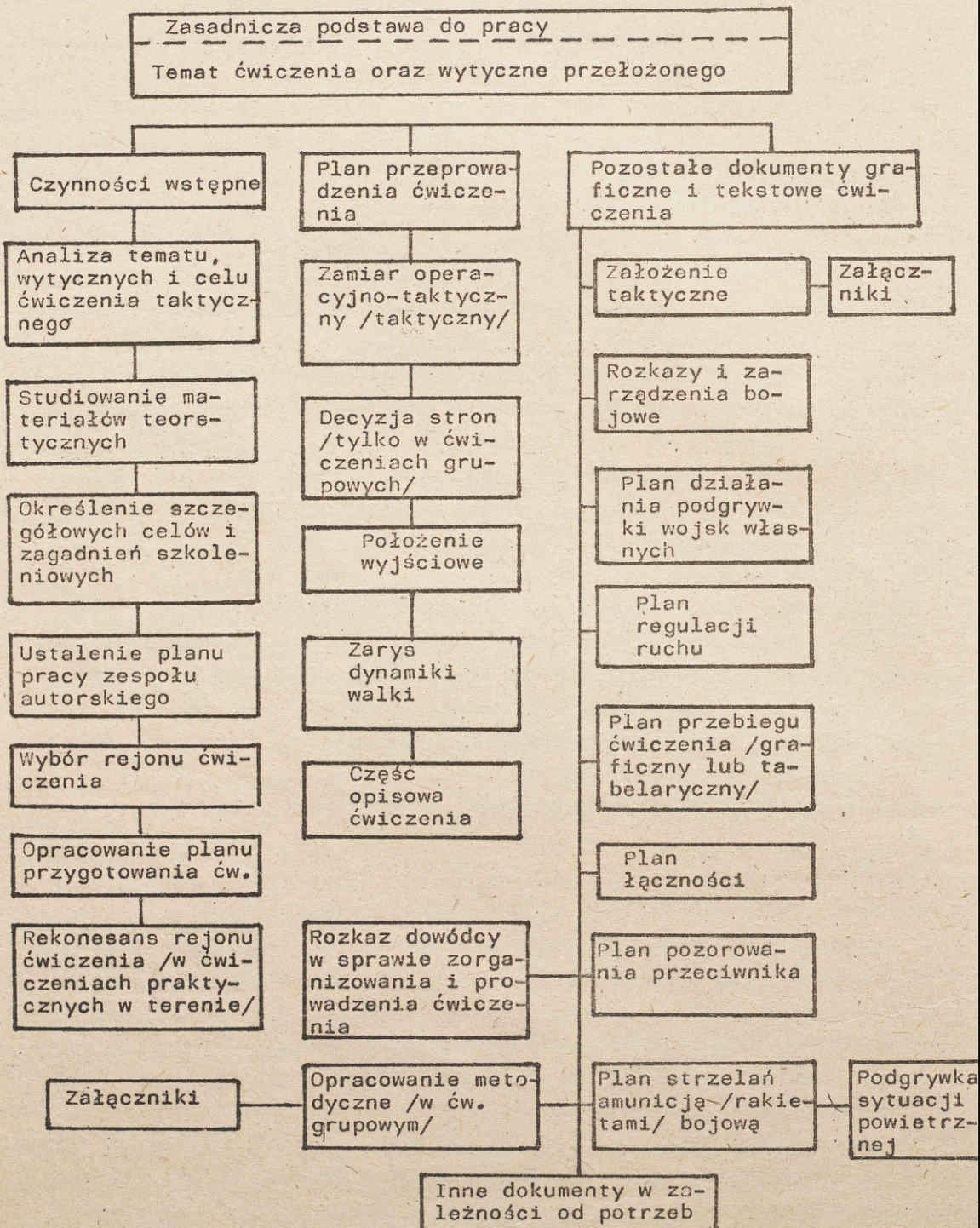
- obowiązujące dyrektywy, wytyczne szkolenia na dany rok szkoleniowy oraz programy i plany szkolenia, a także regulaminy, instrukcje specjalistyczne itp.;

- wytyczne dowódcy w zakresie danego ćwiczenia;

- możliwości w zakresie warunków organizacji ćwiczenia.

Po uzmysłowieniu sobie wniosków z analizy wyżej wymienionych danych główny autor winien dokonać doboru i przestudiowania materiałów szkoleniowych, a w tym wnioski i doświadczenia z ćwiczeń wojsk, rozkazy przełożonych dotyczące ćwiczeń, przykłady historyczne tematycznie

Zakres pracy autora przy opracowaniu ćwiczenia ilustruje schemat 2

związane z ćwiczeniem oraz aktualne zadania szkoleniowe pododdziałów. Następnie przystępuje do ustalenia i sformułowania celów i zagadnień szkoleniowych, które stanowią podstawę do opracowania planu przeprowadzenia ćwiczenia^{1/}.

Cele i zagadnienia szkoleniowe wynikają z rodzajów ćwiczenia, tematu oraz warunków i potrzeb szkoleniowych. Z uwagi na fakt, że w wojskach OPL prowadzone są z zasady ćwiczenia jednostronne, cele i zagadnienia szkoleniowe dla wszystkich szkolonych mogą być wspólne lub inne dla dowództwa i sztabu, a jeszcze inne dla pododdziałów ogniowych zabezpieczenia.

Kolejną czynnością autora ćwiczenia jest opracowanie planu pracy zespołu autorskiego. Plan ten obejmuje czynności członków zespołu autorskiego związane z opracowaniem ćwiczenia oraz terminy ich realizacji. Istotną czynnością autora ćwiczenia jest wybór rejonu ćwiczenia. Rejon ten powinien:

- odpowiadać tematowi ćwiczenia;
- umożliwiać przerobienie wszystkich zaplanowanych zagadnień szkoleniowych realizujących cel główny;
- stwarzać ćwiczącym warunki rozwijania umiejętności taktyczno-operacyjnej analizy kierunków zagrożonych oddziaływaniem ŚNP, maksymalnego wykorzystania własnych możliwości bojowych i technicznych, realizacji współdziałania i zasad powszechnej obrony przeciwlotniczej wojsk;
- wykluczać możliwość powstawania szkód materialnych.

Kolejnym etapem pracy jest opracowanie planu przygotowania ćwiczenia, który powinien zawierać:

- temat, cele i zagadnienia szkoleniowe;
- skład zespołu autorskiego z określeniem osób odpowiedzialnych za przedsięwzięcia organizacyjne;
- skład kierownictwa ćwiczenia oraz podległych mu zespołów /osób/;
- zestawienie zasadniczych prac związanych z przygotowaniem rejonu i materiałowo-technicznego zabezpieczenia ćwiczenia;
- terminy opracowania: planu przeprowadzenia ćwiczenia, rakonesansu, gotowości kierownictwa i ćwiczących /tzw. przepustki do ćwiczenia/.

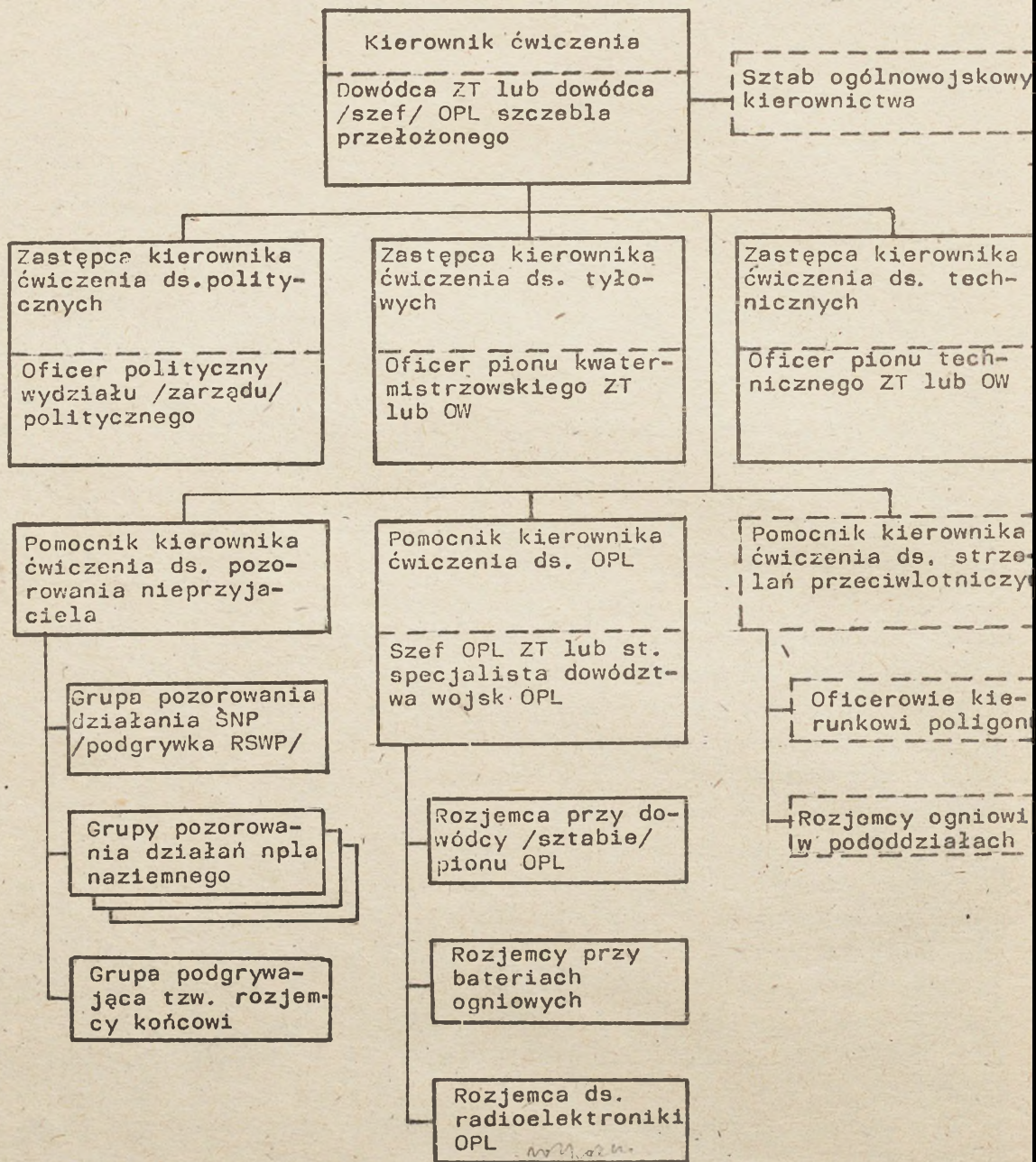
Dokument ten opracowuje się do ćwiczeń taktycznych od szczebla pułku wzwyż.

Treść przykładową planu przygotowania ćwiczenia podano w załączniku nr 1.

1/ Nie wolno dopuścić do sztucznego "dopasowywania" celów i zagadnień szkoleniowych do opracowanej na mapie koncepcji taktycznej ćwiczenia.

Schemat 3

Dla kierowania przebiegiem ćwiczenia dowódca /szef OPL/ ustala skład kierownictwa ćwiczenia. W zależności od rodzaju i rozmachu ćwiczenia skład ten może być różny. Przykładowy skład kierownictwa ćwiczenia pułkowego, pułku rakiet przeciwlotniczych "KUB" ZT przedstawia schemat 3.

Poszczególni zastępcy kierownika ćwiczenia wyznaczają potrzebną ilość funkcyjnych w granicach własnych kompetencji służbowych na cały czas ćwiczenia lub określone etapy.

Linia przerywaną w tabeli oznaczono funkcje, które występują w określonych rodzajach ćwiczeń. Ponadto dowódca zarządzający ćwiczenie /kierownik ćwiczenia/ może dodatkowo powołać do składu kierownictwa: oficerów WSW, zespół kontrolno-badawczy lub zespół do spraw rejestrowania i likwidacji zaistniałych szkód w mieniu.

2.2. Opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia

Opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia jest zasadniczą czynnością jego autora. Dokument ten wyraża koncepcję taktyczno-operacyjną ćwiczenia. Wyraża on stronę merytoryczną i metodyczną ćwiczenia oraz organizacyjny przebieg ćwiczenia. Na planie przeprowadzenia ćwiczenia opiera się ponadto opracowanie wszystkich dokumentów, niezbędnych do przeprowadzenia ćwiczenia. Zatwierdza go przełożony dowódcy organizującego ćwiczenie /w przypadku ćwiczenia pułkowego pułku rakiet przeciwlotniczych - dowódca OW lub dowódca wojsk OPL OW/.

Plan przeprowadzenia ćwiczenia wykonuje się w formie graficznej i opisowej.

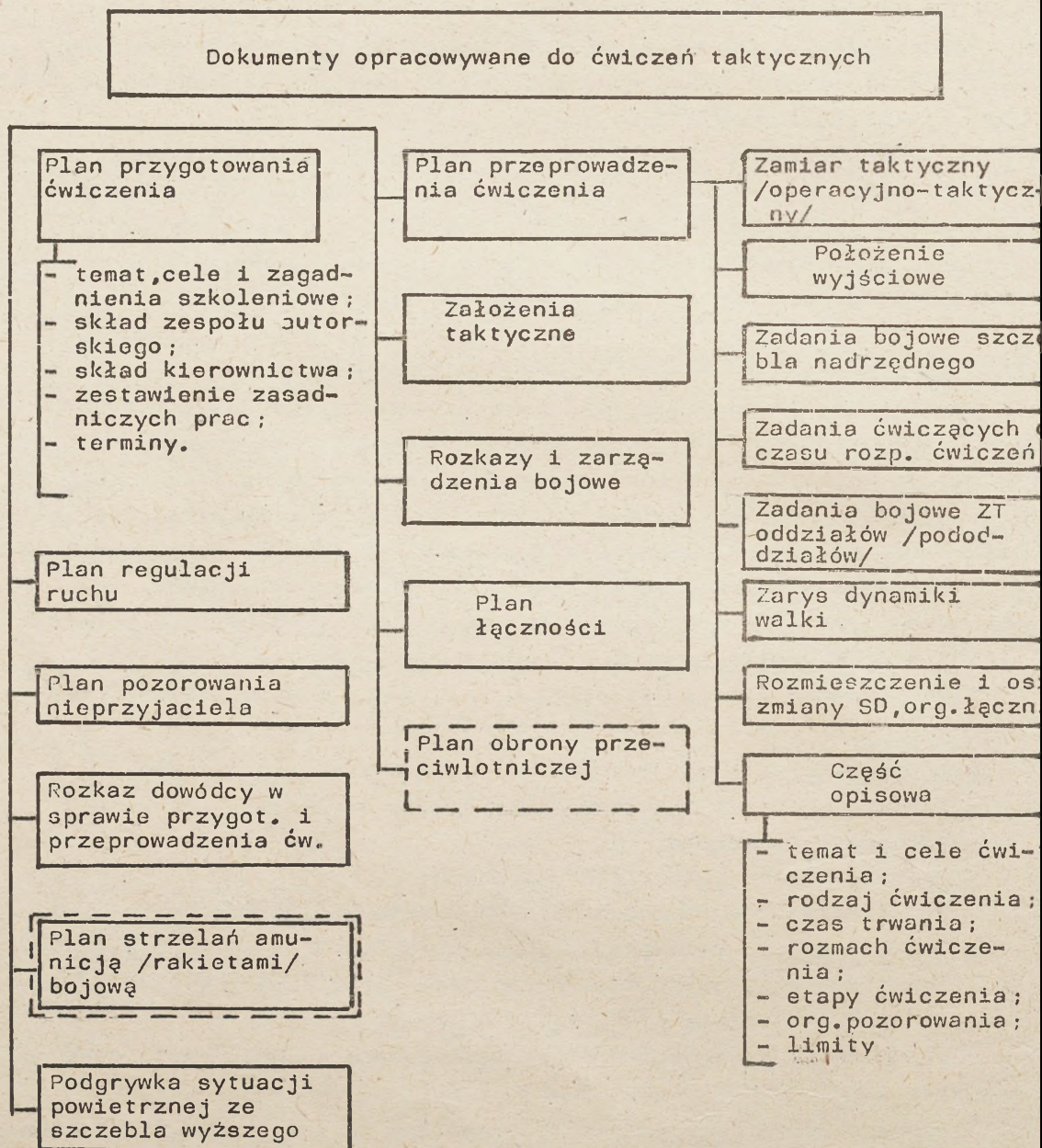
Cześć graficzna planu przeprowadzenia ćwiczenia obejmuje:

- zamiar taktyczny /operacyjno-taktyczny stron/;
- położenie wyjściowe;
- zadania bojowe szczebla nadrzędnego;
- zadania ćwiczących stron do czasu rozpoczęcia ćwiczenia;
- zadania bojowe ćwiczącego oddziału /pododdziałów/ oraz sąsiadów;
- zarys dynamiki walki ćwiczących stron oraz czas i miejsce wykonywania strzelań amunicją /rakietami/ bojową;
- organizację łączności oraz rozmieszczenie i organizację punktów dowodzenia;

- decyzje stron /gdy ćwiczenie przebiega zgodnie z decyzją autora ćwiczenia, a nie ćwiczących/.

Wszystkie elementy części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia opracowuje się na mapach w skali zależnej od szczebla, na którym odbywa się ćwiczenie, przy czym zarys dynamiki walki zwykle w skali 1:50 000.

Zestawienie dokumentów opracowywanych do planu przeprowadzenia ćwiczenia przedstawia schemat 4.

Zamiar stron

Podstawę do opracowania zamiaru stron stanowi temat ćwiczenia, koncepcja taktyczno-metodyczna, cele i zagadnienia szkoleniowe, wybrany rejon ćwiczenia oraz ustalony skład stron.

Dokument ten wyraża zamiary walki dowódców przeciwstawnych stron o jeden szczebel wyższy od ćwiczących. Zamiar zatem jest jakoby tłem ogólnym ćwiczenia, obrazującym działania stron szczebla wyższego, na tle którego umiejscawia się szczebel ćwiczący.

Specyficzną cechą zamiaru stron w ćwiczeniach wojsk OPL jest to, że przedstawia on ogólnie tylko zamiary dowódców ogólnowojskowych, szczególnie zaś zamiar dowódcy wojsk OPL /szefa OPL/ szczebla przełożonego, nieprzyjaciela w zakresie działania ŚNP oraz ćwiczącego oddziału /w tym przypadku dowódcy pułku rakiet przeciwlotniczych "KUB"/.

W niektórych przypadkach w zamiarze stron do ćwiczenia pułkowego zachodzi potrzeba przedstawienia w nim elementów decyzji /szczególnie dotyczących użycia sił i środków OPL/ szczebla frontowego lub sąsiednich armii. Specyficzną cechą jest również to, że w zamiarze stron do ćwiczenia pułkowego /prplot, paplot/ odzwierciedla się przewidywane działania pododdziałów o dwa szczeble w dół, tj. do szczebla baterii rakiet przeciwlotniczych /bplot/, a niekiedy do szczebla plutonu przeciwlotniczego, zaś ogólnowojskowe i specjalistyczne /poza OPL/ tylko te, które mają bezpośredni wpływ na działanie pułku ograniczając się do szczebla batalionu /dywizjonu/. Zamiar stron sporządza się zwykle na mapie w skali 1:100 000, a na szczeblu operacyjnym 1:200 000.

Na mapie zamiaru stron w przypadku ćwiczeń pułkowych /prplot "KUB"/ przedstawia się:

- strukturę obrony /ugrupowania/ nieprzyjaciela naziemnego i jego zamiar prowadzenia walki w takim zakresie, jaki jest potrzebny do rozegrania poszczególnych sytuacji /zagadnień szkoleniowych/ w ćwiczeniu;
- działanie LT i LSL nieprzyjaciela na ugrupowanie bojowe ZT ze wskazaniem głównych obiektów uderzeń, kierunków i sposobów wykonywania nalotów oraz aktualnym bazowaniem sił powietrznych nieprzyjaciela w skali PTSP działających na korzyść konkretnego KA;
- pas natarcia ZT /operacyjnego/, zasadnicze elementy ugrupowania bojowego, zadania bojowe dywizji i jej oddziałów;
- przewidywane użycie broni jądrowej obu stron walczących;
- decyzję dowódcy ZT /ZO/ w zakresie użycia pułku rakiet przeciwlotniczych /paplot/ do osłony na całą głębokość dnia walki;

- rozmieszczenie i planowany manewr RSWP i PD OPL ZT oraz sąsiadów;
- działanie środków OPL armii /LM, organicznego prplot i brt/ na korzyść danego ZT.

Do graficznej części zamiaru stron opracowuje się legendę, w której zwykle podaje się te dane, których nie można przedstawić graficznie na mapie, a więc: skład stron i ich stan bojowy, technikę /przewidywaną/ użycia lotnictwa nieprzyjaciela, organizację prowadzenia walki przez oddziały /pododdziały/ OPL i inne dane.

Wariant zamiaru stron do ćwiczenia pułkowego pułku rakiet przeciwlotniczych "KUB" w działaniach zaczepnych DPanc przedstawia załącznik nr 2.

Położenie wyjściowe stron jest to element graficznej części planu przeprowadzenia ćwiczenia obrazujący sytuację taktyczną /operacyjno-taktyczną/ w momencie rozpoczęcia ćwiczenia. Ustala się je w zależności od tematu, celów i zagadnień szkoleniowych ćwiczenia. W ćwiczeniach specjalistycznych wojsk OPL opracowuje się je z zasady na mapie zamiaru stron, w pozostałych na oddzielnej mapie. Jeżeli ćwiczenie rozpoczyna się osiągnięciem wyższych stanów GB przez wojska, to położenie wyjściowe wzbogacić należy o te elementy, które wiążą się z działaniem w systemie OPK. W każdym warunkach położenie wyjściowe ujmować powinno:

- zarys linii styczności bojowej wojsk;
- bazowanie LT i LSL /częściowo rozszyfrowane/;
- położenie osłanianych obiektów przez pułk /dywizjon, baterię/;
- położenie ćwiczącego pułku rakiet przeciwlotniczych /paplót/ z dokładnością do baterii;
- sytuację OPL w rejonie działań ćwiczącego pułku.

W legendzie położenia wyjściowego podaje się zwykle stan i ukompletowanie oddziału /pododdziału/ w sile żywej i sprzęcie, stan i urzutowanie zapasów /rakiet ilościowo/ i inne dane obrazujące położenie i stan ćwiczących w momencie rozpoczęcia ćwiczenia. W ćwiczeniach specjalistycznych wojsk OPL często praktykuje się opracowanie położenia wyjściowego na mapie zarysu dynamiki, a w ćwiczeniu grupowym na mapie decyzji ćwiczącego oddziału, zamiar zaś /dla potrzeb kierownika ćwiczenia/ na oddzielnej mapie. W tym przypadku sporządza się szkic położenia wyjściowego dla ćwiczących /na kalce/. Mapa - położenie wyjściowe stanowi podstawę do opracowania założenia taktycznego dla ćwiczących oraz szkicu położenia wojsk własnych i wiadomości o nieprzyjacielu - załącznik do założenia.

Zarys dynamiki walki

Zarys dynamiki walki jest elementem części graficznej planu przeprowadzenia ćwiczenia wyrażającym koncepcję rozegrania poszczególnych sytuacji taktycznych /sytuacji problemowych/ w toku ćwiczenia oraz przedstawiającym rozwój działań wojsk własnych i nieprzyjaciela. Obejmuje on zasadnicze położenia, które zamierza się rozegrać w ćwiczeniu. Poszczególne położenia opracowuje się w ten sposób, że sytuacje ogólnowojskowe ustala się konkretnie, lecz szczegółowość i zakres ich przedstawienia nie powinny wykraczać poza potrzeby ich wpływu na decyzje ćwiczących dowództw /sztabów/ wojsk OPL. Sytuacje specjalistyczne OPL winny być szczegółowe, wszechstronne i obrazować położenie i działanie wszystkich środków OPL mających wpływ na działanie szczebla ćwiczącego. Działanie nieprzyjaciela powietrznego na osłaniane obiekty opracowuje się w formie graficznego zobrazowania nalotów lub w odpowiednio sporządzonych tabelach. Liczbę sytuacji dynamicznych /położen taktycznych/ ustala się w zależności od tego, w jakim stopniu są one konieczne do uwzględniania ich wpływu na podejmowanie decyzji przez ćwiczących i głównie na te okresy ćwiczenia, w których ćwiczący podejmują decyzję taktyczną. Z zasady liczba sytuacji /położen/ dynamicznych powinna być spójna z etapami /okresami/ ćwiczenia i treścią zagadnień szkoleniowych.

Treść sytuacji /położenia/ dynamicznej może być wyrażona w sposób następujący:

- aktualna rubież styczności bojowej wojsk;
- planowane działanie osłanianych obiektów;
- położenie ćwiczącego oddziału /pododdziału/ uwzględniające wszystkie jego elementy ugrupowania bojowego;
- położenie sąsiadów i środków współdziałających;
- główne elementy dynamiki działania SNP.

Do mapy zarysu dynamiki walki sporządza się legendę, w której podaje się zwykle: czas poszczególnych położen, stan sił i środków walki, a niekiedy cel działania stron.

Niezależnie od powyższego mapa dynamiki walki może być uzupełniona elementami pozoracji i podgrywki sytuacji naziemnych i powietrznych. Tak wykonany dokument ułatwia kierownikowi ćwiczenia prowadzenie ćwiczenia, gdyż zawierał będzie wszystkie konieczne elementy do sprawnego kierowania tokiem ćwiczenia.

Zarys dynamiki walki opracowuje się na oddzielnej mapie lub na mapie zamiaru stron. Wariant zarysu dynamiki walki przedstawia załącznik nr 3.

Część opisowa planu przeprowadzenia ćwiczenia obejmuje:

- temat i cele szkoleniowe ćwiczenia;
- rodzaj ćwiczenia, rejon jego prowadzenia /strzelań/;
- czas przeprowadzenia ćwiczenia;
- skład wojsk biorących udział w ćwiczeniu /nie mylić ze składem stron/;
- rozmach ćwiczenia: szerokość ugrupowania, głębokość zadań bojowych tempo działań, nasycenie sił i środków oraz inne dane np. krótkie za-
miary stron;
- etapy ćwiczenia, czas ich trwania, zagadnienia szkoleniowe i za-
sadnicze przedsięwzięcia realizowane przez kierownika ćwiczenia;
- organizację pozorowania /podgrywki/;
- limity przebiegu kilometrów /motogodzin/ oraz zużycie rakiet
/amunicji/ i środków pozorowania;
- organizację łączności i dowodzenia.

Wyjaśnienia wymaga punkt opisowej części planu: "etapy ćwiczenia". Otóż podstawę podziału ćwiczenia na etapy stanowią cele i zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia. Każdy etap ma specyficzne i odrębne cechy oraz wymaga stosowania określonych zasad taktycznych i metod pracy. Stanowi on jak gdyby odrębny temat, będący częścią ogólnego tematu i zawierający własne szczegółowe cele i zagadnienia szkoleniowe. Poszczególne etapy ćwiczenia umiejscawiane są także w określonym czasie operacyjnym. Podział ćwiczenia na etapy zapewnia kierownikowi ćwiczenia właściwe pod względem metodycznym prowadzenie ćwiczenia i umożliwia mu prze-
robienie z ćwiczącymi, w odpowiednim miejscu i czasie wszystkich za-
planowanych zagadnień szkoleniowych.

Pierwszy etap ćwiczenia odpowiada zuzwyczaj okresowi osiągnięcia go-
towości bojowej przez ćwiczący oddział /pododdział/. Drugi etap może
odpowiadać okresowi organizowania obrony przeciwlotniczej oddziałów i
pododdziałów ZT. Trzeci etap, to prowadzenie OPL w toku działań bojo-
wych wojsk. Etapów ćwiczenia nie zaleca się utożsamiać z etapami
walki z ŚNP, bowiem w toku prowadzenia /udziału/ operacji przeciwpo-
wietrznej można zaplanować kilka etapów ćwiczenia, na przykład: osłon
forsowania przeszkód wodnych, osłona sił wykonujących kontratak czy
też przechodzących do pościgu. W przypadku ćwiczeń dywizjonowych /ba-
teryjnych/, do których sztab brygady /pułku/ opracowuje plan-konspekt
na mapie, opisową część planu przeprowadzenia ćwiczenia wykonuje się
na planie-konspekcie w węższym zakresie niż robi się to w części opi-
sowej ćwiczenia np. pułkowego. Wówczas ujmuje się tę treść, która
jest niezbędna do uzupełnienia części graficznej i zapewnienia kiero-
wania ćwiczeniem.

W czasie opracowywania planu przeprowadzenia ćwiczenia, które w całości lub w części będzie prowadzone w terenie oraz ćwiczeń ze strzelaniem amunicją /rakietami/ bojową autor powinien przeprowadzić rekonesans rejonu ćwiczeń /strzelań/.

Rekonesans ten ma na celu porównanie mapy z terenem. W rekonesansie bierze udział zespół autorski oraz kierownik podgrywki /pozorowania/.

Podczas rekonesansu konfrontując plan przeprowadzenia ćwiczenia z terenem należy rozpoznać:

- rejon i warunki rozmieszczenia wojsk i sztabów w położeniu wyjściowym, w toku działań bojowych oraz po zakończeniu ćwiczenia;
- drogi marszu, manewru, dowozu i ewakuacji;
- poszczególne rejonu rozwinięcia ugrupowania bojowego /rubieże ogniowe/ założonych do rozegrania sytuacji dynamicznych, ustalić sektory ognia, rubieże bezpieczeństwa itp.;
- rozpoznać przeszkody wodne i miejsca ich przekraczania /forsowania/;
- ustalić miejsce pozorowania nieprzyjaciela, punkty dowodzenia /obserwacyjne/ kierownictwa ćwiczenia, stan sanitarny terenu, warunki bezpieczeństwa i przeciwpożarowe.

Ponadto należy uzgodnić z miejscowymi organami władzy oraz administracji lasów państwowych sprawę pobytu wojsk w określonym rejonie oraz rozwiązać inne problemy /np. zaopatrzenia/ wynikłe z aktualnej sytuacji i potrzeb.

Spośród wszystkich dokumentów wchodzących w zakres planu przeprowadzenia ćwiczenia zatwierdza się "zamiar stron", a część graficzną i opisową podpisuje dowódca organizujący ćwiczenie i autor ćwiczenia. Plan przeprowadzenia ćwiczenia pułkowego powinien być przedstawiony do zatwierdzenia na trzy tygodnie przed terminem jego rozpoczęcia, dywizjonowego i baterijnego na dwa tygodnie.

Przykładową treść planu przeprowadzenia ćwiczenia pułkowego, pułku rakiet przeciwlotniczych "KUB" przedstawia załącznik nr 4.

Równoległe z planem przeprowadzenia ćwiczenia autor /zespół autorski/ opracowuje inne dokumenty, których forma i treść zależą od specyfiki ćwiczenia oraz potrzeb kierowania jego przebiegiem. Niektóre z nich podane są w tym opracowaniu.

2.3. Założenie taktyczne

Założenie taktyczne opracowuje się po zatwierdzeniu planu przeprowadzenia ćwiczenia. Stanowi ono podstawę do przygotowania się szkolenych do ćwiczenia, a w przypadku ćwiczeń/grupowych może zawierać dane niezbędne do podjęcia decyzji, a więc zadania bojowe. Założenie takty-

czne opracowuje się na podstawie planu przeprowadzenia ćwiczenia, a w szczególności na podstawie położenia wyjściowego stron.

W ćwiczeniu jednostronnym założenie opracowuje się dla jednej strony, natomiast w ćwiczeniu grupowym mogą być opracowywane założenia taktyczne do poszczególnych zajęć.

Treść założenia jest zależna od wielu czynników takich, jak: rodzaj ćwiczenia, czas wręczenia go ćwiczącym w stosunku do czasu postawienia zadania itp. Niemniej jednak treść powinna uwzględniać następujące dane:

- położenie ogólne wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- położenie szczegółowe wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- sytuacje poszczególnych rodzajów wojsk i służb /może być w oddzielnych podrozdziałach/;
- wiadomości uzupełniające /dane dodatkowe/;
- praca do wykonania przez ćwiczących.

Wskazane jest, aby większość potrzebnych danych przedstawiać w formie graficznej /kalka - załącznik do założenia/.

W punkcie "położenie ogólne" podaje się tło taktyczne, w którym rozwijały się działania stron o jeden szczebel /często o dwa szczeble/ wyżej od ćwiczącego szczebla;

- dotychczasowy przebieg działań nieprzyjaciela naziemnego, jego aktualne położenie i charakter przewidywanych działań oraz ogólne dane o jego siłach powietrznych /lotnictwo taktyczne i LSL/;

- dotychczasowy przebieg działań wojsk własnych i ich obecne położenie, charakter przewidywanych działań, a także wiadomości o działaniu środków OPL szczebli nadrzędnych i sąsiadów.

W punkcie "położenie szczegółowe" podaje się:

- dotychczasową działalność lotnictwa nieprzyjaciela /szczegółowo - rodzajami lotnictwa/;

- dotychczasowy przebieg działań szczebla ćwiczącego, realizowane zadania, jego obecne położenie z dokładnością do plutonu oraz stan pododdziałów i poniesione przez nie straty w sprzęcie /w tym zużycie rakiet/ i sile żywej.

W zależności od potrzeb i sytuacji, w którą wprowadza ćwiczących założenie /w zakresie wiadomości o nieprzyjacielu powietrznym/ może być opracowane w sposób syntetyczny, uogólniający ocenę prowadzoną przez szczebel nadrzędny OPL lub fragmentarycznie w sposób zmuszający ćwiczących do własnych ocen i uogólnień, łączenie poszczególnych fragmentów działań LT i LSL w jedną logiczną całość.

W punkcie "sytuacje poszczególnych rodzajów wojsk i służb" podaje się tylko te informacje, które mają znaczący wpływ na organizację i

prowadzenie OPL ćwiczącego szczebla. Mogą one być podane tekstowo lub w formie graficznej jako załącznik do założenia taktycznego.

W wojskach OPL dla potrzeb ćwiczenia podaje się zwykle w tym punkcie niezbędne dane o sytuacji:

- rozpoznawczej /dane nie ujęte na szkicu położenia wojsk własnych i wiadomości o nieprzyjacielu, skład, położenie elementów rozpoznawczych działających na korzyść ćwiczącego oddziału - pododdziału/;

- wojsk raketowych i artylerii /tylko wówczas, gdy oddziały - pododdziały wojsk raketowych i artylerii stanowią obiekty osłony dla danego oddziału wojsk OPL/;

- łączności /sposób organizacji łączności ZT, a w tym łączność z przełożonym sztabem, z podwładnymi, ograniczenia w pracy środków łączności, rozmieszczenie i sposób zmiany punktów dowodzenia itp./;

- inżynierskiej /niezbędne informacje stanowiące podstawę pracy dla szefa saperów prplot/;

- chemicznej /organizację zabiegów specjalnych i sanitarnych i punkty zbiórki skażonego oporządzenia/;

- tyłowej /potrzebne dane i informacje stanowiące podstawę pracy kwatermistrza i szefów służb kwatermistrzowskich oraz szefa służb technicznych.

Z doświadczeń ćwiczeń taktycznych wojsk OPL wynika, że dane odnoszące się do sytuacji poszczególnych rodzajów wojsk i służb /poza OPL/ umieszcza się w punkcie "dane uzupełniające" - dane dodatkowe. W punkcie tym może być: ocena charakteru terenu, prognoza pogody /meteo/, terminy pracy przełożonego itp. Wszystkie te informacje powinny odpowiadać faktycznym warunkom, nie mogą być umowne w przypadku realnych ćwiczeń w terenie.

Sytuację OPL podaje się po "położeniu szczegółowym" odnoszącym się do sytuacji naziemnej, ujmując następujące punkty:

1. Działalność lotnictwa nieprzyjaciela /kierunki działania, rejon uderzeń, stosowane środki, sposób działania itp./.

2. Działalność wojsk własnych OPL /główny wysiłek osłony, położenie i zadania realizowane przez wojska OPL na korzyść ćwiczącego oddziału, pododdziału/.

3. Stan ukończenia i położenie ćwiczącego oddziału OPL i jego pododdziałów organicznych.

4. Dane dotyczące współdziałania rakiet /artylerii/ przeciwlotniczych z własnym lotnictwem myśliwskim.

5. Dane dotyczące rozpoznania radiolokacyjnego i powiadamiania o sytuacji powietrznej.

6. Dane uzupełniające /dane dodatkowe niezbędne w konkretnym ćwiczeniu/.

7. Praca do wykonania.

Objaśnienia wymaga punkt "praca do wykonania". Ujmuje się w nim wskazówki odnośnie przygotowania szkolenych do ćwiczenia. Na przykład w jakiej roli /w ćwiczeniu grupowym/ szkoleni mają wystąpić, co mają wykonać w przygotowaniu się do ćwiczenia, wykaz literatury do przestudiowania itp.

Do założenia taktycznego oprócz załącznika - szkic położenia wojsk własnych i wiadomości o nieprzyjacielu można w zależności od potrzeb opracować szereg załączników, jak np. arkusz identyfikacyjny nieprzyjaciela, tabele lub zestawienia stanu ilościowego, organizacji wojsk, punkty zaopatrzenia itp. co uzupełnia i dokładnie ilustruje treść założenia oraz ułatwia szkolonym jego przestudiowanie.

Założenie po opracowaniu wraz z załącznikami zatwierdza kierownik ćwiczenia. Wzór założenia taktycznego podaje załącznik nr 5.

2.4. Opracowanie planu pozorowania przeciwnika

Pozorowanie pola walki stosuje się w ćwiczeniach z wojskami /jednostronnymi i dwustronnymi/ oraz w ćwiczeniach szkieletowych. Celem pozorowania pola walki jest stworzenie ćwiczącym warunków i sytuacji zbliżonych do rzeczywistego pola walki.

W wojskach OPL ze względu na ich specyfikę, pozorowanie nieprzyjaciela można podzielić na pozorację naziemną i powietrzną.

Pozorację naziemną organizuje się w celu stworzenia ćwiczącym obrazu: działania wojsk lądowych nieprzyjaciela i własnych /ogień artylerii, broni piechoty, broni masowego rażenia oraz ich skutków, działanie grup dywersyjno-rozpoznawczych itp./ oraz skutków uderzeń lotnictwa nieprzyjaciela. Chodzi tu o uzyskanie odpowiednich efektów optycznych i fonicznych dających wyobrażenie grozy na współczesnym polu walki. Stworzenie takich sytuacji powinno zmusić ćwiczących do podejmowania odpowiednich decyzji i działań oraz dać możliwość lepszego realizowania celów szkoleniowych. Wyrabia to nawyk natychmiastowego reagowania na nieprzewidziane zmiany w sytuacji.

Organizacja pozoracji naziemnej obejmuje ustalenie potrzeb pozorowania, niezbędnej ilości środków i materiałów oraz zaangażowania siły ludzkiej do jej realizacji, opracowanie planu działania pozoracji naziemnej, a także przygotowania grup pozorujących do działania w terenie.

Potrzeby pozoracji naziemnej określa się w czasie opracowania dy-

namiki walki. Plan ten można sporządzić na mapie z odpowiednią legendą lub w formie tabeli. Treść planu może ujmować następujące dane:

- skład pododdziałów /grup/ pozorowania i jego dowódcę;
- rodzaje i ilość środków pozoracji i transportu;
- sposób utrzymywania łączności z kierownikiem ćwiczenia;
- pozorowane sytuacje: treść, czas i rejon pozorowania oraz ilość środków przeznaczonych do zużycia;
- umowne sygnały pozorowania.

Na podstawie planu pozorowania /opracowanego po rekonesansie/ przygotowuje się grupy pozorujące do wykonania ich zadań w terenie.

Pozorację powietrzną organizuje się w celu stworzenia ćwiczącym oddziałom /pododdziałom/ OPL sytuacji powietrznych, doskonalenia /trenowania/ obsługi stacji radiolokacyjnych i punktów dowodzenia /KDB, KOW/ w wykrywaniu, rozpoznawaniu i śledzeniu obiektów powietrznych, zgrywaniu sztabu w kierowaniu ogniem pododdziałów oraz obsługi SW, PRWB czy też armat przeciwlotniczych w prowadzeniu ognia do celów powietrznych.

Pozorację działania lotnictwa nieprzyjaciela organizuje się siłami i środkami własnego LM zgodnie z przydzielonym na ten cel limitem wylotów. Kierownik ćwiczenia /autor/ uzgadnia z przedstawicielami lotnictwa sposób działania pozoracji odpowiednio do tła taktycznego i planu przeprowadzenia ćwiczenia. W przypadkach gdy wydzielony limit lotów jest niewystarczający lub wyloty realne niemożliwe /stan pogody lub inne ograniczenia/ uruchamia się "podgrywkę" przelotów samolotów /śmigłowców/ nieprzyjaciela przez specjalnie w tym celu przygotowaną grupę środków. Sytuacje powietrzne /pozorowane i podgrywane/ winny odpowiadać zamiarowi użycia lotnictwa przez nieprzyjaciela i taktyce jego działania oraz umożliwiać realizację założonych celów szkoleniowych w ćwiczeniu. Sytuacje powietrzne opracowuje się równolegle z opracowaniem dynamiki walki i planu przeprowadzenia ćwiczenia. Mogą one być opracowane w różnych formach:

- schemat lotów samolotów nieprzyjaciela i własnych wykonany na planszeczce sytuacji powietrznej /kalce/;
- ramowy plan pozorowania i podgrywania sytuacji powietrznych;
- nagrania meldunków o sytuacjach powietrznych przez CRI, RPW, RSWP na taśmie magnetofonowej.

Schemat lotów samolotów nieprzyjaciela i własnych na kalce opracowuje się wg siatki wskazywania celów RSWP oraz na mapie 1:500 000 z opisem siatki wzór OP-61 dla przyjmowania danych z sieci powiadamiania armii /CRI/ lub meldowania RPW. Do kalki załącza się opis cyfrowy charakteryzujący lot wraz ze współrzędnymi wskazywanego celu i źródłem wskazującym. Ramowy plan podgrywania sytuacji powietrznej powinien ujmować następujące dane:

- numer stacji i jej kryptonim /hasło podawania/;
- cel sytuacji powietrznej;
- numer celu, jego skład oraz typy samolotów;
- lotnisko startu i kurs celu;
- treść sytuacji powietrznej: prędkość i wysokość działania, czas wyjścia celu nad obiekt ataku, obiekt i sposób ataku;
- kto zwalcza dany cel powietrzny;
- wskazówki do powiązania sytuacji powietrznej z naziemną.

Na podstawie ramowego planu sporządza się schemat lotów. Opracowując poszczególne sytuacje powietrzne /dla każdego etapu ćwiczenia/ powinno się brać pod uwagę:

- określoną taktykę wykonywania nalotów na osłaniany obiekt /sposób rozpoznania, pokonywania OPL, obezwładnienia systemu OPL, skład grup i odstępów między nimi/;
- parametry lotu /prędkość, wysokość, kierunki lotów, sposoby i środki ataków/;
- możliwości wykrywania obiektów powietrznych przez środki radiolokacyjne ćwiczących i szczebla nadrzędnego;
- czas opóźnienia informacji o obiektach powietrznych dla konkretnych źródeł /CRI, RSWP lub RPW/.

Nagrywanie meldunków na taśmie magnetofonowej stosuje się wówczas, gdy brak jest odpowiednich sił do podgrywania tych sytuacji i odnoszących się do takich źródeł informacji, których pracą ćwiczący nie kierują np.: RPW lub sąsiednie RSWP.

W ćwiczeniach ze strzelaniem amunicją /rakietami/ bojową - pozoracja musi być zawsze zorganizowana. Kierownik ćwiczenia w porozumieniu z przedstawicielem lotnictwa i komendantem poligonu opracowuje zadania komendy poligonu związane z organizacją przelotów lotnictwa. Zadania te komenda poligonu powinna otrzymać na 5 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia. Załącznikiem do zadań jest mapa /schemat/ tras przelotów w czasie ćwiczenia. W opracowanych zadaniach winna być przewidziana taka liczba samolotów, aby istniała możliwość wykonania nie mniej niż 10 przelotów z jednoczesnym przebywaniem w strefie wykrywania RSWP nie mniej niż trzech celów działających pod osłoną /aktywnych i pasywnych/ zakłóceń.

Przygotowanie poligonu do ćwiczenia ze strzelaniem amunicją /rakietami/ bojową przeprowadza się siłami i środkami komendy poligonu.

Informacje związane z pozorowaniem nieprzyjaciela powietrznego są o charakterze tajnym i dostęp do ich opracowanie mają ściśle określone osoby.

Sposób opracowania planu pozorowania nieprzyjaciela podany jest w załączniku nr 6.

✓2.5. Plan podawania wiadomości znajduje z zasady zastosowanie w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych. Służy on do podawania ćwiczącym wiadomości w toku ćwiczenia, których ze względu na brak możliwości ćwiczący nie będą mogli uzyskać, a które w realnych warunkach pola walki napływałyby ze źródeł rozpoznania. Plan ten układa się systematycznie w czasie i w przestrzeni zgodnie z przewidywanym rozwojem działań oraz podaniem źródeł ich uzyskania.

2.6. Plan omówienia ćwiczenia sporządza się zawczasu w celu ustalenia osób występujących w czasie omówienia ćwiczenia. Podaje się w nim wykaz osób funkcyjnych, temat i czas wystąpienia podczas omawiania ćwiczenia. Plan ten może składać się z części ogólnej omówienia ćwiczenia /z całym stanem osobowym ćwiczących lub kadrą zawodową/ oraz części przeznaczonej dla dowództwa ćwiczącego oddziału /pododdziału/. Poszczególne osoby występujące w omówieniu ćwiczenia proponują kierownikowi ćwiczenia ocenę za dany dział.

Dla potrzeb omówienia ćwiczenia przygotowuje się odpowiednie schematy, plansze obrazujące założenia teoretyczne, ciekawe sytuacje /zwłaszcza powietrzne/ ćwiczenia i w miarę możliwości przykłady historyczne itp. W trakcie trwania ćwiczenia należy zbierać dane o pracy ćwiczących w formie sprawozdań rozjemców, które wykorzystuje się w omówieniu. W części pierwszej omówienia podaje się:

- temat ćwiczenia, cele szkoleniowe i stopień ich osiągnięcia;
- koncepcję organizacyjną ćwiczenia, w tym zamiary stron;
- decyzje ćwiczących dowódców i krótki przebieg ćwiczenia.

W części drugiej dokonuje się analizy pracy dowództwa, sztabu i ćwiczących pododdziałów z punktu widzenia teoretycznego i praktycznego oraz ogólną ocenę pracy ćwiczących.

Omówienie kończy się wydaniem wytycznych do dalszego szkolenia i terminów usunięcia stwierdzonych niedociągnięć szkoleniowych.

W ćwiczeniach ze strzelaniem amunicją /rakietami/ bojową, strzelania bojowe omawia kierownik strzelania, a podsumowuje kierownik ćwiczenia lub jego pomocnik ds. strzelań /w przypadku prplot KUB może to być szef OPL ZT albo przedstawiciel dowództwa wojsk OPL/. Strzelania omawia się na podstawie danych otrzymanych z komendy poligonu /arkusze strzelań - filmy/. Podczas omawiania strzelań winna być obecna kadra zawodowa pododdziałów do szczebla dowódcy plutonu włącznie.

Z żołnierzami służby zasadniczej omówienie prowadzi rozjemcy przy

pododdziałach lub dowódcy pododdziałów.

Po omówieniu ćwiczenia, jego kierownik prowadzi naradę z zespołem autorskim i kierownictwem ćwiczenia, na której wypracowuje się wnioski i doświadczenia w zakresie organizacji i prowadzenia podobnych ćwiczeń w przyszłości.

2.7. Opracowanie metodyczne

Jest to dokument służący do prowadzenia zajęcia /kolejnych zajęć/ w ćwiczeniu grupowym. Podstawą do jego opracowania jest omówiona w tym rozdziale struktura ćwiczenia. Autor ćwiczenia ustala zagadnienia /odpowiadające programowi szkolenia/, które przerobić należy w kolejnych zajęciach danego cyklu tematycznego oraz czas ich trwania, niezbędne pomoce i literaturę szkoleniową dla szkolonych.

Najistotniejszą częścią opracowania metodycznego jest rozdział "przebieg zajęcia". Jego treść winna być dostosowana do tematu i celu zarówno całego ćwiczenia, jak też danego zajęcia. W rozdziale tym obok planu i sposobu przerobienia poszczególnych zagadnień szkoleniowych podaje się proponowane rozwiązanie poszczególnych zagadnień /problemów/ co pozwala szkolącemu kierować procesem myślowym szkolonych w myśl optymalnego rozwiązania rozpatrywanych zagadnień w toku trwania zajęć. Proponowane rozwiązanie należy traktować jako jeden z możliwych wariantów i nie należy "sztywno" trzymać się modelu autorskiego jako idealnego i jedyne z wielu możliwych rozwiązań.

Załącznikiem do opracowania metodycznego jest mapa dynamiki walki opracowana na podstawie planu przeprowadzenia ćwiczenia. Mapa dynamiki walki zaś jest podstawą do opracowania założeń i szkiców wręczanych szkolonym przed lub w czasie zajęć.

W ćwiczeniu grupowym wszyscy szkoleni występują w tej samej roli, szkolenie odbywa się według decyzji przyjętej przez autora. Poszczególne zajęcia /a w nich zagadnienia szkoleniowe/ mogą być realizowane z tzw. "przeskokiem czasu operacyjnego" jednak muszą tworzyć jeden logiczny ciąg działań bojowych danego ZT, oddziału /pododdziału/.

W wojskach obrony przeciwlotniczej szczególnie pożądaną metodą jest metoda grupowo-problemowa. Generalnie polega ona na tym, że szkoleni w toku przygotowania się do zajęć pracują w grupach nad wypracowaniem rozwiązania problemu zasugerowanego przez wykładowcę lub przez siebie wybranego; w toku zajęć prezentują to rozwiązanie wraz z niezbędnym jego uzasadnieniem. Dzięki temu istnieje możliwość zaprezentowania kilku różnych rozwiązań, ich konfrontacji i wyboru najbardziej racjonalnego. Wzmaga to aktywność słuchaczy, zmusza wszystkich szkolonych

do zaangażowania się w tok myślowy i daje możliwość poprawnego rozumowania, modelowania własnych czynności i ćwiczącego szczebla. Podczas ćwiczenia /zajęcia/ grupowego można stosować i inne metody problemowe, jak na przykład:

- jednostkowo-problemową /każdy szkolony indywidualnie rozwiązuje i prezentuje sformułowane przez siebie lub wykładowcę problemy/;
- zbiorowo-problemową /spośród szkolonych wydziela się odpowiednie komórki organizacyjne ćwiczącego sztabu, które rozwiązują wszystkie wynikające z kompetencji danej komórki czynności - zagadnienia lub problemy/.

Problemy do rozwiązania powinny być spójne z przerabianymi zagadnieniami szkoleniowymi, a sposób ich rozwiązania powinien zmierzać do osiągnięcia celu głównego ćwiczenia /zajęcia/.

Podczas zajęć nie wszystkie zagadnienia szkoleniowe muszą być przerabiane metodą problemową, a tylko te, których rozwiązanie stwarza rzeczywiste trudności szkolonym bądź są wysoce skomplikowane z uwagi na złożoną sytuację taktyczną lub powietrzną. Te, w których daje się sformułować /wyłonić/ problem rozumiany jako teoretyczną lub praktyczną trudność wymagającą rozwiązania przez szkolonych.

Układ i formę opracowania metodycznego do zajęcia grupowego przedstawia załącznik nr 9.

Rozdział IV

ORGANIZOWANIE I PROWADZENIE ĆWICZEŃ W WOJSKACH OPL

Ćwiczenia organizuje się na podstawie rocznych planów i programów szkolenia oraz wytycznych dowódcy do przygotowania ćwiczenia.

Organizowanie każdego ćwiczenia obejmuje duży kompleks niezmiernie złożonych przedsięwzięć, których zrealizowanie warunkuje sprawne jego przeprowadzenie. Dokumentację dotyczącą organizowania ćwiczenia przygotowuje zazwyczaj jego autor /zespół autorski/, natomiast niezbędne przedsięwzięcia organizacyjne, które ujmują się w planie przygotowania ćwiczenia wykonuje dowództwo /sztab/, które kieruje później prowadzeniem ćwiczenia. Osoby odpowiedzialne za organizację ćwiczenia, powinny mieć na uwadze szereg czynników mających bezpośredni wpływ na przygotowanie i prowadzenie ćwiczenia, a w szczególności głęboko przeanalizować:

- cel ćwiczenia;
- zasadnicze zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia;
- poziom wyszkolenia taktyczno-operacyjnego;
- potrzeby rzutujące na konieczność zastosowania w ćwiczeniu nowych elementów, wynikających ze zmian w taktyce i sztuce operacyjnej oraz rozkazu szkoleniowego MON;
- porę roku;
- teren.

Zakres pracy organizatorów ćwiczenia taktycznego będzie w każdym wypadku zależał od jego rodzaju, celów, ćwiczących szczególnie, możliwości materiałowych i szeregu innych czynników, jak na przykład: czy ćwiczenie odbędzie się w terenie, w salach, czy ze środkami łączności lub bez, czy będzie aparat rozjemczy czy nie itp. W każdym jednak wypadku przygotowanie ćwiczenia powinno się odbywać pod kątem zapewnienia pełnego zrealizowania całokształtu przedsięwzięć z nim związanych w warunkach możliwie maksymalnie zbliżonych do warunków współczesnego pola walki oraz osiągnięcia wysokich efektów szkoleniowych.

Całokształt prac organizacyjnych obejmuje bardzo szeroki wachlarz czynności, dlatego w skrypcie zostaną omówione tylko podstawowe przedsięwzięcia związane z organizacją ćwiczenia.

1. Ustalenie składu aparatu kierowniczo-rozjemczego i ćwiczących

Aparat kierowniczo-rozjemczy organizuje się do ćwiczeń dowódczo-sztabowych i z wojskami. Zadaniem jego jest zapewnienie sprawnego kierowania całokształtem przebiegu ćwiczenia.

Skład aparatu kierowniczo-rozjemczego ustala się w zależności od rodzaju ćwiczenia, ilości szczebli ćwiczących, ilości sił i środków wyprowadzonych na ćwiczenie i konkretnych potrzeb. Struktura aparatu kierowniczo-rozjemczego w dużej mierze zależy od rodzaju ćwiczenia - np. w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych aparat ten będzie mniej rozbudowany aniżeli w ćwiczeniach z wojskami. W każdym jednak razie kardynalną zasadą struktury organizacyjnej aparatu rozjemczego powinno być zapewnienie osiągnięcia w maksymalnym stopniu celów ćwiczenia przy minimalnej liczbie rozjemców.

W skład aparatu kierowniczo-rozjemczego wchodzi z zasady następujące osoby funkcyjne i komórki:

- kierownictwo ćwiczenia;
- rozjemcy;
- pododdział pozoracji;
- grupa obsługi.

Przykładowo w skład aparatu kierowniczo-rozjemczego w samodzielnym ćwiczeniu dowódczo-sztabowym z oddziałem OPL mogą wchodzić:

- kierownik ćwiczenia i jednocześnie rozjemca przy dowódcy oddziału;
- zastępca kierownika ćwiczenia i równocześnie rozjemca przy sztabie oddziału;
- pomocnicy kierownika do spraw: rozpoznania, łączności, obrony przed bronią masowego rażenia, technicznych, kwatermistrzowskich i równocześnie rozjemcy przy odnośnych szefach służb;
- rozjemcy przy dowódcach pododdziałów.

Ze względu na to, że potrzeby zorganizowania aparatu kierowniczo-rozjemczego są z reguły większe od możliwości organizatorów ćwiczenia, poszczególni rozjemcy pełnią równocześnie funkcje podgrywających działania wojsk własnych, sąsiadów i środków OPL szczebla nadrzędnego.

W ćwiczeniach z wojskami ze strzelaniem amunicją bojową występują w zasadzie wszyscy wymienieni rozjemcy, a ponadto wyznacza się dodatkowo rozjemcę przy RSWP, a dla zapewnienia bezpieczeństwa w czasie strzelań dla każdego pododdziału strzelającego: kierownika strzelania i oficera kontrolnego, a na każdy środek ogniowy - ubezpieczających. Oficera kontrolnego i ubezpieczających można wyznaczać spośród oficerów ćwiczącego oddziału. Kierownikiem strzelania jest oficer - bezpośredni przełożony dowódcy strzelającego pododdziału.

Wymieniona struktura aparatu kierowniczo-rozjemczego jest tylko przykładowa i w zależności od konkretnych warunków może być zmieniona. Ustalenie liczby rozjemców i ich zadań wymaga w każdym ćwiczeniu do-

kładnego przemyślenia. Rozjemcy stanowią bowiem bardzo ważne i nieodłączne ogniwo ogólnej struktury organizacyjnej ćwiczenia. Są oni nie tylko rejestratorami faktów i oceniodawcami zdarzeń, lecz także poprzez stwarzanie odpowiednich sytuacji uczyć ćwiczących poprawnego podejmowania decyzji i właściwego działania. Rola rozjemców wzrasta szczególnie w ćwiczeniach manewrowych, w których decyzje powinny być podejmowane i realizowane w bardzo ograniczonym czasie. Od stopnia przygotowania rozjemców i ich umiejętności, operatywności i zaradności zależy w dużej mierze osiągnięcie zakładanych celów ćwiczenia.

Zasadniczymi zadaniami rozjemców w toku ćwiczenia są:

- egzekwowanie przestrzegania zasad planowania, organizowania i prowadzenia działań przez szkolenych oraz powodowanie umotywowania powziętych decyzji wszechstronnymi i realnymi kalkulacjami;
- przyznawanie sukcesu tym dowódcom, którzy wykazują zdolność przewidywania, odwagę w myśleniu;
- wynagradzanie inicjatywy a równocześnie sensowne reagowanie na wadliwe decyzje;
- kierowanie podgrywaniem przebiegu działań w sposób maksymalnie zbliżony do rzeczywistych warunków bojowych dążąc do stworzenia trudnych i gwałtownie zmieniających się sytuacji;
- sprawdzenia umiejętności organizowania pracy przez dowódców i sztaby oraz dowodzenia oddziałami i pododdziałami obrony przeciwlotniczej szczególnie w czasie odpierania nalotów.

Ważne znaczenie posiada odpowiedni dobór rozjemców pod względem należytego przygotowania ich do wykonywania sprawowanych funkcji w ćwiczeniu i możliwości obiektywnej oceny działań ćwiczących. Na rozjemców należy wyznaczać oficerów ze stanowisk co najmniej równorzędnych lub wyższych w stosunku do piastowanych w ćwiczeniu i tej samej specjalności, doskonale przygotowanych pod względem operacyjno-taktycznym.

W organizowanych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych w terenie, tj. w ćwiczeniach szkieletowych można niekiedy odstąpić od zasady tradycyjnego wyznaczania aparatu rozjemczego. Funkcje jego może wtedy spełniać grupa oficerów sztabu kierownictwa, która na czas ważniejszych fragmentów ćwiczenia wyjeżdża do ćwiczącego sztabu.

Prawa i obowiązki osób funkcyjnych ćwiczenia określa "Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych", Sygn.Szkol.520/76.

Skład ćwiczących ustala się zależnie od rodzaju ćwiczenia, szczebla na którym prowadzi się ćwiczenie, tematu i celów szkoleniowych ćwiczenia, warunków lokalnych takich, jak: stan uzupełnienia, wyposażenia w sprzęt i technikę bojową, konieczności pozostawienia w garnizonie nie-

zbędnej ochrony i inne. Należy dążyć do tego, aby ćwiczeniem objąć maksymalną możliwą ilość ludzi przewidzianych do szkolenia w danym ćwiczeniu.

W każdym ćwiczeniu taktycznym, w którym organizuje się kierowanie ogniem ćwiczącego oddziału /pododdziału/, winien występować element stanowiska dowodzenia przełożonego konieczny do zapewnienia dowodzenia ogniowego ćwiczącego oddziału /pododdziału/.

2. Organizacyjno-metodyczne przygotowanie aparatu kierowniczo-rozjemczego do ćwiczenia

Organizatorem tego przygotowania jest najczęściej kierownik ćwiczenia. Zakres, forma i treść przygotowania aparatu kierowniczo-rozjemczego zależą od wielu czynników. Ogólne wymagania w tym względzie określa, "instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych", Sygn. Szkol. 520/76 § 15. Niemniej jednak wydaje się niezbędne w tym miejscu rozszerzenie tego zagadnienia w oparciu o doświadczenia wojsk.

Wszelkie przygotowania aparatu kierowniczo-rozjemczego należy poprzedzić:

- opracowaniem przepisów dotyczących obowiązków, praw i sposobów pracy wspomnianego aparatu;
- skonkretyzowaniem obowiązków uczestników danego ćwiczenia w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i przedsięwzięć mających na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie strat w ćwiczeniu;
- ustaleniem sposobów pozorowania przeciwnika;
- określeniem kryteriów przyznawania powodzenia ćwiczącym;
- określeniem sposobów zadawania strat w stanie osobowym i sprzecie bojowym;
- określeniem zasad współpracy między wszystkimi członkami aparatu kierowniczo-rozjemczego i siłami pozoracji pola walki.

Przygotowanie aparatu kierowniczo-rozjemczego może mieć następujące formy:

- samokształcenia /jako pierwszy etap przygotowania/, w toku którego każdy oficer z aparatu kierowniczo-rozjemczego powinien dokładnie zapoznać się z planem przeprowadzenia ćwiczenia i wszystkimi opracowanymi do ćwiczenia dokumentami, z organizacją ćwiczących sztabów i wojsk oraz ich wyposażeniem i uzbrojeniem, z zasadami kierowania pracą aparatu kierowniczego, z prawami i obowiązkami kierownictwa i zespołów kontrolno-badawczych oraz zasadami przestrzegania warunków bezpieczeństwa i tajnego dowodzenia w ćwiczeniu, a także z działaniem systemu łączności itp.;

- instruktażu w terenie /w rejonie planowanego ćwiczenia/ jako drugiego etapu przygotowania aparatu kierowniczo-rozjemczego. Jego celem jest dokładne zaznajomienie kierownictwa i rozjemców z rejonem ćwiczenia oraz koncepcją rozegrania poszczególnych zagadnień szkoleniowych. Instruktaż przeprowadza kierownik ćwiczenia na podstawie odpowiedniego planu, w którym określa się: skład grupy biorącej udział w instruktażu, stanowiska pracy i czas przebywania na nich, oraz zagadnienia rozpatrywane na poszczególnych stanowiskach pracy.

W toku instruktażu ustala się sposób rozegrania poszczególnych fragmentów /epizodów/ działania wojsk i sztabów w myśl zamiaru i planu przeprowadzenia ćwiczenia, sposób zadawania strat ćwiczącym i podawanie im wiadomości o nieprzyjacielu oraz określa zadania poszczególnych rozjemców itp. Ustala się wreszcie system łączności, miejsce kierownictwa w danym etapie ćwiczenia, terminy składania sprawozdań przez rozjemców i czas odpraw z nimi oraz metody postępowania w przypadku konieczności zmiany decyzji ćwiczących. Instruktaż należy zakończyć podaniem ostatecznych ustaleń /ewentualnie zmian wynikłych w toku prowadzenia instruktażu/, a także podaniem przydziału środków zabezpieczenia pracy rozjemców i działania pozoracji pola walki.

W ostatnim okresie coraz częściej w ramach przygotowania aparatu kierowniczo-rozjemczego do ćwiczenia organizuje się tzw. "gry decyzyjne". Gra decyzyjna polega na rozegraniu całego ćwiczenia przez kierownictwo i wszystkie osoby funkcyjne, a w tym zespół autorski i zespół kontrolno-badawczy. Wszyscy występują w roli ćwiczących, podejmują decyzje, organizują walkę i kierują nią. Grą decyzyjną kieruje kierownik ćwiczenia.

Celem gry decyzyjnej jest:

- ustalenie sposobów działania wojsk w poszczególnych sytuacjach taktycznych;

- ujednoczenie poglądów co do oceny sytuacji i podejmowania decyzji przez ćwiczących dowódców.

Metody pracy mogą być różne. W każdym jednak przypadku powinny zapewnić pełne zrozumienie przez wszystkich członków aparatu kierowniczo-rozjemczego treści ćwiczenia oraz intencji kierownika ćwiczenia w zakresie pełnego osiągnięcia celów szkoleniowych.

3. Organizacja czynnej łączności kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących

Za organizację łączności ćwiczenia odpowiedzialny jest pomocnik kierownika ćwiczenia do spraw łączności. Organizuje on łączność dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia zgodnie z wytycznymi kierownika ćwiczenia.

nia oraz zapewnia opracowanie i dostarczenie w odpowiednim czasie danych do organizacji łączności przez ćwiczących.

Łączność kierownictwa ćwiczenia winna zapewnić sprawne kierowanie ćwiczeniem i możliwość porozumienia się poszczególnych oficerów aparatu kierowniczo-rozjemczego, pozoracji i podgrywających. W systemie łączności kierownictwa należy również uwzględnić łączność kierownika ćwiczenia z ćwiczącym sztabem. Winna ona być zaplanowana i rozwinięta przed rozpoczęciem ćwiczenia.

W zależności od rodzaju ćwiczenia i konkretnych potrzeb organizuje się następującą łączność:

- kierownika ćwiczenia z rozjemcami i podgrywającymi;
- kierownika ćwiczenia z grupą pozoracji naziemnej i powietrznej;
- kierownictwa ćwiczenia z najwyższym szczeblem ćwiczącym jako łączność z przełożonym po linii OPL /łączność ta może również spełnić rolę łączności z przełożonym po linii ogólnowojskowej i kwatermistrzowskiej, jeśli nie organizuje się z nimi oddzielnej łączności/;
- kierownika ćwiczenia z komendą poligonu w ćwiczeniu ze strzelaniem amunicją bojową;
- kierownictwa ćwiczenia z garnizonem stałym.

Dokumentacja łączności kierownictwa ćwiczenia zwykle obejmuje:

- plan czynnej łączności radiowej /radioliniowej, telefonicznej/ ćwiczenia z rozliczeniem sił i środków łączności;
- dane radiowe i radioliniowe;
- tabele kryptonimów stacji telefoniczno-telegraficznych;
- tabele sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych kierownictwa i aparatu rozjemczego.

Poszczególnym osobom wchodzącym w skład aparatu kierowniczo-rozjemczego wydaje się tabele kryptonimów stacji telefonicznych i sygnałów rozpoznawczych osób funkcyjnych oraz blokowe schematy łączności czynnej. Osoby te ponadto wyposaża się w odpowiednie dokumenty do utajniania informacji przekazywanych przez techniczne środki łączności.

W celu zbliżenia ćwiczenia do warunków rzeczywistego pola walki winno stosować się system zakłóceń w sieciach /kierunkach/ radiowych ćwiczących dowódców i sztabów. Pozwala to na nabieranie przez nich wprawy w wykonywaniu praktycznych zadań z zakresu ochrony łączności przed zakłóceniami, a także w umiejętności pracy w trudnych warunkach.

4. Organizacja materiałowo-technicznego i medycznego zabezpieczenia

Zabezpieczenie materiałowo-techniczne i medyczne ćwiczenia wywiera istotny wpływ na jego przebieg, a szczególnie na ćwiczenia z wojskami i ze strzelaniem amunicją bojową. Organizowanie zabezpieczenia mate-

riałowo-technicznego i medycznego ćwiczenia należy rozpatrywać w dwóch aspektach. Z jednej strony obejmuje ono przygotowanie niezbędnych danych, które będą stanowiły dla ćwiczących podstawę do organizowania tego zabezpieczenia w ćwiczeniu i będą one częścią składową dokumentacji do ćwiczenia. Aspekt ten występuje w jednakowej mierze w każdym rodzaju ćwiczenia, z tym, że w ćwiczeniach taktycznych z wojskami /aby uniknąć sztuczności/ przy opracowywaniu założeń organizacyjnych należy brać pod uwagę stan faktyczny wszelkiego rodzaju sprzętu i tego wszystkiego, co składa się na zabezpieczenie działań bojowych.

Z drugiej strony organizowanie tego zabezpieczenia polega na przygotowaniu niezbędnego sprzętu i środków materiałowych dla potrzeb aparatu kierowniczo-rozjemczego. Niedopuszczalne jest przy tym wykorzystywanie dla zabezpieczenia tych potrzeb sił i środków z oddziałów /pododdziałów/ ćwiczących. Zabieranie im bowiem ludzi, transportu, środków łączności i innego sprzętu uniemożliwia im wykonanie zadań w czasie ćwiczenia.

Materiałowo-techniczne i medyczne zabezpieczenie ćwiczenia planuje zespół autorski zgodnie z wytycznymi kierownika ćwiczenia, danymi wynikającymi z rekonesansu rejonu ćwiczenia, uwzględniając posiadane siły i środki, szczebel ćwiczący, a także ilość sprzętu bojowego i technicznego będącego do ich dyspozycji.

Na tej podstawie opracowuje się plan materiałowo-technicznego i medycznego zabezpieczenia ćwiczenia. Plan ten powinien zawierać wykazy:

- oddziałów i pododdziałów biorących udział w ćwiczeniu, ich skład a także sprzęt bojowy i pojazdy mechaniczne wyprowadzane na ćwiczenia
- limit kilometrów dla wozów bojowych i pojazdów mechanicznych;
- ilość i rodzaje amunicji /do wykonania strzelań i pozoracji/;
- liczbę pojazdów mechanicznych niezbędnych dla zabezpieczenia pracy aparatu kierowniczo-rozjemczego.

Niezależnie od tego w ćwiczeniu z wojskami wydaje się wytyczne do zabezpieczenia materiałowo-technicznego i medycznego ćwiczących wojsk. Z ramienia kierownictwa ćwiczenia za ten dział odpowiedzialni są: kwatermistrz, zastępca ds. technicznych oraz szefowie rodzajów wojsk /zastępcy i pomocnicy kierownika ćwiczenia/. W wytycznych ustala się konkretne potrzeby i źródła zaspokajania tych potrzeb.

5. Przygotowanie /urządzenie/ rejonu ćwiczenia

Rejon ćwiczenia urządza się wyłącznie w ćwiczeniach taktycznych z wojskami. Wybór i przygotowanie rejonu ćwiczenia powinno zapewnić

maksymalne zbliżenie warunków szkoleniowych do rzeczywistego pola walki, zrealizowanie zaplanowanych zagadnień szkoleniowych ćwiczenia oraz takie działanie sztabów i wojsk, aby wyeliminować możliwość powstawania strat w gospodarce narodowej lub je zminimalizować.

Przygotowanie rejonu ćwiczenia z wojskami może obejmować:

- urządzenie inżynieryjne terenu polegające na rozbudowie stanowiska dowodzenia dla kierownictwa, ustawienie wszelkiego rodzaju zapór, zawał, pól do pozorowania ognia artylerii i bombardowania lotniczego oraz innych elementów psychologicznego oddziaływania;

- rozpoznanie stanu sanitarnego;

Przygotowanie poligonu do ćwiczenia połączonego ze strzelaniem amunicją bojową przeprowadza się w zasadzie siłami i środkami komendy poligonu.

W ćwiczeniach prowadzonych w terenie bez udziału wojsk /ćwiczeniach szkieletowych/ przygotowanie rejonu ćwiczenia polega głównie na rozwinięciu i urządzeniu punktu dowodzenia kierownictwa ćwiczenia, zorganizowaniu łączności, zapewnieniu warunków ochrony i obrony. W zakres przygotowania rejonu ćwiczenia wchodzi również organizacja regulacji ruchu i służby porządkowo-ochronnej na punktach dowodzenia, w czasie przegrupowania i w miejscu omówienia. Przedsięwzięcia te organizuje grupa zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia.

6. Przygotowanie pozoracji pola walki

Pozorację pola walki stosuje się w ćwiczeniach z wojskami oraz niekiedy w ćwiczeniach szkieletowych z epizodycznym udziałem wojsk. Organizuje się ją w celu stworzenia ćwiczącym warunków i sytuacji zbliżonych do rzeczywistego pola walki. Ze względu na charakter działania i środki jej realizacji pozorację w ćwiczeniach z oddziałami i pododdziałami wojsk OPL można podzielić na pozorację naziemną i pozorację powietrzną.

Pozorację naziemną organizuje się w celu stworzenia ćwiczącym obrazu: działania wojsk lądowych nieprzyjaciela i własnych /ognia artylerii, bombardowania lotniczego, broni masowego rażenia oraz ich skutków, działań grup dywersyjno-rozpoznawczych itp./. Stworzenie określonych sytuacji naziemnych winno zmusić ćwiczących do podejmowania odpowiednich decyzji i działań oraz dać możliwość lepszego realizowania celów szkoleniowych ćwiczenia.

Organizacja pozoracji naziemnej obejmuje: ustalenie potrzeb pozorowania, niezbędnej ilości środków materiałowych, ludzi do jej realizacji, opracowanie planu działania pozoracji naziemnej, a także przy-

gotowanie pododdziału pozoracji do działań w terenie.

Potrzeby pozoracji naziemnej określa się w czasie opracowywania dynamiki walki i planu przeprowadzenia ćwiczenia. Opracowanie planu pozoracji naziemnej odbywa się zwykle równolegle z opracowaniem wyżej wymienionych dokumentów. Plan ten można sporządzać na mapie z odpowiednią legendą lub w formie tabeli. Treść takiego planu może ujmować:

- skład pododdziału pozoracji, jego podział na grupy i dowódcę;
- rodzaje i ilość środków pozoracji i transportu;
- sposób utrzymywania łączności z kierownikiem ćwiczenia;
- pozorowane sytuacje: treść, czas, miejsce i sposób pozorowania oraz ilość środków przeznaczonych do pozorowania danej sytuacji;
- umówione sygnały pozorowania.

Na podstawie planu pozoracji naziemnej przygotowuje się ludzi do wykonywania zadań w terenie.

Pozorację powietrzną organizuje się w celu stworzenia ćwiczącym oddziałom i pododdziałom OPL sytuacji powietrznych, trenowania obsługi środków radiolokacyjnych w wykrywaniu, rozpoznawaniu i śledzeniu obiektów powietrznych, zgrywania sztabów w kierowaniu ogniem pododdziałów i zgrywania obsługi zestawów artyleryjskich i raketowych w strzelaniu do celów powietrznych.

Pozorację lotnictwa nieprzyjaciela organizuje się siłami i środkami własnego lotnictwa według przydzielonych na ten cel limitów wylotów samolotów. W ramach tego limitu kierownik ćwiczenia lub upoważniony przez niego oficer uzgadnia z przedstawicielami lotnictwa sposób działania lotnictwa własnego pozorującego cele powietrzne dostosowując je odpowiednio do zamiaru operacyjno-taktycznego i planu przeprowadzenia ćwiczenia.

Gdy limit lotów samolotów do pozpracji lotnictwa nieprzyjaciela jest niewystarczający do stworzenia realnych gęstości nalotów lub jest go brak w ogóle, wówczas dla stworzenia ćwiczącym sytuacji powietrznych opracowuje się i podgrywa loty samolotów nieprzyjaciela przez specjalnie w tym celu zorganizowaną grupę podgrywania sytuacji powietrznych.

Sytuacje powietrzne pozorowane i podgrywane winny odpowiadać zamiarowi użycia lotnictwa przez nieprzyjaciela i taktyce jego działań oraz umożliwiać realizację celów szkoleniowych ćwiczenia. Sytuacje powietrzne opracowuje się równolegle z opracowaniem dynamiki walki i planu przeprowadzenia ćwiczenia. Mogą one być opracowywane w różnych formach:

- w formie ramowego planu pozorowania i podgrywania sytuacji powietrznych;
- w formie schematów lotów samolotów własnych i nieprzyjaciela wy-

konanych na planszetach sytuacji powietrznej lub kalce;

- w formie nagrania meldunków o sytuacjach powietrznych z PRT, RPW lub RSWP na taśmę magnetofonową;

- w formie taśmy perforowanej do urządzenia "NATAL".

Ramowy plan podgrywania /pozorowania/ sytuacji powietrznych winien ujmować następujące dane:

- numer sytuacji i jej kryptonim /hasło podawania/;

- cel sytuacji powietrznej;

- numer celu /celów/, jego skład oraz typy samolotów;

- lotnisko startu i kurs celu;

- treść sytuacji powietrznej /prędkość i wysokość działania, czas wyjścia nad obiekt ataku, obiekt ataku i sposób ataku/;

- kto zwalcza cele powietrzne;

- wskazówki do powiązania sytuacji powietrznych z sytuacją naziemną.

Na podstawie ramowego planu pozorowania sytuacji powietrznych uzgadnia się w szczególności z przedstawicielem lotnictwa sposób pozoracji działania nieprzyjaciela powietrznego. Ponadto ramowy plan podgrywania sytuacji powietrznych stanowi podstawę do opracowania schematów lotów lotnictwa /własnego i nieprzyjaciela/. Sporządza się je zwykle dla jednej lub kilku sytuacji powietrznych zależnie od stopnia ich skomplikowania. Każda z opracowanych sytuacji powietrznych winna z jednej strony odzwierciedlać taktykę działania lotnictwa nieprzyjaciela na wojska i obiekty pola walki osłaniane przez ćwiczące oddziały i pododdziały OPL, z drugiej umożliwić stopniowe osiągnięcie celów szkoleniowych w zakresie działalności ogniowej ćwiczących.

Opracowując poszczególne sytuacje powietrzne winno się brać pod uwagę:

- określoną taktykę wykonywania nalotu na osłaniany obiekt /sposób rozpoznawania, pokonywania OPL, obezwładniania środków OPL, działanie grup pozorujących, zakłócających i uderzeniowych, skład grup i odstępy czasowe między nimi/;

- parametry lotu samolotów /prędkość, wysokość, kierunki nalotów, sposoby i środki ataku/;

- możliwości wykrywania obiektów powietrznych przez środki radiolokacyjne ćwiczących i szczebla nadrzędnego, z którego korzystają ćwiczący /zasięg stacji radiolokacyjnych na odpowiednich wysokościach, rozróżnialność obiektów powietrznych, martwe stożki i ewentualne strefy odbić od przedmiotów terenowych, zakłócenia/;

- czasy opóźnienia informacji o celach powietrznych dla konkretnych źródeł /RSWP, RPW, PRT/.

Sytuacje powietrzne opracowuje się na kalce z wykreśloną siatką wskazywania celów z RSWP i na kalce z siatką OPL wzór 1962 r. dla podgrywania danych z RPW i PRT.

Nagrywanie meldunków o sytuacji powietrznej na taśmie magnetofonowej najczęściej stosuje się wówczas, gdy brak jest odpowiednich sił do podgrywania tych sytuacji w czasie ćwiczenia i głównie dla tych źródeł informacji, których pracą ćwiczący nie kierują /RSWP sąsiada, PRT/.

W ćwiczeniu ze strzelaniem amunicją bojową pozoracja lotnictwa musi być zawsze zorganizowana. Kierownictwo ćwiczenia w porozumieniu z przedstawicielem lotnictwa i komendantem poligonu opracowuje zadania komendy poligonu związane z organizacją przelotów lotnictwa. Zadania te komenda poligonu powinna otrzymać na 5 dni przed rozpoczęciem ćwiczenia. Jako załącznik do części tekstowej zadań powinna być opracowana mapa /schemat/ tras przelotów lotnictwa w czasie ćwiczeń. W opracowanych zadaniach winna być przewidziana taka liczba samolotów, aby istniała możliwość wykonania nie mniej niż 10 przelotów z jednoczesnym znajdowaniem się w strefie wykrywania RSWP nie mniej niż trzech celów działających pod osłoną zakłóceń. Liczbę samolotów angażowanych na ćwiczenie pododdziału OPL określa kierownik ćwiczenia. Dla samolotu pozorującego nieprzyjaciela ustala się oddzielny radiolokacyjny sygnał rozpoznawczy.

7. Przygotowanie szkolonych do ćwiczenia i przeprowadzenie sprawdzianu

Podstawą przygotowania się szkolonych do ćwiczenia jest kalendarzowy plan szkolenia na dany rok szkolny. Przygotowanie do ćwiczenia realizuje się w szkoleniu programowym pododdziałów i kadry, a także poprzez doskonalenie kadry w czasie samokształcenia. Za przygotowanie szkolonych do ćwiczenia odpowiada dowódca pododdziału, oddziału z którym ma być prowadzone ćwiczenie.

W większości przypadków jest on w posiadaniu danych o terminie i temacie ćwiczenia i dlatego do czasu przeprowadzenia sprawdzianu przez kierownika ćwiczenia dowódca powinien zapewnić, aby w czasie programowego szkolenia akcentowano problematykę wynikającą z treści planowanego ćwiczenia. Przygotowanie do ćwiczenia nie może zakłócać toku normalnego szkolenia. Dobre przygotowanie szkolonych jest warunkiem uzyskania pozytywnej oceny w czasie sprawdzianu, a tym samym dopuszczenia do ćwiczenia. Podstawą dopuszczenia do ćwiczenia taktycznego jest decyzja przełożonego podjęta w oparciu o wyniki sprawdzianu, który przeprowadza się po zrealizowaniu wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych. Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń

ozób taktycznych w rozdziale 7 określa warunki i zasady dopuszczenia do ćwiczeń taktycznych, a w załączniku 24 podaje się przykład układu rozkazu dowódcy w sprawie przeprowadzenia sprawdzianu i dopuszczenia do ćwiczeń taktycznych.

Przed rozpoczęciem ćwiczenia pododdziały, które są przewidziane do wykonywania strzelań bojowych muszą być sprawdzone na dopuszczenie do strzelań bojowych. Sprawdzenie organizuje i przeprowadza dowódca oddziału i polega ono na sprawdzeniu:

- stopnia wyszkolenia taktycznego i zgrania ogniowego pododdziału;
- stanu technicznego sprzętu;
- znajomości zasad obsługi i eksploatacji sprzętu;
- artyleryjsko-strzeleckiego przygotowania kadry.

Wyniki sprawdzianu podaje się w rozkazie dziennym oddziału.

Oddziały OPL wyjeżdżające na strzelanie w ZSRR podlegają sprawdzeniu na dopuszczenie do strzelań przez komisję z dowództwa OPL MON.

8. Opracowanie rozkazu organizacyjnego

Rozkaz dowódcy wydawany jest w celu uprawomocnienia wszystkich poczynań związanych z organizowaniem i prowadzeniem ćwiczenia. Opracowuje się go dopiero po opracowaniu planu przeprowadzenia ćwiczenia oraz rozstrzygnięciu podstawowych lub wszystkich problemów organizacyjnych.

Jeśli rozkaz ukazuje się po rozstrzygnięciu tylko podstawowych problemów organizacyjnych, to wówczas jego treść będzie ogólniejsza i może zobowiązywać poszczególnych wykonawców do wydania dodatkowych zarządzeń.

Natomiast w wypadku rozstrzygnięcia wszystkich zagadnień organizacyjnych rozkaz musi zawierać szczegółowe wytyczne dla wykonawców.

Istnieją jednak wymagania instrukcyjne, zgodnie z którymi w rozkazie określa się:

- termin, rodzaj i temat ćwiczenia;
- miejsce przeprowadzenia ćwiczenia;
- skład ćwiczących wojsk;
- skład aparatu kierowniczo-rozjemczego;
- skład pozoracji i grup podgrywających;
- sposób przygotowania i urzędnictwa rejonu ćwiczenia;
- przedsięwzięcia z zakresu zabezpieczenia partyjno-politycznego, materiałowo-technicznego i medycznego oraz tajnego dowodzenia;
- limity zużycia kilometrów, motogodzin, materiałów pędnych i smarów, amunicji, środków pozoracji itp.;
- kolejność i zakres przygotowania dowódców, sztabów i pododdziałów

oraz termin i zakres sprawdzianu dopuszczenia do ćwiczeń /strzelań/;

- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa, zagadnienia dotyczące sposobu likwidowania ewentualnie powstałych szkód;
- ubiór i oznakowanie ćwiczących, rozjemców i pozoracji;
- miejsce i czas pobrania amunicji bojowej, sposób jej przewożenia oraz związane z tym warunki bezpieczeństwa;
- termin osiągnięcia gotowości do ćwiczenia;
- inne sprawy wynikłe z rodzaju ćwiczenia i konkretnych warunków lokalnych.

W wypadku, gdy ćwiczenie ma być poprzedzone sprawdzianem gotowości bojowej i ćwiczącym nie może być znany termin oraz rejon ćwiczenia, wówczas rozkazu organizacyjnego ćwiczącym nie wydaje się.

Przykład rozkazu zawiera załącznik nr 8.

9. Prowadzenie ćwiczeń

Po podjęciu decyzji o dopuszczeniu do ćwiczeń i po zakończeniu wstępnych prac organizacyjnych oraz kontroli gotowości ćwiczących i aparatu kierowniczego, kierownik ćwiczenia - zgodnie z planem - przystępuje do prowadzenia ćwiczenia. W związku z tym, że prowadzenie ćwiczenia niezależnie od jego rodzaju ma pewną specyfikę w rozdziale tym omówione są właściwości niektórych rodzajów ćwiczeń prowadzonych w oddziałach /sztabach/ wojsk OPL.

9.1. Niektóre problemy z zakresu OPL w ćwiczeniach taktycznych z wojskami

Ćwiczenia taktyczne, w których uczestniczą oddziały /pododdziały/ różnych specjalności wojskowych, w tym również OPL rozpoczynają się zwykle od alarmu lub realizacji przedsięwzięć ujętych w poszczególnych stanach gotowości bojowej wojsk. W wyniku powyższego ćwiczący osiągają położenie wyjściowe w myśl otrzymanego uprzednio założenia taktycznego. Kierownictwo ćwiczenia wraz z rozjemcami przybywa do ćwiczącego oddziału /pododdziału/ krótko przed jego rozpoczęciem i kontroluje przebieg czynności ujętych w planie przeprowadzenia ćwiczenia.

Wyjście ćwiczących z miejsca dyslokacji i rozwinięcie się w rejonie wyjściowym /alarmowym/ odbywa się w oparciu o tło taktyczne ćwiczenia. Zadania bojowe dla ćwiczących stawia się z chwilą przybycia do rejonu dyslokacji, najczęściej jednak po sprawdzeniu gotowości bojowej w rejonie alarmowym. W każdym przypadku należy określić czas meldowania decyzji. Stawiając zadanie bojowe ćwiczącym wręcza się niezbędne dla sztabu dokumenty bojowe.

W toku ćwiczenia kierownictwo kontroluje szkolenych, a równocześnie

analizuje podejmowane przez nich decyzje i przedstawione kalkulacje, przy czym istotną rzeczą jest ocena sposobu organizowania działań i działania pododdziałów jako rezultat i kryterium prawidłowości podjętej decyzji, w tym również decyzji w zakresie kierowania ogniem.

Szczególną uwagę należy zwrócić na rozpoznanie nieprzyjaciela powietrznego, ocenę sprawności technicznej sprzętu radiolokacyjnego i optycznego oraz funkcjonowanie podsystemu rozpoznania w interesie potrzeb sztabu ćwiczącego szczebla. Widzieć tu należy problem obrony przed zakłóceniami i maskowania radioelektronicznego. W każdej sytuacji taktycznej priorytetowo traktować należy terminowość, dokładność i konkretność w zakresie organizacji podsystemu ognia i raketowo-technicznego zabezpieczenia działań bojowych.

Niedopuszczalne jest, aby prowadzono działania bojowe pododdziałów na podstawie "niesłusznej decyzji". W tym przypadku kierownictwo ćwiczenia po wysłuchaniu decyzji nakazuje przeprowadzić wnikliwą analizę danych stanowiących podstawę jej podjęcia, przedstawia dane dodatkowe, które winny ukierunkować ćwiczących nie wyręczając ich jednak w decydowaniu. W odniesieniu do decyzji ogniowych natychmiastowo "karać" oceną niedostateczną za dany cykl strzelania i "zadawanie strat" pomniejszających wyraźnie zdolność bojową ćwiczącego oddziału /pododdziału/.

Oceniając decyzję należy wziąć pod uwagę takie czynniki, jak: szybkość oceny sytuacji, umiejętność organizacji pracy w sztabie, realność /uzasadnione przewidywanie, wszechstronność, stanowczość i inicjatywę/, sprawność działania dowództwa, sztabu i pododdziałów zabezpieczających realizację powziętej decyzji.

Kierownictwo ćwiczenia i aparat rozjemczy oceniają działania ćwiczących według zasad obowiązujących wszystkie rodzaje wojsk i zatrzymują dynamikę walki gdy decyzje /działania/ prowadzą do strat materialnych, grożą zaistnieniem wypadku nadzwyczajnego lub uniemożliwiają realizację zagadnienia szkoleniowego.

W takich przypadkach należy wpłynąć na bezwarunkową zmianę decyzji i dany etap ćwiczenia przeprowadzić w myśl decyzji przyjętej przez autora ćwiczenia. Istotnym czynnikiem wpływającym na ocenę ćwiczących jest zabezpieczenie tajemnicy wojskowej, umiejętność pracy na technicznych środkach dowodzenia, przestrzegania przez ćwiczących zasad korespondencji i zabezpieczenia dokumentów niejawnych.

9.2. Niektóre problemy z zakresu OPL w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych

Ćwiczenia dowódczo-sztabowe rozpoczynają się zazwyczaj od ogłoszenia alarmu. Jednakże początek właściwego ćwiczenia liczy się od chwili postawienia zadania bojowego lub wręczenia założenia taktycznego co może

nastąpić w momentach ogłoszenia alarmu, po przybyciu do rejonu ześrodkowania /w ćwiczeniu szkieletowym/ lub zajęcie miejsc pracy /w grze wojennej/.

Należy zwrócić uwagę, aby rozmieszczenie ćwiczących nie pozwalało mieć ze sobą bezpośredniej styczności, to znaczy odizolować poszczególne komórki organizacyjne sztabu od siebie i pododdziałów /w ćwiczeniu szkieletowym/ zmuszając dowództwo i sztab do kontaktów z podwładnymi i na odwrót jedynie przy wykorzystaniu technicznych środków dowodzenia. Kontakt bezpośredni dozwolony jest jedynie na okres meldowania decyzji i stawiania zadań. W toku pracy poszczególnych oficerów dowództwa i sztabu kontroluje się organizację i wyposażenie punktów pracy /dowodzenia/, ich łączność wewnętrzną i między nimi, znajomość przez ćwiczących sytuacji taktycznej, przestrzeganie zasad korespondencji służbowej itp.

Zadania bojowe ćwiczącym stawia się ustnie lub pisemnie w formie rozkazu czy zarządzenia bojowego, podając równocześnie dokładny termin meldowania decyzji oraz czas osiągnięcia gotowości do działań.

Równoległe z pracą dowództwa i ćwiczącego sztabu grupa podgrywająca podaje im niezbędne informacje. Wiadomości o działaniu sąsiadów należy podawać wyłącznie na żądanie ćwiczących i tylko w razie konieczności. Wiadomości o nieprzyjacielu i wojskach własnych przekazywane w toku ćwiczenia powinny narastać stopniowo w czasie i w przestrzeni i z takim wyliczeniem, aby dowódca mógł dokonać odpowiedniej analizy i oceny sytuacji, podjąć decyzję i postawić zadania bojowe w odpowiednim czasie.

W przypadku gdy kierownictwo ćwiczenia stwierdzi znaczne błędy, niedociągnięcia natury merytorycznej lub metodycznej u ćwiczących zarządza się przerwę, wyłącza z czasu operacyjnego, zmusza do usunięcia stwierdzonych braków /wiedzy, umiejętności/, po czym ponownie włącza w czas operacyjny i kontynuuje prowadzenie ćwiczenia.

Zmierzać należy do tego, aby wszyscy ćwiczący byli obciążeni zadaniami, a opracowywana przez nich dokumentacja była pełna, rzeczowa, wszechstronnie uargumentowana, aktualna w czasie i w pełni zgodna z decyzją.

Końcowym etapem ćwiczenia dowódczo-sztabowego winno być wypracowanie, zameldowanie i uzasadnienie nowej decyzji w nowych, odmiennych warunkach pola walki, a czas na jej wypracowanie znacznie ograniczony.

Rozjemcy w sposób ciągły zbierają dane i oceny pracy ćwiczących, przekazują je do kierownictwa ćwiczenia dla opracowania materiałów na omówienie ćwiczenia.

W ćwiczeniu dowódczo-sztabowym wskazane jest stosowanie funkcji zamiennych, stwarzanie sytuacji zmuszających ćwiczących do podejmowania sytuacji w roli ich służbowych przełożonych oraz zdobywania informacji z różnych źródeł. Możliwości takie stwarzać powinno kierownictwo ćwiczenia i aparat kontrolno-rozjemczy.

9.3. Właściwości prowadzenia treningów sztabowych w wojskach OPL

Trening sztabowy w wojskach OPL prowadzi się w pomieszczeniach sztabu lub w terenie. Zwykle łączy się je w czasie z treningiem systemowym np. powszechnego ostrzegania, powiadamiania lub pracy na technicznych środkach dowodzenia. W treningu wykorzystuje się etatowe środki dowodzenia i łączności oraz włącza wyznaczone środki rozpoznania radiolokacyjnego i zespoły kierowania ogniem /na cały czas trwania treningu lub określony jego etap/.

Trening sztabowy zwykle zawiera tematykę kompleksową. Rozpoczyna się zarządzeniem alarmu, wyjściem do określonego rejonu /zajęcie pomieszczeń i miejsc pracy/, sprawdzeniem gotowości do pracy zarówno punktów /środków dowodzenia/, jak też i osób funkcyjnych. Po postawieniu zadania bojowego wręcza się ćwiczącym niezbędne dokumenty do oceny sytuacji, opracowania meldunków do decyzji, określa terminy i zakres czynności do wykonania /rodzaj dokumentów/. Możliwa jest również taka forma treningu, w której ćwiczący oficerowie sztabu, służb i zaopatrzenia wcześniej otrzymują dane do wypracowania meldunków i wówczas trening rozpoczyna się od ich złożenia wraz z uzasadnieniem, po czym następuje ogłoszenie decyzji i postawienie zadań bojowych dla podwładnych /element aplikacyjny/.

Celem treningu jest ćwiczenie w szybkim opracowaniu dokumentów, natychmiastowym reagowaniu na zmiany w sytuacji taktycznej i ogniowej w warunkach maksymalnie zbliżonych do realnego pola walki. Czas operacyjny winien pokrywać się z czasem astronomicznym.

Specyfiką treningu sztabowego w wojskach OPL jest to, że wszelka działalność kierownika ćwiczenia, sztabu i poszczególnych osób funkcyjnych winna zmierzać do realizacji zadań ogniowych, dotyczyć czynności organizacyjnych związanych z kierowaniem ogniem podczas zwalczania celów powietrznych w warunkach niezwykle skomplikowanych /wzmożona intensywność nalotów, zakłócenia radioelektroniczne, mnogość źródeł informacji nie potwierdzonych, zakłócenia w pracy środków dowodzenia itp./. W każdym treningu sztabowym niezależnie od jego tematu należy przewidywać zagadnienia związane z zaopatrzeniem, elaboracją i manewrem raketami.

Ponadto w toku trwania treningu należy zachować duży dynamizm działania, nie dopuszczać do przerw w napływie informacji, ich przetwarzaniu, procesie decydowania i doprowadzania zadań do wykonawców, a treści składanych meldunków winny być zwięzłe, precyzyjne i przekazywane w zdecydowanej większości przy wykorzystaniu technicznych środków łączności i tabel rozmówniczych. Dużo uwagi poświęcać należy zachowaniu zasad tajnego dowodzenia.

Jeżeli w treningu biorą udział określone pododdziały /obsada SD, punktów dowodzenia/, rozjemcy sprawdzają i oceniają znajomość obowiązków funkcyjnych na ich stanowiskach pracy, umiejętność posługiwania się sprzętem bojowym oraz osiągnięcie obowiązujących norm czasowych w rozwiązywaniu i pracy na sprzęcie i urządzeniach. Trening kończyć powinna sytuacja, która wymaga od szkolonych przygotowania danych do powzięcia nowej decyzji, wyraźnie zmieniającej pierwotny charakter działań.

9.4. Właściwości prowadzenia ćwiczeń grupowych w wojskach OPL

Ćwiczenia grupowe są jedną z podstawowych form szkolenia w szkolnictwie wojskowym zaś w oddziałach /sztabach/ wojsk OPL należą do rzadkości. Prowadzić je można w pomieszczeniach /sala wykładowa, ośrodek szkolenia/ lub w terenie.

Najlepsze rezultaty osiąga się gdy ćwiczenie grupowe prowadzone jest metodą problemową. Rozróżnia się przy tym metodę jednostkowo-problemową, grupowo-problemową oraz zbiorowo-problemową.

Metoda jednostkowo-problemowa generalnie polega na tym, że wszyscy szkoleni występując w tej samej roli samodzielnie rozwiązują podczas nauki własnej /samokształcenia/ określone przez siebie lub wskazane przez nauczającego problemy w ramach poszczególnych zagadnień szkoleniowych będących treścią tematu zajęć, po czym na zajęciach indywidualnie je prezentują zgodnie z własnym "kluczem" - modelem rozwiązania danego problemu oraz uzasadnieniem swojego rozwiązania.

Metoda grupowo-problemowa polega na tym, że szkoleni podczas samokształcenia /nauki własnej/ pracują nad rozwiązaniem problemów w grupach utworzonych przez nienauczającego lub na zasadzie dowolnego doboru. Każda grupa wypracowuje model rozwiązania danego problemu wraz z uzasadnieniem, a podczas zajęć rozwiązanie ostateczne referuje wyznaczony lub wytypowany członek grupy. W metodzie tej dopuszczalny jest podział czynności w łonie danej grupy.

Metoda zbiorowo-problemowa polega na tym, że spośród szkolonych tworzy się poszczególne komórki organizacyjne sztabu np. obsada SD prplot, zespół planowania działań bojowych, zespół kierowania ogniem, materia-

lowo-technicznego zabezpieczenia, sekcja polityczna itp. W tym przypadku komórki organizacyjne rozwiązują tylko typowe, właściwe z racji ich kompetencji problemy.

Z wymienionych metod najbardziej pożądaną jest metoda grupowo-problemowa. Właśnie ona maksymalnie aktywizuje szkolonych, pozwala na wybór optymalnego wariantu rozwiązania problemów związanych z procesem decyzyjnym. Pochłania najmniej czasu potrzebnego na wypracowanie decyzji. Każda z grupy metod problemowych ma jednak tę właściwość, że wymaga zasobu wiedzy dydaktycznej, a ściślej - znajomości zasad heurystyki jako dziedziny nauk.

Nauczając metodą grupowo-problemową należy na wstępie wyrobić u szkolonych umiejętność formułowania problemów wynikających z tematu zajęć /ćwiczenia/ oraz opracowania "klucza" - modelu jego rozwiązania.

Problem jest to trudność teoretyczna lub praktyczna wymagająca rozwiązania. Aby go rozwiązać należy przyjąć określony sposób postępowania, przyjąć ciąg uporządkowanych czynności, które wykonać należy, aby dojść do racjonalnego, ostatecznego jego rozwiązania.

Charakterystyka poszczególnych metod nauczania omówiona jest w rozdziale II skryptu.

Właściwością ćwiczeń grupowych jest m.in. to, że szkolący może wyznaczać szkolonych do referowania w roli każdej osoby funkcyjnej danego sztabu niezależnie od jego etatowej funkcji służbowej na zajmowanym stanowisku oraz to, że dla gruntownego rozpatrzenia wybranych zagadnień będących treścią zajęć /ćwiczenia/ wyłącza się czas operacyjny. Stwarza to możliwość swobodnej dyskusji i wymiany poglądów, a nauczającemu ukierunkowywanie wysiłków szkolonych. W przypadku zajęć praktycznych w terenie należy w maksymalnym stopniu wykorzystywać warunki terenowe, jako że każda decyzja związana z OPL nie może być podjęta bez konfrontacji z terenem, jego pokryciem i rzeźbą, ponieważ teren wywiera znaczący wpływ na taktykę i technikę działania ŚNP nieprzyjaciela oraz wojsk /oddziałów, pododdziałów/ własnych.

Prowadząc zajęcia /ćwiczenia/ grupowe główny nacisk kładzie się na zwięźłość, rzeczowość składanych meldunków oraz pełne ich uargumentowanie. W związku z tym szkolący musi być w gotowości do zaprezentowania przez siebie tych rozwiązań /ocen, meldunków/, które stwarzają szkolonym największe trudności. Dlatego też w opracowaniu metodycznym zajęcia /ćwiczenia/ przedstawia się proponowane rozwiązanie każdego problemu /zagadnienia szkoleniowego/.

Prowadzący zajęcia /ćwiczenia/ obowiązany jest dokonać oceny każdego meldunku, podania cech dodatnich i ujemnych prezentowanych rozwiązań

i wskazania literatury, która dotyczy treści nauczanych.

Celowe jest, aby każde ćwiczenie taktyczne z wojskami poprzedzone było zajęciami grupowymi w ramach szkolenia bieżącego kadry. Pozwoli to wyciągnąć wnioski, które posłużą do organizacji szkolenia, przygotowania dowództwa, sztabu i pododdziałów do czekających ich ćwiczeń głównych.

BIBLIOGRAFIA

1. Podręcznik: "Metodyka ćwiczeń taktycznych". ASG WP wewn. 3558/80, nr bibl. pf 1048.
2. "Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych". Szkol. 520/76, Wyd. MON 1976 r.
3. Podręcznik: "Metodyka opracowania, organizowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjnych". Wyd. ASG WP nr bibl. 018.
4. Skrypt: "Właściwości opracowania ćwiczeń taktycznych w wojskach OPL", ppłk Józef Banach, nr bibl. 016244.
5. Skrypt: "Właściwości opracowania, organizowania i prowadzenia ćwiczeń taktycznych połączonych ze strzelaniem amunicją bojową". Wyd. ASG WP nr bibl. pf 942.
6. "Zasady organizowania i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej oraz treningów w siłach zbrojnych PRL". Wyd. MON, Szkol. 519/76, nr bibl. pf 20012.
7. Skrypt: "Zgrywanie systemów OPL w wojskach operacyjnych". Wyd. ASG WP, nr bibl. pf 862.
8. Podręcznik: "Zasady OPL wojsk". Wyd. wojska OPL 139/87, nr bibl. pf 19488.
9. Skrypt: "Wprowadzenie do metodyki szkolenia taktyczno-operacyjnego oficerów sztabów i wojsk". Wyd. ASG WP 1969 r., nr bibl. 014337.
10. Skrypt: "Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej". Wyd. ASG WP 1975 r.
11. Podręcznik: "Pułk rakiet przeciwlotniczych małego zasięgu w walce". Wyd. ASG WP, nr bibl. 0184.
12. Podręcznik: "Obrona przeciwlotnicza wojsk na szczeblach taktycznych". Cz.I. Wyd. ASG WP wewn. 3659/82, nr bibl. 01300 i cz.II nr bibl. 01259.

ZATWIERDZAM
Dowódca ... Dywizji Pancерnej
.....
/stopień, imię i nazwisko/
dnia ..... 198... r.

~~.....~~
Egz.nr .....

PLAN PRZYGOTOWANIA

ćwiczenia taktycznego z pododdziałami ... pułku rakiet przeciwlotniczych "KUB"

Zgodnie z "Planem szkolenia wojsk ... DPanc na 198... r." w trzeciej dekadzie maja zostanie przeprowadzone ze sztabem i pododdziałami ... prplot jednostronne ćwiczenie taktyczne ze strzelaniem szkolnym z pozorowanym przeciwnikiem.

I. TEMAT, CELE I ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:

A. TEMAT ĆWICZENIA:

"ORGANIZACJA I PROWADZENIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH prplot W OSŁONIE ODDZIAŁÓW DPanc W NATARCIU".

B. CELE SZKOLENIOWE ĆWICZENIA:

1. Zgrać:

- a/ dowództwo i sztab pułku w zakresie proponowanej organizacji pracy i dowodzenie pododdziałami w podstawowych rodzajach działań bojowych, a szczególnie kierowania ogniem pododdziałów podczas organizacji i prowadzenia osłony przeciwlotniczej dywizji w natarciu;
- b/ ćwiczące pododdziały w zakresie:
  - prowadzenia ciągłego rozpoznania SNP nieprzyjaciela;
  - kierowania ogniem prplot oraz współdziałania w ramach systemu OPL dywizji i armii;
  - prowadzenia elaboracji i zaopatrzenia baterii startowych w rakiety przeciwlotnicze przez baferię techniczną pułku.

2. Doskonalić:

a/ dowództwo i sztab pułku w:

- dowodzeniu pododdziałami pułku w czasie osiągnięcia pełnej gotowości bojowej i podczas prowadzenia działań bojowych;
- planowaniu i organizacji podstawowych rodzajów działań bojowych;

b/ ćwiczące pododdziały w:

- wykonywaniu czynności alarmowych, sprawnym zajmowaniu rejonów alarmowych i osiągnięciu pełnej gotowości bojowej na wyznaczonych SO;
- prowadzeniu rozpoznania ŚNP nieprzyjaciela działających na małych wysokościach w warunkach intensywnych zakłóceń radioelektronicznych oraz maksymalnym wykorzystaniu możliwości bojowych pododdziałów podczas odpierania nalotów ześrodkowanych na oddziały i pododdziały dywizji.

3. Sprawdzić:

- gotowość alarmową pułku;
- stopień gotowości sztabu i pododdziałów do wykonywania zadań we wszystkich rodzajach walki oraz w różnych warunkach meteorologicznych i terenowych.

4. Zbadać:

- możliwość skrócenia czasu elaboracji pierwszej rakiety i dowozu rakiet do pododdziałów z wykorzystaniem STZ baterii startowych;
- stopień przydatności do pracy sztabu przyczepy samochodowej wyposażonej na wzór AS-250.

C: ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE ĆWICZENIA:

1. Ogłoszenie alarmu, wyprowadzenie pułku do rejonu alarmowego.
2. Planowanie i organizacja marszu z równoczesną osłoną sił głównych dywizji.
3. Wypracowanie decyzji do osłony oddziałów i pododdziałów dywizji w natarciu.
4. Postawienie zadań bojowych pododdziałom.
5. Organizacja podsystemu rozpoznania, ognia i dowodzenia pododdziałami w toku walki.
6. Realizacja manewru ogniem i pododdziałami oraz rakietami w czasie prowadzenia natarcia.
7. Prowadzenie ognia rakietami szkolnymi /strzelanie szkolne/ podczas odpierania uderzenia ześrodkowanego na siły główne dywizji.
8. Prowadzenie rekonesansu przez dowódcę pułku. Organizacja współdziałania w systemie OPL dywizji i armii oraz osłanianymi obiektami.
9. Wypracowanie decyzji do osłony wojsk przechodzących z natarcia do obrony.
10. Organizacja i prowadzenie przez prplot walki ze śmigłowcami nieprzyjaciela.

II. SKŁAD ZESPOŁU AUTORSKIEGO Z OKREŚLENIEM OSÓB ODPOWIEDZIALNYCH ZA
PRZEDSIĘWZIĘCIA ORGANIZACYJNE

1. Główny autor ćwiczenia:

- szef OPL dywizji.

2. Autorzy ćwiczenia:

- oficer operacyjny sztabu dywizji;
- oficer wydziału rozpoznania dywizji;
- szef wydziału łączności;
- zastępca szefa wydziału politycznego;
- starszy oficer koordynacji wydziału technicznego;
- zastępca kwatermistrza dywizji.;
- szef uzbrojenia i elektroniki dywizji.

B. ODPOWIEDZIALNI ZA PRZEDSIĘWZIĘCIA ORGANIZACYJNE:

Lp.	Przedsięwzięcia organizacyjne	Odpowiedzialny	Termin realizacji
1	2	3	4
1.	Zapoznanie z ogólną koncepcją taktyczno-metodyczną. Ustalenie wytycznych dla zespołu autorskiego. Gra decyzyjna z zespołem autorskim	Kierownik ćwiczenia	14.3. 198...r.
2.	Opracowanie zamiaru taktycznego stron	Główny autor	18.3
3.	Sprecyzowanie i konfrontacja w terenie koncepcji taktyczno-metodycznej ćwiczenia /rekonesans rejonu/	Kierownik ćwiczenia	22.3
4.	Szkolenie dla kierownictwa ćwiczenia i podległych mu zespołów	Kierownik ćwiczenia	2.4
5.	Opracowanie dokumentów przeprowadzenia ćwiczenia	Zespół autorski	28.3
6.	Ustalenie wytycznych dowódcy prplot do przygotowania pułku do ćwiczeń	Zca dcy dywizji ds. liniowych	25.3
7.	Przeprowadzenie sprawdzianu dopuszczenia pułku do ćwiczenia	Komisja dcy dywizji	27.3
8.	Wykonanie zestawienia przedsięwzięć mających na celu utrzymanie GB w czasie ćwiczenia	Oficer operacyjny sztabu dywizji	26.3

1	2	3	4
9.	Opracowanie rozkazu dowódcy dywizji w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego z pododdziałami prplot	Szef wydziału operacyjnego dywizji	4.4.
10.	Uzgodnienie z dca wojsk OPL OW udziału lotnictwa i środków OPL szczebla nadrzędnego w zabezpieczeniu ćwiczeń prplot	Szef OPL dywizji	1.4
11.	Przedstawienie dowódcy OW dokumentacji ćwiczenia do zatwierdzenia	Kierownik ćwiczenia	10.4
12.	Kontrola przygotowania pułku do ćwiczenia	Oficerowie sztabu wg kompotencji	10.5 do 15.5

III. SKŁAD KIEROWNICTWA ĆWICZENIA ORAZ PODLEGŁYCH MU ZESPOŁÓW /OSÓB FUNKCYJNYCH/

Załącznik nr 1 do "Planu przygotowania ćwiczenia".

IV. ZESTAWIENIE ZASADNICZYCH PRAC ZWIĄZANYCH Z PRZYGOTOWANIEM REJONU I MATERIAŁOWO-TECHNICZNYM ZABEZPIECZENIEM ĆWICZENIA

1. Uzgodnienie z komendą poligonu i władzami administracyjnymi terminów i rejonów przeprowadzenia ćwiczenia - zgodnie z koncepcją i planem przeprowadzenia ćwiczenia.
2. W ramach sprawdzianu dopuszczenia do ćwiczenia dokonanie kontroli wyposażenia pododdziałów pułku w sprzęt i materiały zgodnie z należnościami.
3. Zgromadzenie w rejonie ćwiczenia odpowiedniej ilości amunicji, środków materiałowych i pozoracji pola walki zgodnie z planem strzelania, planem materiałowego zabezpieczenia i planem pozorowania nieprzyjaciela.
4. Przygotowanie środków transportu i łączności dla kierownictwa ćwiczenia.
5. Przygotowanie namiotów i niezbędnego sprzętu do pracy kierownictwa ćwiczenia.

V. TERMINY

Lp.	Wyszczególnienie	Termin
1.	Opracowanie planu przeprowadzenia ćwiczenia	28.3.198...r
2.	Przeprowadzenie rekonesansu	22.3.198...r
3.	Gotowość kierownictwa ćwiczenia	22.00 19.5.198...r
4.	Gotowość ćwiczących	18.00 19.5.198...r

Załącznik: 1. Skład kierownictwa ćwiczenia oraz podległych mu zespołów /osób funkcyjnych/.

SZEF OPL ... DPanc

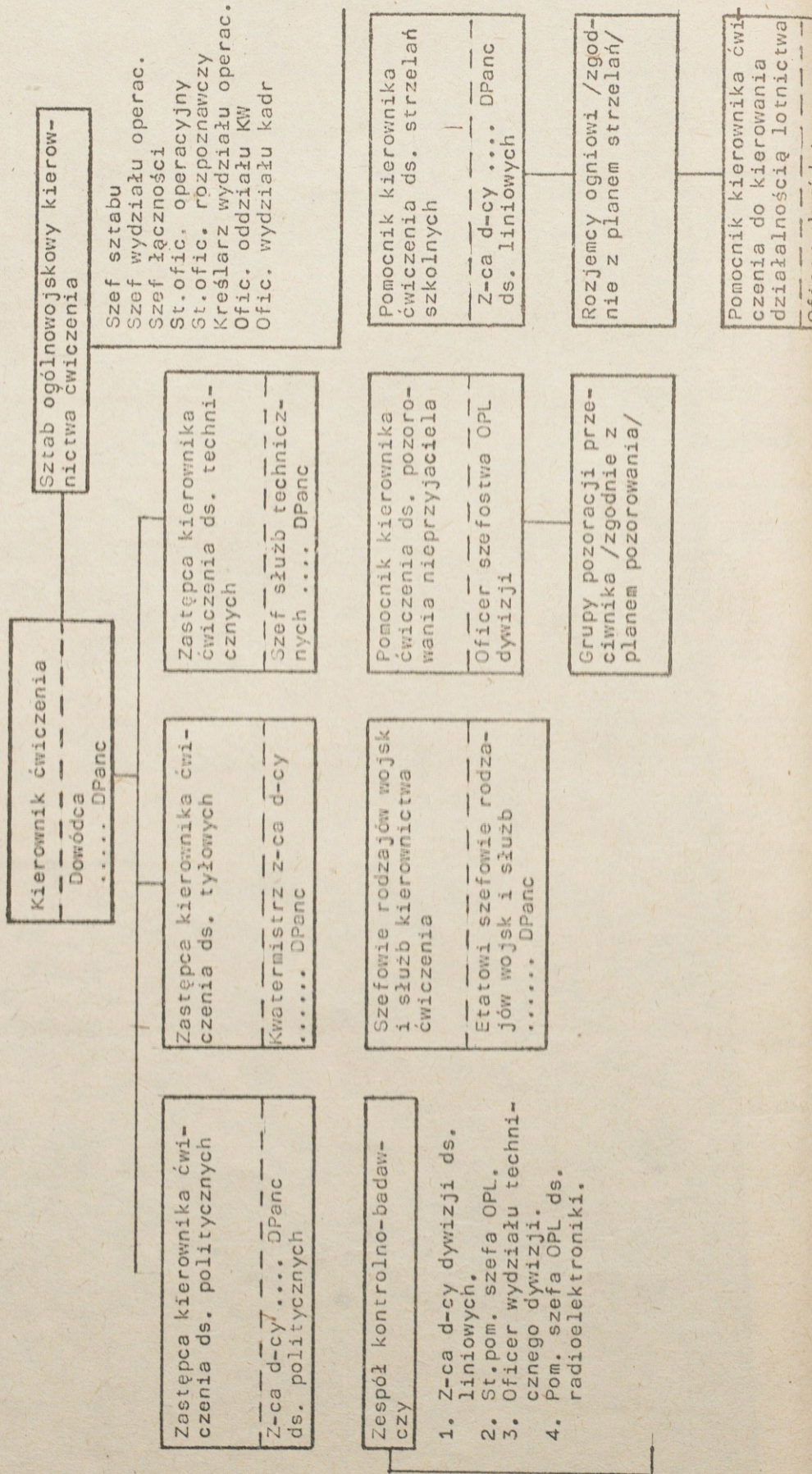
.....
/stopień, imię i nazwisko/

SZEF SZTABU ... DPanc

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Załącznik nr 1
do planu przygotowania ćwiczenia

Skład kierownictwa ćwiczenia oraz podległych mu zespołów

② **POŁOŻENIE WYJŚCIOWE I ZARYS DYNAMIKI WALKI**
do jednostronnego ćwiczenia taktycznego prplot potączonego ze strzelaniem szkolnym
n/t: „DZIAŁANIA BOJOWE prplot W OSŁONIE ODDZIAŁÓW DPanc W NATARCIU”

SYTUACJA Nr 3

19.00 - 20.00 „SZPAK”
Ataki małych grup
samolotów i śmigłowców
(podgrywka RSWP i makieta
kierowana)

SYTUACJE POWIETRZNE
(podgrywka RSWP i CRI)
opracowuje się na każde rozwinię-
cie pododdziałów na specjalnych
formularzach

POŁOŻENIE NA 20.00 20.5

Realizacja zadania dnia
Przejście części sił 5DPanc do obrony

- zwalczanie ataków ŚNP na oddziały prowadzące pościg za nplm;
- współdziałanie 5prplot ze środkami OPL armii i sąsiadów;
- kierowanie ogniem w warunkach silnych zakłóceń radioelektronicznych;
- odtwarzanie zdolności bojowej.

3BPanc
rano 21.5

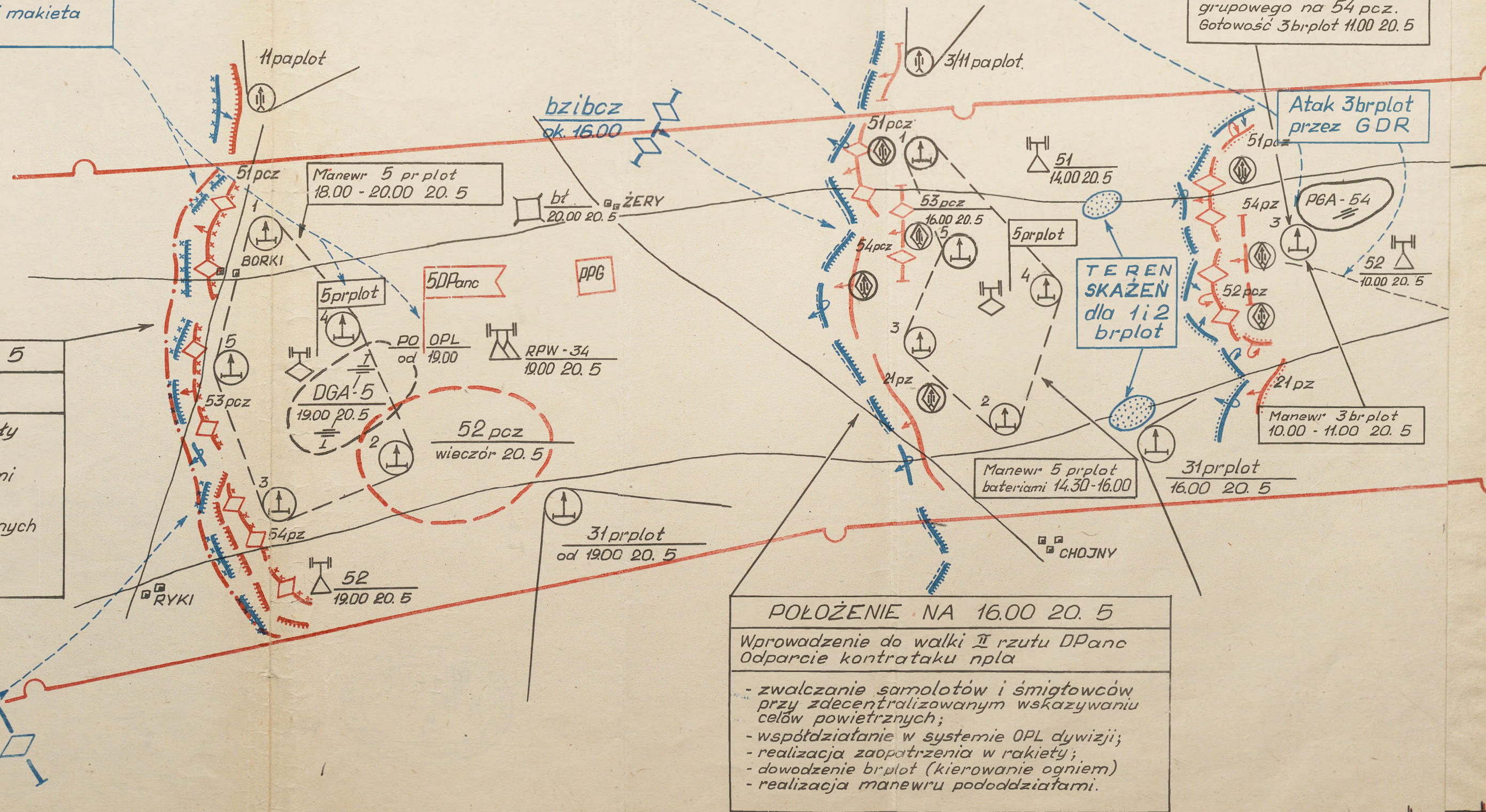
SYTUACJA Nr 2

16.00 - 17.00 „CZAPLA”
8F-4 i 4Bo-105 atak na
53pcz i 5prplot (podgrywka)

10.00 - 10.30 „KOS”
2Bo-105 atakuje
3brplot
model sterowany

8.00 - 8.30 „WRONA”
nalot ześrodkowany
loty realne 46 plm

Ostona wejścia do walki
54pcz. Odparcie nalotu
grupowego na 54pcz.
Gotowość 3brplot 11.00 20.5

Atak 3brplot
przez GDR

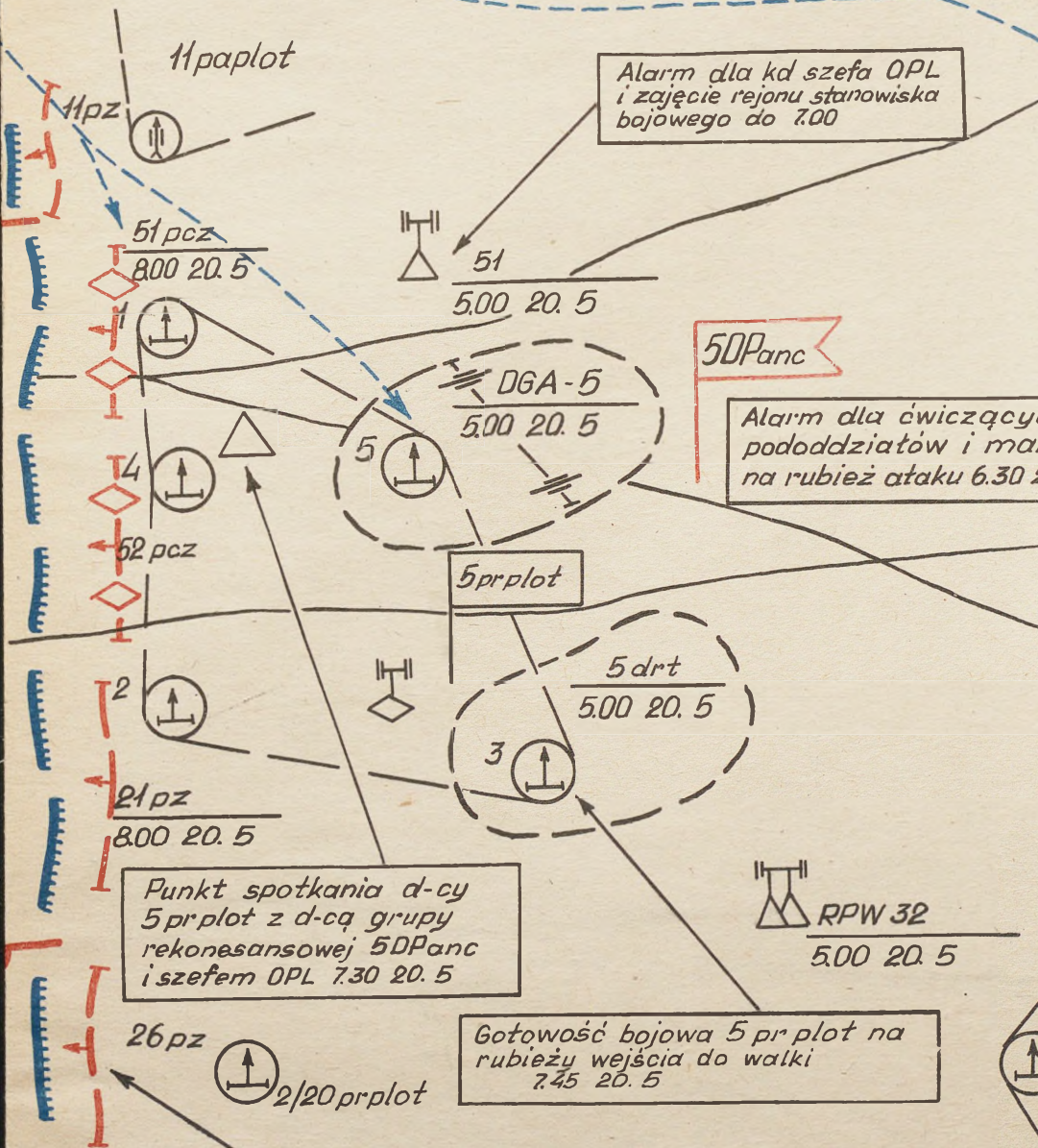
TEREN
SKAZEN
dla 1 i 2
brplot

POŁOŻENIE NA 16.00 20.5

- Wprowadzenie do walki II rzutu DPanc
Odparcie kontrataku npla
- zwalczanie samolotów i śmigłowców przy zdecentralizowanym wskazywaniu celów powietrznych;
  - współdziałanie w systemie OPL dywizji;
  - realizacja zaopatrzenia w rakiety;
  - dowodzenie brplot (kierowanie ogniem)
  - realizacja manewru pododdziałami.

SYTUACJA Nr 1

30 - 6.45 „ORZEL”
F-4 atak 1i2 brplot
odgrywka RSWP
Sytuacja Nr 1i2)

REJON ALARMOWY
5 pr plot
sprawdzenie gotowości bojowej
wrócenie zaożenia taktycznego
dowódcy 5 pr plot
5.00 - 6.00 20.5

Alarm dla kd szefa OPL
i zajęcie rejonu stanowiska
bojowego do 7.00

50Panc
Alarm dla ćwiczących
pododdziałów i marsz
na rubież ataku 6.30 20.5

Punkt spotkania d-cy
5prplot z d-cą grupy
rekonesansowej 5DPanc
i szefem OPL 7.30 20.5

Gotowość bojowa 5 pr plot na
rubieżu wejścia do walki
7.45 20.5

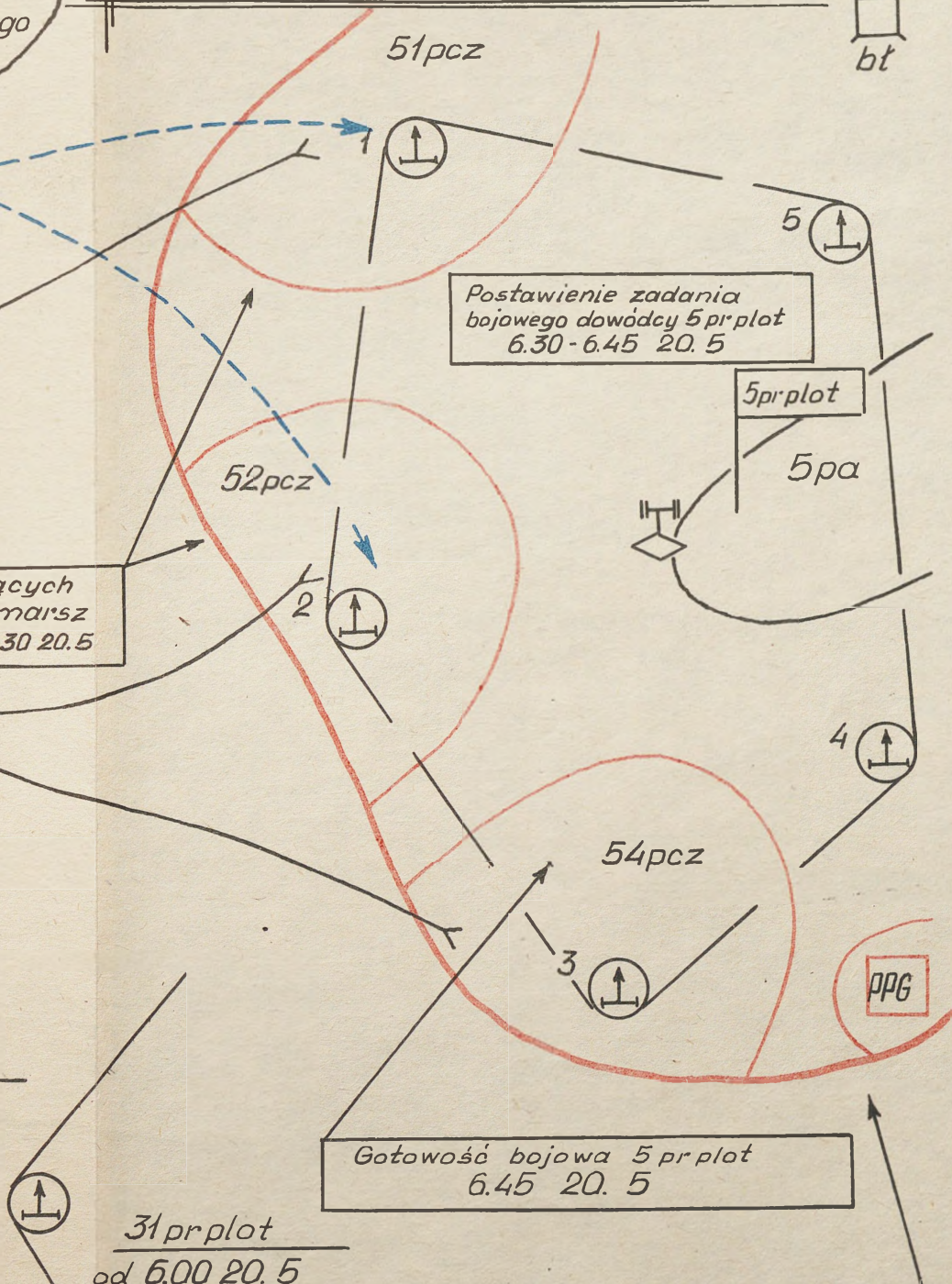
POŁOŻENIE NA 8.00 20.5

Marsz, rozwinięcie i wejście 5 DPanc do walki
Przetamanie przedniego skraju obrony nieprzyjaciela

- dowodzenie podczas marszu i rozwinięcia;
- osiągnięcie pełnej gotowości bojowej;
- odparcie nalotu ześrodkowanego SNP
(odbycie strzelań rakietami szkolnymi)
- realizacja współdziałania w 5 pr plot;
- dowodzenie pododdziałami w walce.

Egz. Nr .....

Wklejka 2 do poz. pf. 353/WW
Załącznik nr 3

Postawienie zadania
bojowego dowódcy 5 pr plot
6.30 - 6.45 20.5

Gotowość bojowa 5 pr plot
6.45 20.5

31prplot
od 6.00 20.5

POŁOŻENIE NA 6.30 20.5

Ostona plot oddziałów dywizji
w rejonie wyjściowym do natarcia

- osiągnięcie gotowości bojowej;
- organizacja rozpoznania ognia i dowodze-
nia w 5 pr plot;
- planowanie działań bojowych
- odparcie ataku (kierowanie ogniem)

SZEF OPL 5 DPanc

(stanieć imię i nazwisko)

- Wzór -

Załącznik nr 4

"ZATWIERDZAM"
Dowódca
Pomorskiego Okręgu Wojskowego

Egz.nr ...

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Dnia ..... 19.... r.

P L A N

PRZEPROWADZENIA ĆWICZENIA TAKTYCZNEGO z 5 prplot

Mapa 1:100 000   1:50 000   1:25 000

/Wpisać godło map wykorzystanych do opracowania dokumentów ćwiczenia/

I. TEMAT I CELE SZKOLENIOWE:

A. TEMAT ĆWICZENIA:

"DZIAŁANIA BOJOWE prplot W OSŁONIE ODDZIAŁÓW DPanc W NATARCIU"

B. CELE SZKOLENIOWE ĆWICZENIA:

1. Zgrać:

a/ dowództwo i sztab pułku w zakresie poprawnej organizacji pracy i dowodzeniu pododdziałami w podstawowych rodzajach działań bojowych, a szczególnie kierowanie ogniem pododdziałów podczas organizacji i prowadzenia osłony przeciwlotniczej dywizji w natarciu;

b/ ćwiczące pododdziały w zakresie:

- prowadzenia ciągłego rozpoznania SNP nieprzyjaciela, kierowania ogniem prplot oraz współdziałania w ramach systemu OPL wojsk;
- prowadzenia elaboracji i zaopatrzenia baterii startowych w rakiety przeciwlotnicze przez baterię techniczną pułku.

2. Doskonalić:

a/ dowództwo i sztab pułku w:

- dowodzeniu pododdziałami pułku w czasie osiągnięcia pełnej gotowości bojowej i podczas prowadzenia działań bojowych;
- planowaniu i organizacji podstawowych rodzajów działań bojowych;

b/ ćwiczące pododdziały w:

- wykonywaniu czynności alarmowych, sprawnym zajmowaniu rejonów alarmowych i osiągnięciu pełnej gotowości bojowej na wyznaczonych SO;

- prowadzeniu rozpoznania ŚNP nieprzyjaciela działających na małych wysokościach i w warunkach intensywnych zakłóceń radioelektronicznych oraz maksymalnym wykorzystaniu możliwości bojowych pododdziałów podczas odpierania nalotu ześrodkowanego na oddziały i pododdziały dywizji.

3. Sprawdzić:

- gotowość alarmową pułku;
- stopień gotowości sztabu i pododdziałów do wykonywania zadań we wszystkich rodzajach walki oraz w różnych warunkach meteorologicznych i terenowych;

4. Zbadać:

- możliwość skrócenia czasu elaboracji pierwszej rakiety i dowozu rakiet do pododdziałów ogniowych;
- stopień przydatności do pracy sztabu przyczepy samochodowej wyposażonej na wzór AS-250.

II. RODZAJ ĆWICZENIA:

Jednostronne ćwiczenie taktyczne z wojskami, ze strzelaniem szkolnymi rakietami szkolnymi z pozorowanym nieprzyjacielem.

III. CZAS TRWANIA ĆWICZENIA:

19-20.5.1984 r.

IV. SKŁAD WOJSK BIORĄCYCH UDZIAŁ W ĆWICZENIU:

A. 5 prplot w składzie:

- dowództwo, sztab, szefowie rodzajów wojsk i służb;
- bateria dowodzenia i obsada SD;
- cztery baterie rakiet przeciwlotniczych "KUB" bez jednego plutonu rakiet;
- bateria techniczna w etatowym składzie;
- pozostałe pododdziały w składzie niezbędnym do prowadzenia ćwiczenia /wg decyzji dowódcy 5 prplot/.

B. 5 kd szefa OPL dywizji w składzie PD OPL i RSWP; bateria przeciwlotnicza 51 pcz, 1/5 pa /tylko w pierwszym etapie ćwiczenia/, szef OPL 51 pcz z drużyną dowodzenia, kcz z 51 i 52 pcz w składzie plutonu czołgów oraz grupa zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia z koir dywizji.

Zabezpieczenie lotnicze: 5 samolotów MiG-21 z 46 plm w dniu 20.5.

C. Pododdziały pozoracji: kp i dr z plutonu chem. 52 pcz.

D. Pododdziały strzelające:

- 1,2,3 i 5 brplot /strzelania szkolne/;
- bplot 51 pcz /makiety śmigłowców ppanc/;
- kcz 51 pcz oraz 2 bateria 1/5 pa.

V. ROZMACH ĆWICZENIA:

A. "WSCHODNI"

1. Szerokość ugrupowania:

- w natarciu 5 DPanc: 8 do 15 km;
- w obronie 5 DPanc: 15 do 20 km.

2. Głębokość zadań bojowych:

- zadanie bliższe: 5 DPanc 12 km;
- zadanie dnia: 5 DPanc 45 km.

3. Tempo działań:

- prędkość marszu 25-30 km/godz.;
- tempo rozwijania na rubieży ataku 10 km/godz.;
- tempo natarcia: w zadaniu bliższym 3 km/godz., w zadaniu dnia 8 km/godz.

B. "ZACHODNI"

1. 1 DPanc /NZ/, stopień ukończenia - 70%.

2. 3 DLT z 2 PTSP, stopień ukończenia - 65% oraz trzy plutony Bo-105 z 1 KA /NZ/.

C. INNE DANE:

1. Przebieg ćwiczenia

Ćwiczące pododdziały przebywają w miejscu czasowej dyslokacji /zgrupowanie poligonowe 5 DPanc/ i realizują zadania szkoleniowe. Ćwiczenie rozpoczyna się ogłoszeniem alarmu dla ćwiczących i wyjściem: 5 prplot do rejonu alarmowego na OC, pozostałych pododdziałów do rejonu wyjściowego. 5 prplot po sprawdzeniu gotowości bojowej w rejonie alarmowym przechodzi do osłony wojsk DPanc w rejonie wyjściowym do działań bojowych. Pułk odpiera ataki SNP nieprzyjaciela w rejonie wyjściowym, na rubieżach rozwinięcia i wejścia dywizji do walki /strzelania szkolne/, w toku prowadzenia natarcia i przechodzenia do obrony po wykonaniu zadania dnia dywizji. Po zakończeniu ćwiczenia pododdziały ćwiczące powracają do rejonów czasowej dyslokacji, odtwarzają stałą gotowość bojową i przechodzą do realizacji programu szkolenia na OC.

2. Warunki przeprowadzenia ćwiczenia:

- działania prowadzone będą w warunkach obustronnego zagrożenia użyciem broni masowego rażenia;
- ze względów ekonomicznych od rubieży zadania bliższego bateria techniczna oraz SW baterii startowych, a także kcz 51 pcz wracają na OC;
- w ćwiczeniu założono sytuację taktyczną pozwalającą na realizację założonych celów szkoleniowych bez uwzględniania następstw wynikających z aktualnej sytuacji polityczno-militarnej w Europie, stanu rozwinięcia sił i środków NATO i Układu Warszawskiego oraz terminu rozpoczęcia działań wojennych.

3. Zamiar taktyczny stron:

"ZACHODNI"

Prowadzą działania obronne i w godzinach rannych bronią się na rubieży .....

1 DPanc /NZ/ posiada w pasie natarcia 5 DPanc 1 BZ oraz w odwodzie 3 BPanc.

Działania bojowe 1 DPanc wspiera z powietrza lotnictwo 3 DLT /NZ/ siłami 45 samolotów oraz trzy klucze śmigłowców ppanc z 1 KA /NZ/. Dowódca 1 DPanc /NZ/ zamierza:

Załamć natarcie 5 DPanc; zachowując dotychczasowe ugrupowanie w ciągu nocy zorganizować obronę w pasie .....; nie dopuścić do przerwania się przeciwnika w kierunku ..... rozbić przeciwnika w rejonie włamania i odtworzyć przedni skraj obrony. W wypadku włamania się przeciwnika kontratakem odwodu w kierunku ..... rozbić przeciwnika w rejonie włamania i odtworzyć przedni skraj obrony. 3 DPanc /NZ/ ześrodkowuje się wieczorem 21.5 w rejonie ..... w gotowości do wykonania kontrataku w kierunku: ..... z rubieży .....

Lotnictwo nieprzyjaciela w dniu 19.5 prowadzi rozpoznanie dróg marszu i rejonu wyjściowego przeciwnika oraz naloty grup na wykryte obiekty. W dniu 20.5 jest w gotowości do wykonania nalotu ześrodkowanego siłami dwóch eskadr oraz wsparcia broniących się pododdziałów i kontrataku 3 BPanc siłami do eskadry.

Lotnictwo sił lądowych jest w gotowości do niszczenia środków pancernych i OPL siłami trzech kluczy śmigłowców Bo-105.

"WSCHODNI"

Rozwijają natarcie w kierunku: ..... 5 DPanc do godzin wieczornych 19.5 zajęła rejon wyjściowy do działań i osiąga gotowość bojową.

Dowódca 5 DPanc zamierza:

"W ciągu nocy osiągnąć pełną gotowość bojową; w godzinach rannych wejść do walki siłami dwóch pułków, uderzeniem w kierunku: ..... z rubieży:..... przełamać obronę nieprzyjaciela na odcinku: ....., rozbić zasadnicze pododdziały 1 BZ w rejonie: ..... i wprowadzając do walki kolejny pułk rozbić odwód 1 BZ i w zadaniu bliższym opanować rubież: .....

Wprowadzając do walki drugi rzut z rubieży: ..... uderzeniem w kierunku: ..... rozbić odwód 1 DPanc, przejść do pościgu i do końca dnia siłami trzech pułków opanować rubież: .....

W dniu następnym być w gotowości do wznowienia natarcia w kierunku: .....- częścią sił odeprzeć kontratak odwodu korpusu z rubieży: .....

Ugrupowanie bojowe dywizji w dwa rzuty, główny kierunek uderzenia na prawym skrzydle dywizji".

Zamiar OPL:

Główny wysiłek obrony przeciwlotniczej skupić na odparciu uderzenia ześrodkowanego lotnictwa nieprzyjaciela na siły główne dywizji podczas rozwijania do walki i przełamania obrony nieprzyjaciela, osłonia artylerii i drt. W tym czasie obronę przeciwlotniczą zorganizować siłami 5 prplot i baterii przeciwlotniczych oddziałów pierwszego rzutu we współdziałaniu z 31 prplot. Podczas wprowadzania do walki drugiego rzutu dywizji główny wysiłek OPL skupić na jego osłonie i wspierającej go artylerii. Zadanie to realizować 5 prplot oraz bateriami przeciwlotniczymi 53 pcz i 54 pz. Pod koniec dnia osłaniać siły główne dywizji na kierunku natarcia, częścią sił oddziały przechodzące do obrony. Przegrupowania 5 prplot z rejonu wyjściowego dokonać bateriami w składzie osłanianych oddziałów.

Gotowość systemu OPL dywizji do osłony sił głównych na rubieży ataku osiągnąć do 4,00 20.5.

VI. ETAPY ĆWICZENIA:

Lp.	Czas	Zagadnienia szkoleniowe	Zasadnicze przedsięwzięcia realizowane przez kierownictwo ćwiczenia	Uwagi
1.	14.00- 16.00 19.5	<p>Etap I <u>Osiągnięcie pełnej gotowości bojowej w rejonie alarmowym, wykonanie marszu do rejonu wyjściowego do natarcia, organizacja działań bojowych w 5 prplot</u></p> <p><u>Czas trwania etapu: 14.00 19,5 do 6.00 20,5</u></p> <p>Ugłoszenie alarmu, wyprowadzenie pułku do rejonu alarmowego</p>	<p>O 14.00 kierownictwo ćwiczenia przybywa do rejonu zakwaterowania 5 prplot. Kierownik ćwiczenia nakazuje DSO dywizji przekazać sygnał osiągnięcia przez 5 prplot pełnej GB w rejonie alarmowym. Kierownictwo ćwiczenia kontroluje i ocenia sprawność działania pułku w czasie opuszczania rejonu zakwaterowania, marsz i rozmieszczenie /ugrupowanie/ pododdziałów w rejonie alarmowym. Ponadto ocenia: osiągnięcie gotowości bojowej przez sztab i baterie startowe oraz wejście prplot w system OPK.</p>	
2.	16.00- 20.00 19.5	<p>Planowanie i organizacja osłony plot dywizji w rejonie wyjściowym do natarcia. Odparcie nalotu SNP na 51 pcz i środki OPL 5 DPanc</p>	<p>O godzinie 16.00 kierownik ćwiczenia daje sygnał marszu dla 5 prplot do rejonu wyjściowego do natarcia. Kontroluje i ocenia poprzez członków kierownictwa przestrzeganie przez pododdziały dyscypliny marszu oraz sprawność działania w czasie zajmowania rejonów SO i rozwinięcia w rejonie alarmowym. Ocenia osiągnięcie gotowości bojowej przez sztab i pododdziały, sprawność działania sztabu podczas prowadzenia ognia oraz realizację przedsięwzięć z zakresu zabezpieczenia działań i powszechnej OPL.</p> <p>O 20.00 stawia dowódcy 5 prplot zadanie bojowe.</p>	
3.	20.00- 24.00 19.5	<p>Etap II <u>Planowanie i organizacja działań bojowych 5 prplot w osłonie oddziałów 5 DPanc w natarciu</u></p> <p><u>Czas trwania etapu: 20.00 19,5 do 6.00 20,5</u></p> <p>Wypracowanie przez sztab decyzji do osłony dywizji w natarciu</p>	<p>Kontroluje poprzez członków kierownictwa pracę dowództwa i sztabu pułku nad wypracowaniem decyzji. O godzinie 24.00 wysłuchuje meldunku dowódcy 5 prplot do osłony 5 DPanc w natarciu</p>	
4.	0.00- 4.00 20.5	<p>Postawienie zadań bojowych pododdziałom. Organizacja współdziałania w systemie OPL dywizji i armii</p>	<p>Od 24.00 19,5 do 0.30 20,5 jest obecny podczas stawiania zadań bojowych przez dowódcę 5 prplot /SD 5 prplot/. Ocenia pracę sztabu nad organizacją działań bojowych. Nakazuje członkom kierownictwa kontrolę sztabu i pododdziałów w zakresie znajomości sytuacji, zadań oraz opracowania podstawowych dokumentów bojowych</p>	
5.	4.00- 6.00	<p>Rekonesans dowódcy 5 prplot, organizacja współdziałania w 5 prplot</p>	<p>Wyznacza członków kierownictwa do kontroli i oceny pracy dowódcy i grupy rekonesansowej w czasie pracy na punktach rekonesansowych oraz sposobu i zakresu współdziałania, w tym głównie w zakresie ognia przeciwlotniczego i manewru bateriami. O 6.00 przekazuje wszystkim ćwiczącym pododdziałom sygnał rozpoczęcia przegrupowania na rubież wejścia 5 DPanc do walki</p>	
6.	6.00- 20.00 20.5	<p>Etap III <u>Prowadzenie osłony przeciwlotniczej oddziałów 5 DPanc w toku walki</u></p> <p><u>Czas trwania etapu: 6.00 do 20.00 20,5</u></p>		
	6.00- 7.30	<p>Marsz i rozwinięcie ugrupowania bojowego przez 5 prplot</p>	<p>Kontroluje poprzez członków kierownictwa sposób opuszczenia SO i rejonów rozwinięcia, włączenie się baterii startowych w kolumny osłanianych wojsk, dyscyplinę marszu oraz sposób rozwinięcia ugrupowania bojowego do osłony sił głównych 5 DPanc w natarciu</p>	

1	2	3	4	5
7.	7.30- 10.30 20.5	Odparcie nalotu ześrodkowanego, osłona 53 pcz na rubieży wejścia do walki, osłona drugiego rzutu oraz wojsk przechodzących do obrony	<p>Przyjmuje od dowódcy 5 prplot meldunek o gotowości pułku do osłony oddziałów 5 DPanc na rubieżach rozwinięcia do walki. Rozkazuje przekazanie sygnału "nalot ześrodkowany".</p> <p>Poprzez członków kierownictwa ocenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - funkcjonowanie podsystemu rozpoznania, ognia i dowodzenia pododdziałami w czasie odparcia nalotu ześrodkowanego ŚNP; - pracę dowództwa i sztabu oraz działanie pododdziałów w czasie wykonywania manewru części sił do osłony 53 pcz; - realizację współdziałania 5 prplot z osłanianymi obiektami, wewnątrz systemu OPL dywizji i środkami współdziałającymi; - sposób prowadzenia walki z ŚNP nieprzyjaciela, w tym ze śmigłowcami ppanc w czasie rozwinięcia i wejścia do walki drugiego rzutu dywizji; - realizację zaopatrzenia baterii startowych w rakiety przeciwlotnicze i inne środki walki; - zezwala na przystąpienie pododdziałów do strzelań amunicją bojową do makiet śmigłowców ppanc nieprzyjaciela; - odparcie ataku GDR nieprzyjaciela na 1 i 2 brplot oraz pokonanie skażonego odcinka terenu przez pododdziały 5 prplot; - sprawność działania dowództwa i sztabu w taktyczno-ogniowym dowodzeniu pułkiem; - organizację osłony przeciwlotniczej oddziału przechodzącego do obrony; - odtwarzanie naruszonego systemu rozpoznania, ognia i dowodzenia 5 prplot 	<p>odesłać artylerie wsparcia</p> <p>odesłać SW i bt</p> <p>zatrzymać kc</p>
Etap IV. <u>Zakończenie ćwiczenia</u>				
Czas trwania etapu: 20.00 do 23.00 20.5				
8.	20.00- 21.00	Oszona plot sił głównych dywizji podczas przechodzenia części sił do obrony	<p>Kontroluje poprzez członków kierownictwa realizację zadań osłony 5 DPanc po wykonaniu zadania dnia, a w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zdolność bojową sztabu i pododdziałów 5 prplot; - trwałość podsystemów: rozpoznania, ognia, dowodzenia i zaopatrzenia; - rezultaty działań ogniowych 5 prplot. 	
9.	21.00- 23.00 20.5	Wydanie zarządzeń dowódcy 5 prplot	<p>Rozkazuje marsz pododdziałów do rejonu zbiórki po ćwiczeniach.</p> <p>Wydaje zadania dowódcy 5 prplot na powrót do rejonu OC i odtworzenie stałej gotowości bojowej na zgrupowaniu. Ocenia marsz i zajęcie rejonu na OC</p>	
10.		Omówienie ćwiczenia według oddzielnego planu		

VII. ORGANIZACJA POZOROWANIA

- Do pozorowania działania przeciwnika naziemnego wykorzystane będą:
- kp i drużyna z plutonu chemicznego 52 pcz.;
  - drużyna dowodzenia baterii przeciwlotniczej 52 pcz.

Do pozorowania przeciwnika powietrznego:

- 5 samolotów z 46 plm;
- śmigłowiec dyspozycyjny z limitu 5 DPanc.

Podział i działanie pododdziałów pozoracji zgodnie z "Planem pozorowania przeciwnika" - mapa 1:50 000.

VIII. LIMITY:

a/ przebieg kilometrów na pojazdy mechaniczne WB i samobieżne wyrzutnie:

Lp.	Wyszczególnienie	Kierownictwo ćwiczenia	Ćwiczący	Pododdziały pozoracji
1.	Czołgi	-	60	-
2.	Transportery opancerzone	-	100	50
3.	Wozy dowodzenia	200	150	50
4.	Samobieżne wyrzutnie	-	60	-
5.	Samochody ciężarowo-terenowe	100	150	50
6.	Samochody osobowo-terenowe	150	100	-

b/ zużycie amunicji bojowej, ślepej i środki pozoracji:

Lp.	Wyszczególnienie	Ćwiczące pododdziały	Pododdziały pozoracji	Razem
1.	7,62 mm nb wz.43	680	-	680
.	itd.			
.				
.				
.				
20.	Napalm	10	5	15

IX. ORGANIZACJA ŁACZNOŚCI I DOWODZENIA

1. W pierwszym etapie ćwiczenia dowodzenie realizowane będzie ze stanowiska dowodzenia zespołu kierowania osiągnięciem WSGB na OC przy wykorzystaniu stacjonarnych środków łączności.
2. W pozostałych etapach dowodzenie realizowane będzie z SD kierownictwa ćwiczenia rozmieszczonego przy PD szefa OPL /zarys dynamiki walki - mapa 1:100 000/. Ponadto organizowane będzie WSD kierownictwa ćwiczenia, które rozmieszczone będzie w rejonie SD 5 prplot na okres:
  - wprowadzenia dywizji do walki /odparcie nalotu ześrodkowanego ŚNP na siły główne dywizji - strzelanie szkolne/;
  - odparcie kontrataku odwodu 1 BZ /NZ/ /osłona wejścia do walki drugiego rzutu dywizji - strzelania amunicją bojową do makiet śmigłowców ppanc/.
3. Łączność dla potrzeb kierownictwa ćwiczenia zorganizowana będzie przez siły i środki 5 batalionu łączności zgodnie z "planem łączności kierownictwa ćwiczenia".

SZEF SZTABU 5 DPanc

DOWÓDCA 5 DPanc

.....
/stopień, imię i nazwisko/

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Wręczyć dowódcy 5 prplot
o 15.00 19.5.1984 r.

Dla kierownictwa ćwiczenia i ćwiczących

ZAŁOŻENIE TAKTYCZNE

=====

do ćwiczenia taktycznego z 5 prplot

Mapa 1:100 000

.....
/wpisać godło map/

I. SYTUACJA OGÓLNA

1. "ZACHODNI" prowadzą działania obronne i wieczorem 18.5 bronią się na rubieży .....
1 DPanc /NZ/ do rana 19.5 zatrzymała natarcie przeciwnika i organizuje obronę na rubieży: .....; posiada w pierwszym rzucie 1 BZ i 2 BPanc. Na lewo bronią się pododdziały 11 DZ /NZ/. Działania bojowe pododdziałów 1 DPanc /NZ/ wspiera z powietrza lotnictwo 3 DLT /NZ/ siłami dwóch eskadr oraz LSL, 1 KA /NZ/ trzema kluczami śmigłowców przeciwpancernych Bo-105.
2. "WSCHODNI" prowadzą działania zaczepne w kierunku: .....
8 DZ prowadząc natarcie w pierwszym rzucie operacyjnym do rana 19.5 opanowała rubież: ..... W wyniku zdecydowanego oporu przeciwnika i braku odwodów natarcie dywizji zostało załamane.
5 DPanc po wykonaniu marszu do 16.00 19.5 znajduje się w nieplanowanym rejonie wyjściowym do natarcia .....
1 odtwarza zdolność bojową.
3. Działania prowadzone są w warunkach obustronnego zagrożenia użyciem broni masowego rażenia.
4. Sytuacja meteorologiczna - jak w dniu ćwiczenia.

II. SYTUACJA SZCZEGÓŁOWA

1. "ZACHODNI"
1 BZ /NZ/ załamała natarcie oddziałów 8 DZ i od rana 19.5 organizuje obronę na rubieży: ....., posiadając w pierwszym rzucie dwa bataliony zmechanizowane.

Lotnictwo rozpoznawcze nieprzyjaciela działając parami samolotów F-4E na średnich i dużych wysokościach prowadziło rozpoznanie ruchu wojsk głównie na kierunku: .....

TLMB w dotychczasowych działaniach wykonywało uderzenia na odwody i drugie rzuty ZT, artylerię i SO środków OPL. Naloty wykonywane były głównie na małych wysokościach grupami w składzie 4-8-12 samolotów z zastosowaniem grup obezwładniających system OPL. Szeroko stosowano zakłócenia radioelektroniczne szumowe. Rozpoznano typy samolotów: F-4, TORNADO i ALPHA JET.

Naloty wykonywane były głównie z kierunku zachodniego.

LSL śmigłowcami Bo-105 wykonywało ataki z terenu własnego na czołgi oraz środki OPL z bardzo małych wysokości przy użyciu pocisków rakietowych i broni pokładowej.

2. "WSCHODNI"

5 DPanc w godzinach rannych 20.5 przechodzi do natarcia w pasie - jak kalka, załącznik do założenia.

Dowódca 5 DPanc zdecydował: "uderzeniem dwóch pułków czołgów w godzinach rannych 20.5 przełamać obronę nieprzyjaciela na odcinku: .....: rozbić siły główne na odcinku przełamania, wprowadzić do walki kolejny pułk, rozbić pododdziały 1 BZ i w zadaniu bliższym opanować rubież: .....

Współdziałając z 10 DZ wprowadzić do walki drugi rzut, z marszu rozbić odwód 1 DPanc /NZ/ i w zadaniu dnia opanować rubież: ..... . Ugrupowanie bojowe w dwa rzuty, główny kierunek uderzenia w zadaniu bliższym na prawym skrzydle, w zadaniu dnia w centrum ugrupowania".

Szef OPL 5 DPanc zamierza główny wysiłek obrony przeciwlotniczej dywizji skupić na osłonie sił głównych w czasie ich rozwijania i wejścia do walki, osłonie kolejno wchodzących do walki sił, artylerii wsparcia oraz sił przechodzących do obrony. Gotowość bojowa systemu OPL dywizji 6.45 20.5.

5 prplot /ćwiczący/ wykonał marsz w składzie kolumn oddziałów 5 DPanc i do 16.00 19.5 przeszedł do osłony dywizji w nieplanowanym rejonie wyjściowym do natarcia.

3. Na korzyść oddziałów 5 DPanc działał będzie LM w ogólnym systemie OPL armii.

31 prplot swój główny wysiłek osłony koncentruje na osłonie głównego zgrupowania uderzeniowego armii, a pod koniec 20.5 na siłach odpierających przeciwuderzenie 3 DPanc /NZ/.

3 brt rozwija w pasie natarcia dywizji RPW-32 na okres wprowadzenia

5 DPanc do bitwy oraz RPW-34 na okres odpierania przeciwwuderzenia.
Na prawo - 11 paplot osłania DGA-11.

Na lewo - 20 paplot osłania siły główne dywizji podczas rozwinięcia i wejścia do walki.

8 paplot w godzinach rannych utracił zdolność bojową w 80%.

4. Szczegółowe położenie oddziałów i pododdziałów OPL - jak kalka, załącznik do założeń.

Sytuacja w pododdziałach 5 paplot zgodnie z zarządzeniami specjalistycznymi dokumentacji ćwiczenia.

III. DANE DODATKOWE

1. Faktyczne SD 5 DPanc /kierownictwa ćwiczenia/ czynne od 16.00 19.5 rozmieszczone w rejonie: .....
2. Ukompletowanie ćwiczących zgodnie ze stanem ewidencyjnym na dzień 18.5.
3. Zadanie bojowe zostanie postawione dowódcy 5 paplot osobiście przez dowódcę dywizji na SD 5 paplot po osiągnięciu gotowości bojowej do osłony 5 DPanc w rejonie wyjściowym, a ponadto sztab pułku otrzyma "Rozkaz bojowy dowódcy 5 DPanc do natarcia".

PRACA DO WYKONANIA:

1. Zapoznać stan osobowy pułku z sytuacją taktyczną w zakresie niezbędnym do wykonania zadań na etatowych stanowiskach służbowych.
2. Przygotować niezbędną ilość map ..... /godła/.
3. Odtwarzanie zdolności bojowej pułku w rejonie wyjściowym zakończyć do godz. 23.00 19.5.
4. Decyzję do osłony 5 DPanc w natarciu melduje dowódca 5 paplot na swoim SD o .....
5. Na okres ćwiczenia dowodzenie pozostałą częścią pułku w rejonie OC przekazać swojemu zastępcy - szefowi służb technicznych.

ZAŁĄCZNIKI:

Nr 1 .....

Nr 2 .....

.....

Nr 10 .....

/Uwaga: załączników 1-10 nie opracowywano/.

KIEROWNIK ĆWICZENIA

.....
/stopień, imię, nazwisko/

PLAN POZOROWANIA PRZECIWNIKA

w ćwiczeniu taktycznym 5 prplot ze strzelaniem amunicją bojową i raketami szkolnymi „KUB” w dniu 20.05.1984r.

1. SKŁAD I PODZIAŁ GRUPY POZORACJI

- A. Skład: plut. czołgów 52pcz, plut. piech. 51pcz, drużyna sap. 52pcz, druż. chem. 52pcz, drużyna dow. szefa OPL 54pz, drużyna rozpoznawcza kd szefa OPL 5DPanc
- B. Podział: Grupa 1 pozorowanie SNP 1DLM (drużyna dow. szefa OPL);
 2 pozorowanie Bo - 105 (dr. dowodz. szefa OPL 54pz);
 3 plut. piech. i dr. sap. oraz chem. 52pcz - pozorowanie działania nieprzyjaciela naziemnego.

NALOT GRUPY SAMOLOTÓW I Bo-105
 SYTUACJA POWIETRZNA Nr 5
 Atak: 5prplot, SD 5DPanc, 54pz oraz zajmującego rejon 52pcz
 Atak śmigłowców na 4brplot
 Podgrywka RSWP, model sterow.

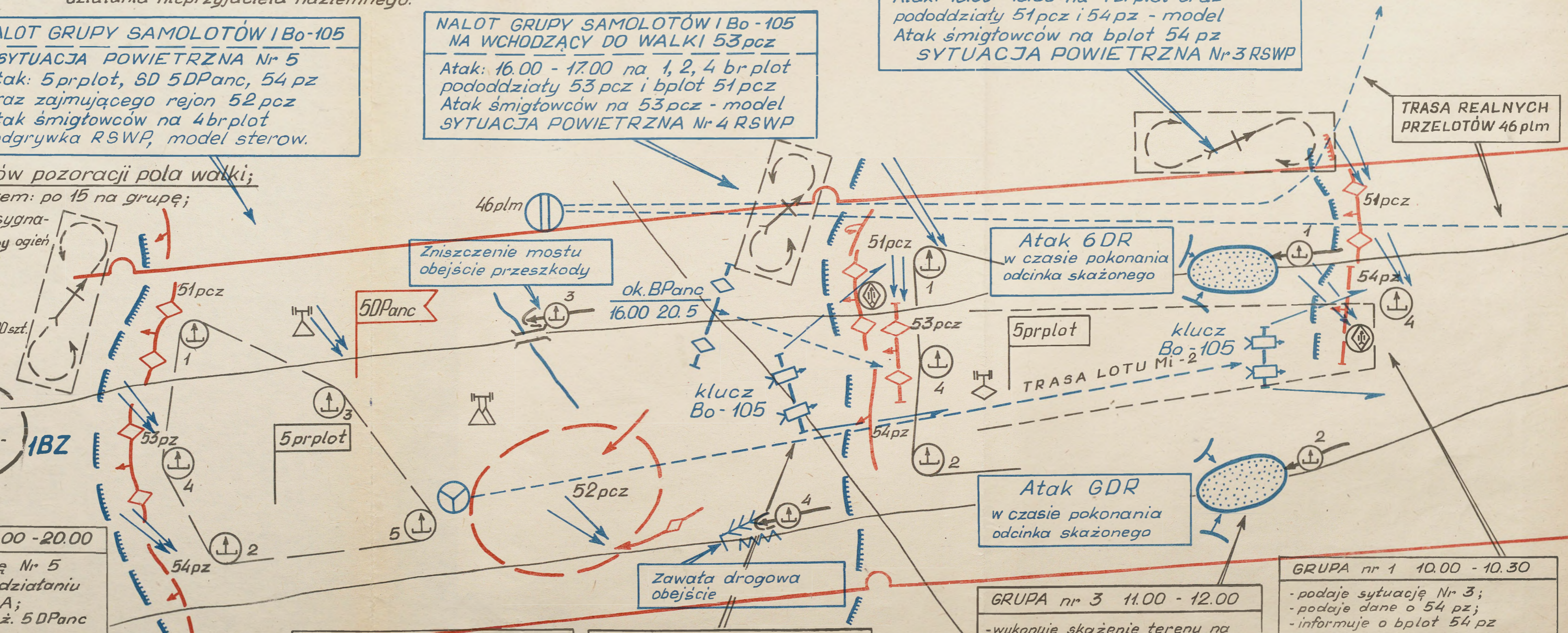
NALOT GRUPY SAMOLOTÓW I Bo-105 NA WCHODZĄCY DO WALKI 53pcz
 Atak: 16.00 - 17.00 na 1, 2, 4 brplot pododdziały 53pcz i bplot 51pcz
 Atak śmigłowców na 53pcz - model
 SYTUACJA POWIETRZNA Nr 4 RSWP

NALOT GRUPY SAMOLOTÓW NA 54pz
 Atak: 10.00 - 10.30 na 4 brplot oraz pododdziały 51pcz i 54pz - model
 Atak śmigłowców na bplot 54pz
 SYTUACJA POWIETRZNA Nr 3 RSWP

2. Podział środków pozoracji pola walki;

- petardy z lontem: po 15 na grupę;
- rakiety (naboje sygnałowe: biały i czerwony ogień po 10 na grupę);
- trotyl: 3 kg grupa 3-cia;
- 7.62 n. ślepe po 200szt. na grupę

Rejon zbiórki grup pozorujących
IBZ

GRUPA nr 1 19.00 - 20.00
 - podaje sytuację Nr 5
 - podaje dane o działaniu LM i środków 3A;
 - informuje o położ. 5DPanc

GRUPA nr 2 19.00 - 20.00
 - pozoruje atak na 51pcz i 54pz przechodzący do obrony

SYGNAŁ ZBIÓRKI: „Zorza”

GRUPA nr 1 16.00 - 17.00
 - podaje sytuację nr 4
 - pozoruje atak Bo - 105

GRUPA nr 3 16.00 - 17.00
 - pozoruje przeszkody na drodze dla 3 i 4 brplot

GRUPA nr 2 16.00 - 16.30
 - pozoruje atak Bo - 105 na 53pcz i środki OPL
 - wykonuje nalot na 1 i 4 brplot, ponawia atak na pododdziały 53pcz

GRUPA nr 3 11.00 - 12.00
 - wykonuje skażenie terenu na drodze marszu 1 i 2 baterii 5prplot
 - pozoruje atak GDR npla na maszerujące baterie

GRUPA nr 1 10.00 - 10.30
 - podaje sytuację Nr 3;
 - podaje dane o 54pz;
 - informuje o bplot 54pz

GRUPA nr 2 10.00 - 10.30
 - pozoruje atak Bo - 105 na 54pz i jego bplot;
 - pozoruje atak na 4 brplot
 - ponawia atak na 54pz

3. Sygnały dowodzenia pozoracją:

- przerwać ogień: „BARIERA” - czerwona rakietą;
- itd.

NALOT ZEŚRODKOWANY NA 5DPanc

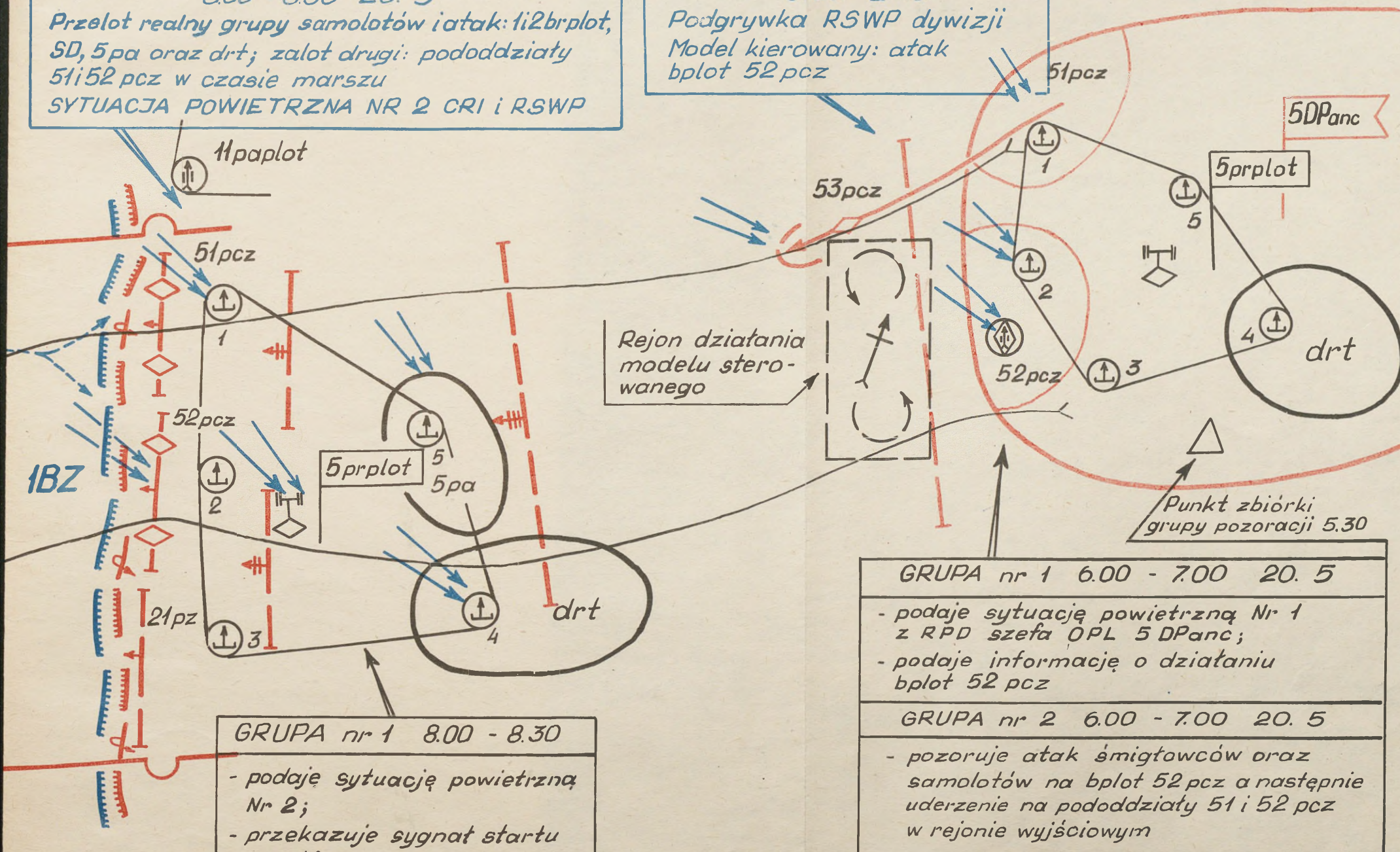
8.00 - 8.30 20.5

Przelot realny grupy samolotów iatak: 1i2brplot, SD, 5pa oraz drt; zalot drugi: pododdziały 51i52pcz w czasie marszu

SYTUACJA POWIETRZNA NR 2 CRI i RSWP

SYTUACJA POWIETRZNA Nr 1

6.30 - 6.45

Podgrywka RSWP dywizji
Model kierowany: atak bplot 52pcz**GRUPA nr 1 8.00 - 8.30**

- podaje sytuację powietrzną Nr 2;
- przekazuje sygnał startu dla 46 plm;
- podaje sytuację CRI;
- przekazuje dane o działaniu oddziałów 5DPanc

GRUPA nr 1 6.00 - 7.00 20.5

- podaje sytuację powietrzną Nr 1 z RPD szefa OPL 5DPanc;
- podaje informację o działaniu bplot 52pcz

GRUPA nr 2 6.00 - 7.00 20.5

- pozoruje atak śmigłowców oraz samolotów na bplot 52pcz a następnie uderzenie na pododdziały 51 i 52pcz w rejonie wyjściowym

POMOCNIK KIEROWNIKA ĆWICZENIA
d/s pozorowania przeciwnika

(stopień, imię i nazwisko)

4. Organizacja łączności pozoracji:
(tabela danych radiowych)

ROZKAZ DOWÓDCY 5 DYWIZJI PANCERNEJ

Nr pf ..... z dnia ..... 1984 r.

w sprawie zorganizowania i przeprowadzenia ćwiczenia taktycznego z 5 pułkiem rakiet przeciwlotniczych

Zgodnie z "Planem szkolenia wojsk 5 DPanc na 1984 r." w dniach 19-20.5.1984 r. zostanie przeprowadzone ze sztabem i pododdziałami 5 prplot jednostronne ćwiczenie taktyczne ze strzelaniem rakietami szkolnymi i pozorowanym przeciwnikiem na temat: "ORGANIZACJA I PROWADZENIE DZIAŁAŃ BOJOWYCH prplot W OSŁONIE ODDZIAŁÓW DPanc W NATARCIU". Ćwiczeniem kierował będę osobiście. W celu właściwego przygotowania i sprawnego przeprowadzenia ćwiczenia

r o z k a z u j ę :

1. Do składu kierownictwa ćwiczenia i osób funkcyjnych wyznaczam^{1/}:

A. Zastępcy kierownika ćwiczenia:

a/ ds. politycznych - zastępca szefa wydziału politycznego;

b/ ds. tyłowych - zastępca kwatermistrza 5 DPanc;

c/ ds. technicznych - szef służby uzbrojenia i elektroniki dywizji;

d/ ds. obrony przeciwlotniczej - szef OPL 5 DPanc.

B. Sztab ogólnowojskowy kierownictwa ćwiczenia:

- szef sztabu 5 DPanc;

- zastępca szefa wydziału operacyjnego;

- szef wydziału rozpoznawczego;

- oficer operacyjny wydziału operacyjnego dywizji;

- kreślarz z wydziału operacyjnego.

C. Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. pozorowania przeciwnika - oficer wydziału rozpoznawczego dywizji.

D. Pomocnik kierownika ćwiczenia ds. sytuacji terenowej i główny rozjemca ogniowy /na okres strzelania rakietami szkolnymi i amunicją bojową/ - zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych.

E. Szefowie rodzajów wojsk i służb kierownictwa ćwiczenia - wyznaczam nw. wydziały: polityczny, techniczny, kwatermistrzostwo, służba zdrowia, OPL, ewidencyjno-kadrowy oraz WSW.

1/ Patrz schemat nr 3

- F. Zespół kontrolno-badawczy:
- szef służb technicznych dywizji;
  - st. pomocnik szefa OPL dywizji;
  - szef wydziału łączności dywizji.
2. Ćwiczenie prowadzone będzie: w rejonie poligonu DRAWSKO-POMORSKIE w kierunku: ZŁOCIENIEC, DRAWSKO-PROSTYNIA - KALISZ POMORSKI.
3. Do składu ćwiczących wydzielić:
- a/ 5 prplot w składzie: dowództwo, sztab, cztery baterie rakiet przeciwlotniczych /bez jednego plutonu/, bateria dowodzenia, bateria techniczna, niezbędne elementy służb technicznych i kwatremistrzowskich /wyznaczy dowódca 5 prplot/;
  - b/ kcz z 51 pcz /w składzie dwóch plutonów czołgów/tylko na okres realizacji zadania bliższego;
  - c/ bateria przeciwlotnicza i drużyna dowodzenia szefa OPL 51 pcz;
  - d/ dywizjon artylerii 51 pcz /bez jednej baterii/ na okres wprowadzenia dywizji do walki;
  - e/ kompania dowodzenia szefa OPL dywizji /bez jednej RSWP/;
  - f/ pododdziały pozoracji w składzie:
    - pluton piechoty z 51 pcz, drużyna z plutonu chemicznego kompanii chemicznej 51 pcz;
    - 5 samochodów i śmigłowiec z 46 plm;
    - drużyna dowodzenia szefa OPL z 52 pcz;
  - g/ strzelania amunicją bojową zorganizować dla:
    - baterii przeciwlotniczej 51 pcz i drużyn przeciwlotniczych z pododdziałów 5 prplot do makiet śmigłowców ppanc według zadania nr 4a;
    - dwóch baterii rakiet przeciwlotniczych rakietami szkolnymi /pozostałe baterie strzelanie "nieme"/.
4. W ćwiczeniu przyjąć umowną nazwę stron:
- wojska własne: "WSCHODNI";
  - wojska przeciwnika: "ZACHODNI".
5. Pododdziały pozoracji oznakować:
- zgodnie z "Instrukcją o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" sygn. Szkol. 520/76 załącznik 1, punkt 2 i 3, s.95-96.
6. W celu utrzymania gotowości bojowej w czasie ćwiczeń:
- a/ szef sztabu dywizji:
    - wydzielić niezbędną ilość środków łączności kierownictwa ćwiczenia z dyżurną służbą operacyjną dywizji;
    - opracować "wkładkę aktualizującą" do "Planu osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej";

- b/ kwatermistrz dywizji: przewidzieć niezbędną ilość samochodów z 5 bzaop do ewakuacji zapasów ruchomych 5 prplot w wypadku wprowadzenia stanu pełnej GB dla całej dywizji.
7. W celu właściwego przygotowania dowódców, sztabów i pododdziałów do ćwiczenia:
- a/ zastępcy dowódcy dywizji ds. politycznych: całokształt pracy partyjno-politycznej i profilaktycznej nacelować na zapewnienie utrzymania wysokiego stanu dyscypliny i porządku wojskowego w czasie ćwiczenia oraz zapobiegania wypadkom nadzwyczajnym i szkodom w mieniu państwowym i prywatnym ludności cywilnej w rejonie ćwiczeń;
- b/ szef sztabu dywizji:
- do 5.5.84 r. przygotować i przeprowadzić trening sztabowy z dowództwem, sztabem prplot oraz szefostwem OPL dywizji na temat: "Działania bojowe prplot podczas marszu i wejścia DPanc do walki";
  - w porozumieniu z moimi zastępcami opracować "Plan przeprowadzenia sprawdzianu dopuszczenia do ćwiczenia oddziałów i pododdziałów biorących udział w ćwiczeniu". Plan przedstawić mi do zatwierdzenia 8.5.84 r. Zakres sprawdzenia zgodnie z "Instrukcją o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" punkt 70, strona 90-94. Jako działy priorytetowe sprawdzenia przyjąć: szkolenie raketowo-specjalne, stan techniczny sprzętu i uzbrojenia, głównie środków rozpoznania radiolokacyjnego, dowodzenia i łączności;
- c/ zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych:
- osobiście przewodniczyć komisji przeprowadzającej sprawdzian dopuszczenia do ćwiczeń;
  - sprawdzian przeprowadzić w dniach 13-14.5, zorganizować szkolenie członków komisji prowadzącej sprawdzian;
- d/ kwatermistrz dywizji i zastępca - szef służb technicznych dywizji:
- w ramach prowadzenia sprawdzianu dopuszczenia do ćwiczenia dokonać kontroli stanu technicznego wozów bojowych i pojazdów mechanicznych, stacji radiolokacyjnych i łączności oraz stanu uкомплектовania wyposażenia indywidualnego żołnierzy;
- e/ szef OPL dywizji:
- poprzez dowódcę wojsk OPL OW uzgodnić sposób i terminy realizacji zabezpieczenia pozoracji przez samoloty i śmigłowce 46 plm;

- przeprowadzić szkolenie z pododdziałami pozorowania przeciwnika w zakresie potrzeb OPL oraz strzelań szkolnych i amunicją bojową;
  - opracować niezbędną dokumentację w zakresie sytuacji powietrznych podgrywanych przez CRI oraz RSWP dywizji;
- f/ dowódcy oddziałów i samodzielnych pododdziałów biorących udział w ćwiczeniach:
- prowadzony przez szefa sztabu dywizji trening sztabowy poprzedzić pracą na technicznych środkach dowodzenia, szczególnie w zakresie zbierania informacji i przekazywania zadań dla podwładnych;
  - w ramach zorganizowanej pracy samokształceniowej kadry sprawdzić znajomość zasad planowania i prowadzenia działań bojowych, a w wypadku stwierdzenia braku znajomości przeprowadzić dodatkowe szkolenie.

8. Limity zużycia kilometrów, zabezpieczenie materiałowo-techniczne i metodyczne oraz przestrzeganie zasad tajnego dowodzenia:

a/ ustalam następujące limity wykorzystania kilometrów w czasie ćwiczenia:

Lp.	Wyszczególnienie	Kierownictwo ćwiczenia	Ćwiczące wojska	Pododdziały pozoracji
1.	Czołgi	-	100	50

b/ ustalam następujące limity zużycia środków pozorowania pola walki i amunicji:

Lp.	Wyszczególnienie	Ćwiczące pododdziały	Pododdz. pozoracji	Razem
1.	7,62 mm nb wz. 43	680	500	1180

c/ zabezpieczenie materiałowe realizować w oparciu o zgromadzone zapasy doraźne, a ponadto:

- przygotować niezbędną ilość namiotów do pracy i odpoczynków kierownictwa ćwiczenia;

- zapewnić wyżywienie dla wszystkich żołnierzy biorących udział w ćwiczeniu wg należności Z+Dk /dla służby zasadniczej Z+Do/;
- gorącą strawę wydawać nie mniej niż dwa razy dziennie;
- żołnierzy nie mogących korzystać z racji dziennej "Z" wyposażyć w racje "S";
- ubiór ćwiczących: polowy z kompletnym wyposażeniem i uzbrojeniem; kierownictwo ćwiczenia - w czapkach polowych, mapniki. Oznakowanie kierownictwa zgodnie z instrukcją Szkol. 520/76, punkt 1, s. 95;

d/ zabezpieczenie medyczne ćwiczenia:

- kwatermistrz dywizji wydzielić dla zabezpieczenia kierownictwa ćwiczenia jedną sanitarkę z lekarzem 5 bmed;
- dowódca 5 prplot zorganizować zabezpieczenie medyczne dla ćwiczących w oparciu o etatowy pluton medyczny;
- dowódca 51 pcz wydzielić dla zabezpieczenia pozoracji jedną sanitarkę z lekarzem;

e/ zabezpieczenie techniczne realizować wydzielając niezbędną ilość sił i środków z 5 brem oraz w oparciu o kompanię remontową 5 prplot i 51 pcz:

f/ tajne dowodzenie:

cały stan osobowy biorący udział w ćwiczeniach ściśle przestrzegać zasad tajnego dowodzenia, a ponadto szef sztabu:

- zorganizować nasłuch radiowy w S/R i K/R wydzielając niezbędne środki z błącz oraz krrel 5 batalionu rozpoznawczego;
- dostarczyć ćwiczącym dokumenty czynnej łączności radiowej do 17.5.84 r.

9. Zapobieganie stratom i szkodom oraz przestrzeganie zasad bezpieczeństwa w czasie ćwiczeń:

a/ do ustalania wielkości przypadkowych strat i szkód w czasie ćwiczenia powołują komisję w składzie:

- przewodniczący - szef służby finansowo-bankowej;
- członkowie - radca prawny dywizji;
- oficer operacyjny dywizji;

b/ cały stan osobowy biorący udział w ćwiczeniu przestrzegać zasad bezpieczeństwa określonych w "Instrukcji o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych" Szkol. 520/76, zał.2, s. 97-106 oraz w programach strzelań PSS-76 i PSCz-74. Dowódcy oddziałów i samodzielnych pododdziałów przeprowadzić szkolenie w wymiarze trzech godzin lekcyjnych, które zakończyć egzaminem dla ćwiczących.

10. Czas gotowości kierownictwa ćwiczenia i podległych mu zespołów
do rozpoczęcia ćwiczenia 8,00 19.5.84 r.

DOWÓDCA 5 DYWIZJI PANCERNEJ

.....
/stopień, imię i nazwisko/

- Wzór -

Załącznik nr 9

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI WOJSK OPL

ZATWIERDZAM
SZEFE KATEDRY TAKTYKI WOPL

T A J N E
Egz.nr .....

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Tylko dla nauczycieli
akademickich

AUTOR ĆWICZENIA

/stopień, imię i nazwisko/

ĆWICZENIE GŁÓWNE NR 104/G

Temat:

NATARCIE PUŁKU

Opracowanie metodyczne

Kierownik Zakładu Taktycznego

.....
/stopień, imię i nazwisko/

WARSZAWA

Marzec

1984

SPIS TREŚCI

Lp.	Wyszczególnienie	Strona
1.	Wytyczne szefa katedry do opracowania metodycznego ćwiczenia	
2.	Układ zajęć	
3.	Sytuacja obrony przeciwlotniczej /11.00 19.5/	
4.	Zarządzenie do OPL 5 DPanc	
5.	Opracowanie metodyczne zajęcia 5	
6.	Opracowanie metodyczne zajęcia 25	
7.	Opracowanie metodyczne zajęcia 33	
8.	Sytuacja obrony przeciwlotniczej /15.00 20.5/	
9.	Załączniki: nr 1 - "Mapa robocza szefa OPL" nr 2 - "Sytuacja taktyczna podczas kierowania walką" - kalka nr 3 - "Legenda do mapy roboczej"	

1. WYTYCZNE SZEFA KATEDRY DO OPRACOWANIA METODYCZNEGO ĆWICZENIA

I. Temat: "OBRONA PRZECIWLOTNICZA PUŁKU W NATARCIU".

W ćwiczeniu nr 104/G opracować metodycznie trzy zajęcia dla wszystkich grup WWL; podane w "Planie tematycznym" I Kursu Wojsk Lądowych.

II. Zagadnienia szkoleniowe i cele zajęć:

zajęcie nr 5 "Wypracowanie i meldowanie przez szefa OPL danych do decyzji dowódcy pułku".

cele szkoleniowe: - nauczyć słuchaczy praktycznego stosowania wiedzy teoretycznej w planowaniu OPL pułku w natarciu;

- metody wypracowania przez szefa OPL danych do decyzji dowódcy pułku.

Zagadnienia: 1. Ocena sytuacji /ŚNP i wojska własne/.

2. Meldowanie danych do decyzji dowódcy pułku.

Zajęcie nr 25 "Organizacja OPL pułku w natarciu".

Cel szkoleniowy: nauczyć słuchaczy w roli szefa OPL pułku, realizacji przedsięwzięć związanych z przygotowaniem pododdziałów przeciwlotniczych pułku do prowadzenia walki.

- Zagadnienia:
1. Organizacja i funkcjonowanie podsystemu ognia przeciwlotniczego w pułku.
  2. Organizacja i funkcjonowanie podsystemu rozpoznania nieprzyjaciela powietrznego.
  3. Organizacja dowodzenia OPL pułku.

W zajęciu tym główny nacisk położyć na organizację i funkcjonowanie podsystemu ognia.

Zajęcie nr 33 "Kierowanie obroną przeciwlotniczą pz".

Cel szkoleniowy: nauczyć słuchaczy prowadzenia ciągłej oceny sytuacji w aspekcie ognia i manewru pododdziałami.

- Zagadnienia:
1. Ocena sytuacji w toku działań pz.
  2. Meldowanie danych do decyzji.
  3. Postawienie zadań bojowych dla bplot.
  4. Prowadzenie dokumentów bojowych przez szefa OPL pułku.

Zajęcie nr 33 prowadzić metodą inscenizacji, kładąc główny nacisk na prowadzenie oceny sytuacji podczas zmian na polu walki. Opracowanie metodyczne przedstawić do zatwierdzenia 20.5.84 r.

Szef Katedry Taktyki WOPL

.....
/stopień, imię i nazwisko/

2. UKŁAD ZAJĘĆ:

Lp.	Nr zajęcia	Temat	Ilość godz. w ar.	
			OPL	pozostałe
1.	5	Wypracowanie i meldowanie przez szefa OPL danych /propozycji/ do decyzji dowódcy pułku	4	2
2.	25	Organizacja OPL pułku w natarciu	2	2
3.	33	Kierowanie OPL pułku w toku natarcia	2	1
Razem godzin			8	5

3. SYTUACJA OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ

Opracowując sytuacje OPL /na określoną godzinę/ w poszczególnych punktach należy zawrzeć treści w zakresie:

1. Informacje o działalności ŚNP /lotnictwo rozpoznawcze, taktyczne lotnictwo myśliwskie, lotnictwo sił lądowych/.

2. Działanie sił i środków obrony przeciwlotniczej szczebla nadrzędnego na korzyść oddziałów /pododdziałów/ ćwiczących, w tym: rejon i czas skupienia głównego wysiłku osłony przez nadrzędny system OPL, działania bojowe oddziału rakiet przeciwlotniczych - położenia i czas gotowości bojowej oraz rejon rozwinęcia i czas rozpoczęcia pracy przez środki rozpoznania radiolokacyjnego szczebla przełożonego. W punkcie tym podaje się również ustalone informacje o działaniu sąsiednich systemów obrony przeciwlotniczej.
3. Zadanie, położenie i stan wyposażenia poszczególnych pododdziałów przeciwlotniczych szczebla ćwiczącego /zaopatrzenie w rakiety przeciwlotnicze wyszczególniamy w sztukach, zaś amunicję przeciwlotniczą w jednostkach ognia/.
4. Obowiązujące zasady współdziałania naziemnych środków OPL z własnym LM.
5. Sposób korzystania z informacji o sytuacji powietrznej ze środków rozpoznania radiolokacyjnego.
6. Praca do wykonania przez ćwiczących:
  - w zakresie studiowania literatury;
  - czynności do wykonania w toku samokształcenia;
  - do realizacji jakich przedsięwzięć mają być gotowi ćwiczący w toku zajęć.

Treść sytuacji OPL podpisuje osoba opracowująca ją i jej bezpośrednio przełożony.

4. ZARZĄDZENIE DO OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ

Na szczeblach taktycznych szef OPL opracowuje dwa zarządzenia, jednolite w układzie punktów, lecz różne w treści: "zarządzenie do obrony przeciwlotniczej dywizji" - kierowane do dowódców ogólnowojskowych oddziałów do wykorzystania przez szefów OPL tych oddziałów i sztabów ogólnowojskowych oraz "zarządzenie bojowe dywizji" kierowane do dowódcy oddziału rakiet przeciwlotniczych.

Część wstępna treści tych zarządzeń zawiera ocenę prawdopodobnego działania ŚNP, a także informacje o aktualnych zadaniach, położeniu i sposobie wykorzystania sił i środków OPL w systemie obrony przeciwlotniczej wyższych szczebli.

Po zwrocie: "dowódca dywizji rozkazał" w kolejnych punktach ujmuje się :

1. Zadanie bojowe dla oddziałów /pododdziałów/ przeciwlotniczych.
2. Skupienie głównego wysiłku rozpoznania.
3. Wskazówki w zakresie prowadzenia ognia przeciwlotniczego do czasu wyjścia z rejonu wyjściowego /alarmowego/.

4. Wskazówki w zakresie prowadzenia ognia na okres marszu, rozwinięcia i wejścia do walki osłanianego oddziału /pododdziału/.
5. Przydział rakiet i amunicji przeciwlotniczej.
6. Sygnały dowodzenia.
7. Miejsce rozwinięcia, czas pracy i oś planowanego przesunięcia PD oraz terminy składania meldunków.

Zarządzenia podpisuje szef sztabu dywizji i szef obrony przeciwlotniczej.

5. OPRACOWANIE METODYCZNE ZAJĘĆ /Wzór/

A. Zajęcie nr .....

I. Temat zajęcia: .....

II. Cele zajęcia: .....

III. Czas: .....

IV. Zagadnienia szkoleniowe i podział czasu:

1. ....

2. ....

3. ....

V. Wskazówki organizacyjno-metodyczne:

- forma /metoda/ zajęć;
- przedsięwzięcia realizowane w czasie instruktazu;
- czynności szkolonych i sposób ich realizacji w toku pracy samo-szkoleniowej;
- literatura obowiązująca i nadobowiązkowa.

VI. Przebieg zajęcia:

1. Wprowadzenie do zajęć:

- zapoznanie z tematem i celem zajęć;
- pytania kontrolne;
- czas operacyjny i etap pracy dowódcy /szefa/.

2. Ocena sytuacji /proponowane rozwiązanie/;

a/ ocena nieprzyjaciela:

- wpływ nieprzyjaciela naziemnego na użycie ŚNP i działalność oddziałów /pododdziałów/ przeciwlotniczych wojsk własnych;
- przynależność i typy ŚNP;
- liczba, gęstość i wysokość działania ŚNP w przewidywanych nalotach;
- prawdopodobne rubieże i czas wykonania nalotów przez ŚNP na osłaniane obiekty;

- prawdopodobne kierunki skrytego podejścia i ataku oraz rubieże ogniowe śmigłowców przeciwpancernych nieprzyjaciela;
  - prawdopodobne sposoby pokonywania systemu OPL przez samoloty i śmigłowce nieprzyjaciela;
  - wnioski ostateczne z oceny zagrożenia oddziałów /obiektów/ przez ŚNP nieprzyjaciela;
- b/ ocena oddziału osłanianego jako obiektu ataków ŚNP nieprzyjaciela:
- rola, ważność i sposób działania elementów ugrupowania bojowego oddziału w poszczególnych etapach walki i stopień ich wrażliwości na ataki z powietrza;
  - potrzeby, możliwości i zakres powszechnej OPL w pododdziałach na okres walki;
  - położenie oddziału /obiektu osłony/ oraz sposób jego użycia w toku działań bojowych;
  - wpływ warunków terenowych na stopień zagrożenia przez ŚNP nieprzyjaciela;
- c/ ocena sąsiadów i środków współdziałających:
- skład, ugrupowanie bojowe i zadania;
  - możliwości wykorzystywania informacji o zagrożeniu z powietrza;
  - warunki współdziałania i sposób jego realizacji.

3. Ocena sił i możliwości własnych:

- położenie, stan i możliwości bojowe własnych oddziałów /pododdziałów/ przeciwlotniczych;
- potrzeby i możliwości w zakresie ugrupowania;
- potrzeby i możliwości w zakresie manewru;
- możliwości zorganizowania podsystemu rozpoznania, ognia i dowodzenia;
- przedsięwzięcia w zakresie walki ze śmigłowcami;
- możliwości i potrzeby w zakresie zaopatrzenia;
- wpływ stanu moralno-politycznego na możliwość realizacji zadania bojowego;
- wnioski z oceny sił własnych:
  - 1/ gdzie, kiedy i kto koncentruje swój wysiłek osłony;
  - 2/ sposób użycia oddziału /pododdziału/ przeciwlotniczego;
  - 3/ przedsięwzięcia w zakresie walki ze śmigłowcami;
  - 4/ stopień gotowości poszczególnych pododdziałów w kolejnych okresach działań;
  - 5/ sposób pozyskiwania informacji o sytuacji powietrznej;

6/ sposób dowodzenia oddziałem /pododdziałami/ w toku realizacji zadania bojowego:

7/ sposób odtworzenia zdolności bojowej i realizacji zaopatrzenia w toku walki,

4. Meldowanie danych do decyzji dowódcy

- czas operacyjny: .....

- komu i gdzie melduje dane szef OPL .....

- treść meldunku:

1. Wniósłki z oceny zagrożenia przez ŚNP.
2. Wpływ działań bojowych oddziałów /pododdziałów/ przeciwlotniczych sąsiadów oraz elementów systemu OPL szczebla nadrzędnego.
3. Skład i stan bojowy własnych oddziałów /pododdziałów/ do organizacji obrony przeciwlotniczej.
4. Zamiar OPL i sposób jego realizacji.
5. Przedsięwzięcia w zakresie rozpoznania ognia, współdziałania, powszechnej obrony przeciwlotniczej oraz dowodzenia.
6. Stan zaopatrzenia i sposób jego realizacji.
7. Prośby kierowane do dowódcy /sztabu/.

5. Omówienie zajęć:

- podkreślenie głównego problemu /celu/ zajęć;

- ocena przygotowania i przebiegu ćwiczenia;

- zadania na samokształcenie słuchaczy.

Jeżeli w toku danego zajęcia zamierza się jedno /kilka/ zagadnienie przeprowadzić metodą grupowo-problemową to opracowując rozwiązanie metodyczne należy:

1. Określić cel - np.: "poprzez stworzenie sytuacji problemowych doprowadzić do wyrobienia umiejętności doboru i stosowania metod oceny sił własnych".
2. Określić zakres instruktażu dla szkolonych:
  - wykaz literatury dotyczącej metod heuzystycznych;
  - podział słuchaczy na grupy problemowe;
  - określić treść poszczególnych problemów, czas na ich rozpatrzenie, zakres czynności wykładowcy i szkolonych.
3. Opracować dla słuchaczy instrukcję rozwiązywania problemów formułując treść problemu i sposób "podejścia" do jego rozwiązania, np.:
problem nr 1: "jaki jest cel prowadzenia oceny sił własnych?"
Wskazania: rozpatrując powyższy problem zastanówcie się:

a/ Kto rozpatruje dane o siłach własnych?

b/ Dla kogo są potrzebne te dane?

c/ Po co /do czego/ potrzebne są dane o siłach własnych?

3. Opracować proponowane rozwiązanie metodycznie i merytorycznie każdego z wybranych problemów.

OPRACOWAŁ :

.....

SPRAWDZIŁ :

.....

DOWÓDCA ... prplot

ZARZĄDZENIE BOJOWE... DZ Nr 01

SD ... /miejsce, współrzędne/, ... /godzina, data/, mapa ... /skala i wydanie/.

1. W pasie natarcia dywizji bronię się pododdziały ..... /numery brygad i ZT nieprzyjaciela/ na rubieży: .....
Działania bojowe nieprzyjaciela wspiera TLM z ..... DLT w sile ..... samolotów oraz LSL ze składu ..... KA w sile ..... śmigłowców bojowych.
W dniu ..... od godziny ..... lotnictwo rozpoznawcze samolotami ..... i bezpilotowymi środkami typu ..... może rozpoznawać ..... działając ..... /skład i charakterystyczne parametry/.
Lotnictwo myśliwsko-bombowe w czasie od .... pod osłoną zakłóceń /rodzaj i sposób prowadzenia/ może wykonywać naloty na ... /obiekty/ w celu ..... /prawdopodobny cel działania/. W czasie /okresie/ ..... oczekiwać należy nalotu ześrodkowanego w sile ..... /skład, charakterystyka sposobu działania, parametry/. W pozostałych okresach mogą być wykonywane naloty grup w składzie ..... na wysokościach ..... /obiekty, nalotów/. Ataki mogą być wykonywane ..... /typ samolotu, parametry, środki rażenia, prawdopodobne skutki/.
Lotnictwo sił lądowych, śmigłowcami ... /typ, charakterystyka działania, parametry/ może atakować ..... /obiekty, środki rażenia, rubieże ogniowe, prawdopodobne skutki ataków/.
Najbliższe lotniska znajdują się w rejonie: ..... lądowiska śmigłowców w rejonie .....
Prawdopodobny główny kierunek nalotów lotnictwa: .....
śmigłowców: .....
2. a/ Lotnictwo myśliwskie działające w systemie OPL .... /numer armii/ zwalcza cele powietrzne bez ograniczeń do rubieży: .....
Ze strefy dyżurowania ..... /miejscowości, skład grupy, wysokość i czas pobytu/ zwalcza cele we współdziałaniu z ..... /oddziały/, według zasady ..... /podać zasadę współdziałania/. Korytarz przelotów: prawa granica: .....; lewa granica: .....

- Wlot do korytarza na wysokości - ....., powrót ze strefy .....
- b/ ..... prplot od ..... /godzina, data/ wspiera działania ..... /ZT, obiekt osłony/ ze stanowisk startowych w rejonach: ..... /rejon rozwinięcia, współrzędne/.
Zwalcza cele powietrzne od wysokości .....
- c/ RPW .... /numer/ od ..... /terminy/ rozwinięte w rejonie ..... /miejscowość, współrzędne/ powiadania w S/R nr ... na częstotliwości .....
- d/ na prawo: ..... /oddział przeciwlotniczy/ osłania ..... /obiekt osłony, terminy, rejon/; na lewo: ..... /j.w./;
3. Zadaniem oddziału i pododdziałów przeciwlotniczych dywizji jest ..... /co osłonić, w jakich okresach/ we współdziałaniu z ..... /wymienić/.
- Z a m i e r z a m : we współdziałaniu z LM i ..... prplot ..... armii wzbronąć wykonywania nalotów na oddziały i pododdziały ..... DZ podczas: ..... /okresy walki/ niszczyć SNP na podejściach do atakowanych obiektów. Nalot ześrodkowany odeprzeć siłami pułku rakiet przeciwlotniczych i części sił baterii przeciwlotniczych oddziałów ogólnowojskowych. W pozostałych okresach naloty grup odierać dyżurnymi środkami OPL dywizji. Główny wysiłek walki z SNP koncentrować w sektorze: ..... /podać granice sektora/. Do osłony sił głównych dywizji w okresie rozwijania i wejścia do walki wykorzystać ..... prplot i baterie przeciwlotnicze ..... /numery pułków/. Do osłony drugiego rzutu /OW/ wykorzystać część sił ..... prplot i baterie przeciwlotnicze ..... W toku walki pododdziały przeciwlotnicze dywizji przesuwac bateriami w ugrupowaniu bojowym osłanianych oddziałów /pododdziałów/.
4. Dowódca dywizji rozkazał:
- a/ ... prplot we współdziałaniu z ..... osłonić ..... /obiekty i okres osłony/ oraz ..... /obiekt i czas/;
- b/ od rubieży ..... do rubieży ..... /w rejonie, w okresie/ zwalczać cele powietrzne w całym przedziale wysokości współdziałając z LM poprzez PNWC /według zasady/, a od rubieży: ..... powyżej ..... m tylko wskazane z PD. W pierwszej kolejności niszczyć samoloty stosujące zakłócenia, lecące na małej wysokości i śmigłowce przeciwpancerne;
- c/ główny wysiłek rozpoznania koncentrować na wykrywaniu nalotów w pasie ..... /podać granice/;
- d/ drogi marszu i manewru: .....

5. Normy zużycia rakiet i amunicji przeciwlotniczej na dzień .....:

- rakiet przeciwlotniczych ..... sztuk;

- amunicji przeciwlotniczej ..... jo.

Uzupełnienie rakiet i amunicji nastąpi ..... /rejon i terminy/.

6. Gotowość bojową do działań osiągnąć .....

Sygnaly dowodzenia: .....

7. PD OPL ... DZ rozwinięte w rejonie ..... czynne od .....

/godzina, data/. Os przesunięcia: ..... /miejscowość, współrzędne/.

Meldunki przedstawiać o: .....

SZEF OPL ... DZ

SZEF SZTABU ... DZ

.....
/stopień, imię, nazwisko/

.....
/stopień, imię, nazwisko/

- Wzór -

Załącznik nr
do oprac. metod.

T A J N E

Egz. nr ...

DOWÓDCA ... pz

ZARZĄDZENIE DO OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ ... DZ NR 01. SD .....
/miejscowość, współrzędne/ ..... /godzina, data/, mapa .....
/skala, wyd./

1. W pasie natarcia dywizji bronią się pododdziały .... BZ /NZ/. Linia styczności bojowej wojsk przebiega wzdłuż rubieży: .....
Działania bojowe nieprzyjaciela wspiera taktyczne lotnictwo myśliwsko-bombowe ... DLT w sile ..... samolotów oraz lotnictwo sił lądowych z .... KA /NZ/ w sile ..... śmigłowców ppanc.

a/ W dniu ..... od godziny ..... lotnictwo rozpoznawcze samolotami ..... /typy/ może prowadzić rozpoznanie ..... /obiekty rozpoznania/ działając pojedynczo i parami samolotów na wysokościach ..... i ..... m /podać wysokości/. Prawdopodobny kierunek rozpoznania ..... /miejscowość, współrzędne/:

b/ lotnictwo myśliwsko-bombowe w czasie od ..... pod osłoną zakłóceń radioelektronicznych ..... /rodzaj zakłóceń/ może wykonywać naloty na ..... /obiekty nalotów/ w celu .....

W okresie ..... /okres działań bojowych/ nieprzyjaciel może wykonać na dywizję nalot ześrodkowany siłami ..... /ilość samolotów lub eskadr/.

Obiektami ataków prawdopodobnie będą ..... /obiekty ataku/. Ataki wykonywane będą grupami w składzie ..... /ilość samolotów/ typu ..... /typy/, z wysokości ..... pod przykryciem zakłóceń radioelektronicznych ..... /rodzaj i częstotliwość zakłóceń/. Obiekty osłaniane przez pododdziały przeciwlotnicze mogą być atakowane ..... /sposób ataku/ po uprzednim obezwładnieniu systemu OPL. Prawdopodobne środki rażenia to: ..... /rodzaj środków zależnie od charakteru obiektu atakowanego/.

Przewidywane skutki uderzeń SNP ..... /zniszczenie, obezwładnienie/. W pozostałych okresach oddziały i pododdziały dywizji mogą być atakowane grupami samolotów w składzie

- do eskadry, a głównie podczas ..... /okresy walki/;
- c/ lotnictwo sił lądowych śmigłowcami typu ..... /typ śmigłowca/ działając w składzie ... /ilość śmigłowców/ na wysokości ..... m może niszczyć ..... /środki walki/ w okresie ..... /okresy walki/. Prawdopodobne skutki ataków ..... /ilość zniszczonych środków walki - czołgi, transportery/;
- d/ najbliższe lotniska nieprzyjaciela wykryto w rejonach ..... /miejscowości, współrzędne/, lądowiska śmigłowców ..... /miejscowości, współrzędne/.
- Najbardziej prawdopodobne kierunki nalotów lotnictwa: ..... /miejscowości, współrzędne/, rubieże ogniowe śmigłowców ppanc ..... /miejscowości, współrzędne/.
2. a/ Lotnictwo myśliwskie działając w systemie OPL armii osłania oddziały ..... DZ ze strefy dyżurowania ..... /miejscowości, współrzędne/ siłami ..... /skład/, na wysokości ..... m w czasie od "G" ..... do "G" ..... ;
- b/ ..... prplot armii zwalcza cele powietrzne od wysokości ..... m. Najbliższe rejony stanowisk startowych: ..... /miejscowości i współrzędne/, od godziny ..... przewidywane w rejonach ..... ;
- c/ RPW ..... powiadamia w S/R nr ... na częstotliwości nr ... z rejonu ..... /współrzędne/;
- d/ na prawo: ..... prplot osłania siły główne ..... DPanc. Najbliższe stanowisko startowe w rejonie ..... /współrzędne/; na lewo: ..... prplot osłania siły główne ..... DZ. Najbliższe stanowiska startowe w rejonie ..... /współrzędne/.
- Z przodu: bateria przeciwlotnicza ..... pz osłania ..... bp z ..... pz z SO w rejonie ..... ;
- e/ korytarz przelotów lotnictwa bombowego w pasie:
 prawa granica: .....
 lewa granica: .....
 wlot do korytarza na wysokości ..... m,
 powrót na wysokości ..... m.
3. Zadaniem oddziału i pododdziałów przeciwlotniczych ..... DZ jest: we współdziałaniu z LM i prplot ..... A osłonić siły główne podczas ..... /okresy walki/.
- W toku walki osłonić ..... /obiekty/.
- Z a m i e r z a m : we współdziałaniu z LM i armijnym prplot wzbronąć wykonania nalotu ześrodkowanego ŚNP w okresie ..... /okres walki/ całością sił OPL dywizji. Naloty grupowe, podczas

..... /okresy walki/ odpierać częścią sił ..... prplot oraz baterią przeciwlotniczą, na kierunku której będzie wykonywany nalot. W okresach między nalotami ŚNP niszczyć środkami dyżurnymi. Śmigłowce ppanc nieprzyjaciela niszczyć częścią sił ..... prplot i całością środków organicznych zagrożonego oddziału. Główny wysiłek walki z ŚNP koncentrować w sektorze: prawa granica: ..... /miejsowość, współrzędne/; lewa granica: ..... /miejsowość, współrzędne/.

4. Dowódca dywizji rozkazał:

a/ ..... prplot osłonić ..... /obiekty/ w czasie ..... /okresy walki/ oraz ..... podczas ..... /okresy walki/.

Rejony stanowisk startowych: ..... /miejsowości, współrzędne/.

SD ..... prplot rozwinięte w rejonie ..... /współrzędne/, a następnie ..... /współrzędne/;

b/ obronę przeciwlotniczą ..... pz zorganizować we współdziałaniu z ..... prplot własnymi siłami, koncentrując swój główny wysiłek do osłony sił głównych pułku w okresach: ..... /okresy walki/.

Do wysokości ..... m zwalczać ŚNP bez ograniczeń. Powyżej - po rozpoznaniu jako niewątpliwy ŚNP lub atakujący osłaniany pododdział. W pierwszej kolejności niszczyć śmigłowce przeciwpancerne i samoloty lecące na bardzo małych wysokościach.

Do walki z samolotami i śmigłowcami na bardzo małych wysokościach utrzymać w każdej kompanii i baterii na czas przegrupowania jeden pluton, a w toku natarcia tylko w pododdziałach drugorzutowych. Na SD i w pododdziałach tyłowych nie mniej niż jeden pluton.

Do rozpoczęcia ataku w gotowości nr 1 mieć nie mniej niż połowę środków OPL; w czasie rozwijania się i wejścia pododdziałów do walki wszystkie środki.

Sektor odpowiedzialności bojowej: prawa granica: ..... /miejsowości, współrzędne/, lewa granica: ..... /miejsowości, współrzędne/.

Pułkowi na dzień ..... przydziela się:

- rakiet do zestawów S-1 ..... sztuk;
- rakiet do zestawów S-2 ..... sztuk;
- amunicji przeciwlotniczej ..... jo.

Uzupełnienie w rakiety i amunicję przeciwlotniczą nastąpi o
..... /godzina/ w rejonie ..... /miejsowość,
współrzędne/;

c/ sygnały dowodzenia:

.....
.....

Gotowość pododdziałów przeciwlotniczych do działań .....
/godzina, data/.

5. PD OPL ..... DZ rozwinięte w rejonie ..... /miejsowość, współ-
rzędne/. Os przesunięcia: ..... /miejsowość,
współrzędne/.

RSWP nr ..... wskazuje cele powietrzne w S/R nr ..... na czę-
stotliwości ..... z rejonu: .....
/miejsowość, współrzędne/.

Planowany rejon rozwinięcia RSWP nr ..... w rejonach: .....
..... /miejsowości, współrzędne/.

Ostrzeżenie oddziałów o zagrożeniu przez ŚNP realizuje PD OPL w
S/R ostrzeżenia na częstotliwości ..... /podać częstotliwość
sieci/.

6. Meldunki przedstawiać:

- terminowe: ..... /godzina z godziny/;
- dorażne: ..... /w przypadkach/.

SZEF OPL ... DZ

.....
/stopień, imię, nazwisko/

SZEF SZTABU ... DZ

.....
/stopień, imię, nazwisko/

Załącznik nr ...
do oprac. metod.

Egz.nr ....

- Wzór -

LEGENDA

do planu obrony przeciwlotniczej ... DZ
/do decyzji dowódcy .... prplot/.

I. WNIOSKI Z OCENY NIEPRZYJACIELA POWIETRZNEGO

1. Cel /zamiar/ działania nieprzyjaciela powietrznego.
2. Potencjał bojowy.

Rodzaj lotnictwa	Przynależność i typ samolotów	Stan w dniu	Przewidywana ilość SNP w rejonie wyjściowym	na okres wejścia do walki	w zadaniu bliższym	w zadaniu dnia	Razem
LR							
TLMB							
Razem							
LSL							
Ogółem							

3. SPOSÓB DZIAŁANIA

Rodzaj nalogu i objekty uderzeń	rejon wyjściowy nalogów	Ilość nalogów i ŚNP w nalocie	marsz i rozwinięcie nalogów	zadanie bliższe nalogów	zadanie dnia nalogów	ŚNP w nalocie
zmasowany						
ześrodkowany						
dobre grupy						
małe grupy						
LSL						
MTGL						
Obiekt ataku, oraz jego skutki						

II. ZAMIAŁ OBRONY PRZECIWIŁOTNICZEJ

- We współdziałaniu z .....
 a/ główny wysiłek obrony przeciwlotniczej skupić .....
 b/ naloły ześrodkowane od pierac ..... SNP zwalczać .....
 c/ oddział /pododdziały/ ugrupować .....
 d/ manewr wykonać .....
 e/ dowodzić .....

III. PODZIAŁ SIŁ I ŚRODKÓW

Oddział /pododdział/	OSA	S-1	S-2	ZU-23-2	RSWP	środk współdzia- łajscę
1	2	3	4	5	6	7
..... pz						
..... pz						
..... pz						
..... pcz						
..... pa						
..... drt						

IV. STAN, PRZYDZIAŁ I PODZIAŁ RAKIET I AMUNICJI PRZECIWILOTNICZEJ

Oddziały /pododdziały/	..... 1984 r.				..... 1984 r.			
	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4	OSA /S-60/ S-1 S-2 ZU-23-2 ZSU-23-4
.... prplot	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan
	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.
.... pz	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan
	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.
.... pz	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan
	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.
.... pz	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan
	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.
.... pcz	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan
	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.
.... koirr	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan
	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.
Razem	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan	stan
	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.	przydz.
rejon i termin uzupełnienia								

V. MOŻLIWOŚCI BOJOWE /EFEKTYWNOŚĆ OGNIOWA/

Rodzaj środka walki	Prognozowana ilość zniszczonych ŚNP w okresie /sztuk, %/ do czasu ataku ZT w zadaniu bliższym w zadaniu następnym	Razem
LM		
KRUG		
KUB		
środki sąsiada		
Razem środki współdziałaj.		
prplot		
bplot ... pz		
bplot ... pz		
bplot ... pz		
bplot ... pcz		
Razem środki ZT		
Ogółem w okresie		

VI. STOPNIE I TERMINY GOTOWOŚCI BOJOWEJ ORAZ ILOŚĆ ŚRODKÓW

Oddział /pododdział/	rejon wyjściowy	marsz	zadanie bliższe	zadanie następne	w ciągu nocy .../...
..... prplot					
..... pz					
..... pz					
..... pz					
..... pcz					
..... RPW					
..... RSWP					
..... RSWP					
RSWP ..... prplot					

VII. DOWODZENIE I WSPÓŁDZIAŁANIE

1. Zasady działania oddziałów /pododdziałów/ przeciwlotniczych w przypadku braku łączności z PD /SD/ OPL ZT /prplot/.

2. Sygnały:

a/ dowodzenia: .....

.....

.....

b/ współdziałania: - z lotnictwem myśliwskim;
- z innymi rodzajami lotnictwa;
- z sąsiednimi systemami OPL;
- z armijnym prplot;
- z osłanianym obiektem;
- wewnątrz własnego systemu.

SZEF OPL ... DZ
/DOWÓDCA ... prplot/

.....
/stopień, imię, nazwisko/

- Wzór -

~~SECRET~~
Egz.nr .....

SZEF OPL ... DZ /DPanc/

MELDUNEK BOJOWY DOWÓDCY ... prplot

Nr .... SD ..... /współrzędne/, mapa .....

1. Ocena działania nieprzyjaciela powietrznego:
  - a/ lotnictwo rozpoznawcze;
  - b/ taktyczne lotnictwo myśliwsko-bombowe;
  - c/ lotnictwo wojsk lądowych;
  - d/ zakłócenia radioelektroniczne;
  - e/ nowe środki napadu powietrznego.
2. Wyniki /rezultaty/ wykonywanych zadań:
  - a/ obiekty będące przedmiotem osłony;
  - b/ ilość wykrytych i rozpoznanych ŚNP;
  - c/ ilość ostrzelanych i zniszczonych ŚNP, ich rodzaj i typy;
  - d/ liczba /jo/ zużytych rakiet /amunicji/ plot.
3. Zamiar działania /podjęta decyzja/.
4. Stan zaopatrzenia w środki walki /rakiety, amunicja, mps, żywność/.
5. Prośby.

Załącznik: szkic ugrupowania bojowego /oleata/.

DOWÓDCA ..... prplot

.....
/stopień, imię, nazwisko/

ZESTAWIENIE DOKUMENTÓW ĆWICZENIA WOPL ORAZ ZAKRES PRAC
DYPLOMOWYCH /KURSOWYCH/

Nazwa dokumentu	Rodzaj ćwiczenia	Ćwiczenie dowódczo-sztabowe						Ilość		Uwagi
		ćwiczenie grupowe	trening sztabowy	óra wojenna	ćwiczenie szkoleniowe	ćwiczenie takt. z wojskami	ćwiczenie takt. z strzelaniem	stron	map	
Plan przygotowania ćwiczenia								3		
Rozkaz organizacyjny					x	x		4		
Plan przeprowadzenia ćwiczenia										
<u>A. Część graficzna</u>										
a/ zamiar stron /oper.takt./		x	x	x	x	x	x		1	
b/ położenie wyjściowe		x	x	x	x	x	x		1	
c/ zarys dynamiki walki		x	x	x	x	x	x		1	
<u>B. Część opisowa</u>		x	x	x	x	x	x	15		
a/ założenie taktyczne		x	x	x	x	x	x	5		
b/ zarządzenia /rozkazy/		x	x	x	x	x	x	5/2/		
c/ plan pozorowania npla						x	x		1	
d/ plan strzelań am.bojową						x	x		1	
e/ schemat sytuacji tarczowej							x		1	
f/ plan działania podgrywki					x				1	
g/ doczytanie dowódcy		x							1	
Opracowanie metodyczne		x						15		zajęcia
Teoretyczne uzasadnienie			x	x	x	x	x	10		
Dokument kontrolny		x	x	x	x	x	x	5	1	
x opracowanie metodyczne jednego zajęcia może być treścią pracy kursowej										
<u>C. Układ pracy /referat/</u>										
1. Spis treści								1		
2. Część wstępna /wprowadzenie/ - objaśnienie tematu; - określenie celu badawczego; - określenie problemu badań /hipoteza robocza/ - omówienie metod badawczych; - omówienie materiału źródłowego; - omówienie konstrukcji pracy								3-4		
3. Rozwinięcie /osnowa/ - kilka rozdziałów merytorycznych, w tym jeden główny oraz wnioski z analizy tematu								do 25 3-4		każdy
4. Zakończenie: uogólnione rezultaty badań /synteza całości/.								1-2		
5. Bibliografia								1		
6. Całość pracy /referatu/								30		

ZATWIERDZAM

DOWÓDCA POMORSKIEGO OKRĘGU WOJSKOWEGO

(stopień, imię i nazwisko)

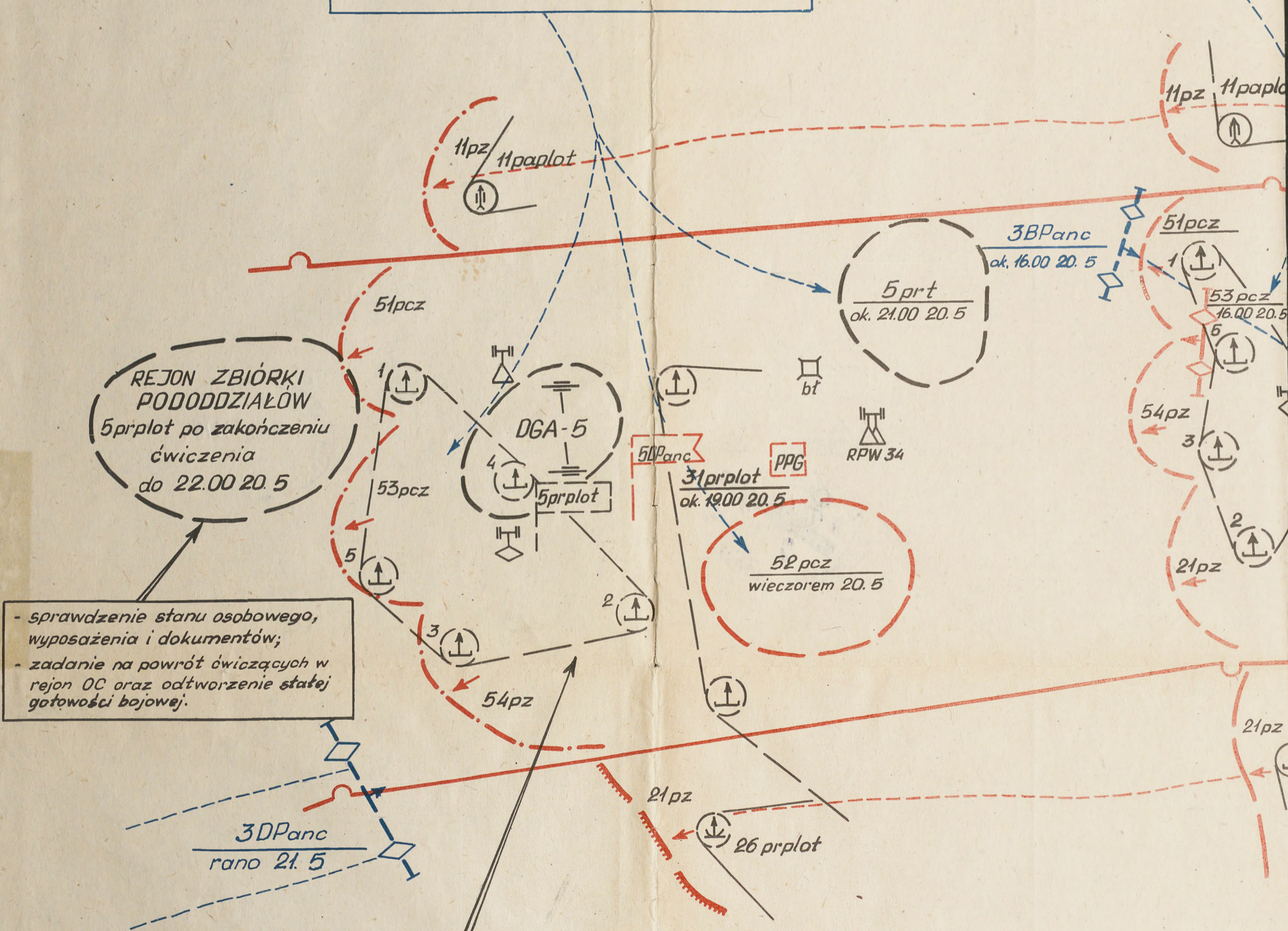
Dnia .....

PLAN PRZEPROWADZENIA PUŁKOWEGO
SZKOLNYM Z POZOROWANYM PRZE

TEMAT: DZIAŁANIA BOJOWE prp

19.00 do 20.00 naloty grup samolotów na oddziały 5DPanc prowadzących pościg za nplem i przechodzących do obrony. Stosowanie silnych zaktócen. Podgrywka RSWP i CRI. Kierowanie manewrem i ogniem.

16.00 do 17.00 nalot dużej grupy i śmigłowców na wchodzący do rzut i artylerię wsparcia oraz 3 Podgrywka RSWP 5 DPanc i CRI 5 prplot. Kierowanie ogniem z SD Podgrywka sytuacji ogólnej; działają teren skażony i kontratak 3BPanc

- sprawdzenie stanu osobowego, wyposażenia i dokumentów;
- zadanie na powrót ćwiczących w rejon OC oraz odtworzenie stałej gotowości bojowej.

- 17.00 - 20.00 20.5
- dowodzenie pododdziałami 5prplot podczas ostony wojsk prowadzących pościg za nplem;
  - prowadzenie ognia w warunkach bardzo intensywnych zaktócen r/rel przez nieprzyjaciela;
  - ostona oddziałów przechodzących do obrony;
  - odtwarzanie naruszonego podsystemu rozpoznania, ognia i dowodzenia 5prplot.

SZEF SZTABU 5DPanc

+ (stopień, imię i nazwisko)

ARKUSZ UWAG O OPRACOWANIU

Wydrukowano w 20 egz.

Egz.nr 1-20 Bibl.Nauk.OZS

Wyk. płk Kalinowski, ppłk Gadzała

Druk. OH, dn. 24.3.84r.

Druk. ASG WP nr pf 80/pf 353/WW

JAWNE

Prot. 616/27.09.2000

Matygonata Dnevedie

Ody-

13. 10. 2000